

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД №16
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

"Природа і Я: пізнай, полюби, збережи"

номінація «Навчально – методичний посібник»

Танець Лілія Василівна

вихователь

«спеціаліст першої категорії»

тел. (098) 570-33-03.

**м. Вінниця
2018**

Автор **Танець Лілія Василівна**, вихователь комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад №16 Вінницької міської ради»

Танець Л.В. Формування у дітей передшкільного віку бажання берегти природне довкілля, запобігти негативному впливу людини на нього. Навчально-методичний посібник/ Л.В.Танець. – Вінниця: КЗ «ДНЗ №16 ВМР», 2018. 152с.

Рецензенти:

Колеснікова С.М., завідувач комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад №16 Вінницької міської ради»

Малафєєва Л.В., директор комунального закладу «Заклад дошкільної освіти №20 Вінницької міської ради»

Рекомендовано педагогічною радою
Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад №16
Вінницької міської ради»
(Протокол № 2 від 01.02.2018 р.)

Для того, щоб діти якнайкраще зрозуміли важливість збереження природного багатства – у посібнику подаються матеріали по ознайомленню дітей з Червоною Книгою України, а також зразок довготривалого проекту для розвитку екологічних знань. Використовуючи даний посібник, вихователь зможе для себе підібрати необхідну інноваційну технологію для реалізації завдань освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі».

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Методичні аспекти та організація форм роботи з дітьми за освітньою лінією «Дитина в природному довкіллі»	
1.1. Значення, мета та завдання екологічного виховання	8
1.2. Планування та облік роботи по ознайомленню дошкільників з природою.....	10
1.3. Організаційні форми ознайомлення дошкільників з природою.....	12
1.4. Методика ознайомлення дітей з природою.....	14
Розділ 2. Практичні методи ознайомлення дітей з природою	
2.1. Характеристика та класифікація практичних методів.....	16
2.2. Дидактичні ігри значення, функції, види.....	19
2.3. Праця дітей у природі основні види, класифікація, характеристика.....	24
2.4. Пошуково-дослідницька діяльність як форма практичного методу ознайомлення дітей з природою.....	31
2.5. Екологічний тренінг.....	36
2.6. Метод екологічного проекту.....	40
Розділ 3. Досвід роботи КЗ «ДНЗ №16 ВМР» по ознайомленню дітей з природою та екологічному вихованню.	
3.1. Довготривалий проект «Твоя планета Земля», як практичний метод ознайомлення дітей з природою.....	43
3.2. Гурткова робота.....	51
Розділ 4. Інноваційні технології та їх значення	
4.1. STREAM- освіта.....	55
4.2. Фрактали в природі як елементи STREAM- освіти.....	57
4.3. Технологія використання казки у формуванні екологічної культури дітей дошкільного віку.....	58
4.4. Технологія використання пейзажного живопису у формуванні екологічної культури дітей дошкільного віку.....	58

4.5. Технологія застосування інтелектуальних карт у роботі з дітьми.....58

4.6. Едьютейнмент: навчання як розвага..... 58

Розділ 5. Додатки

Додаток 1.....61

Додаток 2.....105

Додаток 3.....135

ВСТУП

У без моральному суспільстві всі винаходи, що збільшують владу людьми над природою, - не тільки не благо, але й безсумнівно й очевидне зло.

Лев Толстой.

Н. Г. Гарін – Михайловський сказав: «Природа – це найкраща з книг, написана на особливій мові. Цю мову треба вивчати».

Дошкільне дитинство – це чи не найкраща пора для вивчення абетки «мови природи». В час коли комп'ютерні та інтерактивні технології стрімко ввійшли в кожную оселю, все менше часу залишається на спілкування з природою .

Спостерігаючи за веселкою, громом, блискавкою, заметіллю, весняною грозою, туманом, снігопадом, ми не задумуємося, що знають про ці явища діти, як вони їх розуміють, чи можуть пояснити.

Зустрічаючи в природному оточенні комах, павуків, черв'яків, равликів, метеликів, дорослі не завжди задумуються, який вплив вони мають на почуття дитини: захоплення, страх, зацікавленість, збентеженість, прояв фобії, бажання розглянути, захистити, оберігати...

Коли перед очима дитини постає ставок, вкритий осокою, лісове озеро, повноводна ріка, безмежне море, стрімкий водоспад, джерело, струмок – не кожний дорослий в змозі розповісти про їх мешканців, характерні особливості, причину виникнення.

Птахи, тварини, риби – це взагалі особливий, незвіданий світ для дошкільнят.

Поринути в цей світ, пізнати, спробувати зрозуміти його, діти передшкільного віку зможуть лише з допомогою та підтримкою дорослого.

Навчити споглядати та милуватися природою навколо себе, розуміти її прояви, збагнути таємниці, викликати бажання піклуватися та берегти – це повсякденна і кропітка робота вихователів та батьків. Внесок дітей – відкрити на зустріч маленьке сердечко, докласти розуму та рук для збереження і охорони природного середовища.

І тут слід згадати слова видатного педагога, гуманіста, мислителя ХХ століття В.Сухомлинського: «Активно впливати на природу, але при цьому залишатися сином її, бути вінцем її творіння і водночас володарем її сил, по-синівські

бережливо ставитись до неї – ось яку позицію нам треба виховувати в учнів в процесі їх взаємодії з природою».

Психологами й педагогами доведено, що основи свідомості, екологічної культури, формування ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному дитинстві...До низки пріоритетних завдань освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах включено питання гуманізації – наповнення моральним змістом ідеалів і цінностей підростаючої особистості. Гуманізація взаємин дитини й природи наповнює внутрішній світ вихованця моральними цінностями Добра, Краси, Істини і Свободи. Компетентнісний підхід, покладений в основу Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, зумовлює посилення практичного аспекту освітнього процесу в ДНЗ. [4. 6.7]

Зміст освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» містить доступні дитині дошкільного віку уявлення про природу планети Земля та Всесвіт, розвиток емоційно – ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля. Природнича освідченість передбачає наявність уявлень про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно – наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи виявляється у її природодоцільній поведінці: виважене ставлення до рослин і тварин; готовність включатися у практичну діяльність, що пов'язана з природою; дотримування правил природокористування.[5.6]

Виховне значення природи важко переоцінити.

«Природа стає виховним могутнім фактором лише тоді, коли маленька людина після трьох - чотирьох років навчання... з подивом приходять до думки: світ навколо мене став багатшим, красивішим і ця зміна світу - моя праця, це я.»

Василь Сухомлинський

Спілкування з природою позитивно впливає на людину, робить її добрішою, м'якшою, пробуджує в ній найкращі почуття.

В дошкільному віці дітей знайомлять з природою, явищами, які відбуваються в ній в різні пори року. На основі набутих знань формуються такі якості, як реалістичне розуміння цих явищ, пізнавальний інтерес, уміння спостерігати, логічно мислити, естетичне сприйняття світу природи.

Любов до природи, навички бережного відношення до неї, турбота про живі організми породжують не тільки інтерес до природи, але й впливають на формування найкращих рис характеру: працелюбність, патріотизм, повага до праці дорослих, що охороняють природу та примножують її багатства.

На сьогоднішній день людство навчилось використовувати природні ресурси собі на благо: корисні копалини, енергія води, вітру та сонця, використання лісу, тваринного та рослинного світу для створення і забезпечення власного комфорту. Таке бездумне використання природних ресурсів призвело до виникнення екологічних катастроф, природних катаклізмів, зникнення цілих екосистем та вимирання багатьох представників флори і фауни.

Наше завдання сформувані у дітей бажання берегти природне довкілля, запобігти негативному впливу людини на нього, збагачувати та примножувати його багатства.

Тому, **метою посібника є:**

- ❖ виховання любові, чуйності, доброзичливого ставлення до об'єктів природи;
- ❖ виховання протреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу та гармонію;
- ❖ розвиток інтересу, прагнення до пізнання природи;
- ❖ виховання культури поведінки, відповідальності за свої вчинки у природі;
- ❖ формування здатності та вмінь піклуватися про природні об'єкти та своє здоров'я;
- ❖ екологічно спрямована діяльність.[1.6]

РОЗДІЛ 1

Методичні аспекти та організація форм роботи з дітьми передшкільного віку за освітньою лінією «Дитина в світі природи» Базового компонента дошкільної освіти України.

1.1. Значення екологічного виховання

Велике значення у відтворенні і раціональному використанні природних ресурсів та збереженні рослинного і тваринного світу займає екологічне виховання дошкільників.

Екологія – це наука про умови існування живих організмів у взаємодії їх між собою та середовищем існування. Окремі елементи середовища, що впливають на організми (повітря, світло, тепло, вода, їжа) називають екологічними факторами.

Екологічна освіта – це організовані зусилля для вивчення особливостей функціонування природних середовищ та, зокрема, здатності людини управляти поведінкою та екосистемами для сталого розвитку та життя. Основи екологічного виховання закладаються в дошкільному дитинстві, адже саме цей вік найбільш сприятливий для знайомства дитини з природним довкіллям.

Природа оточує дитину з народження. І. Г. Песталоцці відмітив, що природа – джерело, завдяки якому «розум піднімається від непевного чуттєвого сприйняття до чіткого розуміння». [3.3] Ознайомлення дошкільників з природою - це засіб формування в їхній свідомості реалістичних знань про оточуючу природу, які базуються на чуттєвому досвіді і вихованні правильного відношення до неї. [2.6]

Невід’ємною частиною ознайомлення дітей з природою є екологічне виховання. Видатний педагог В.О.Сухомлинський приділяв вагомому значенню екологічному вихованню підростаючого покоління. Він говорив, що екологічна освіта і виховання покликані забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв’язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства і кожної людини зокрема, виробити потребу в спілкуванні з природою та сформуванню прагнення брати активну участь у

поліпшенні довкілля. Передумовою цього є екологічні знання, а результатом – екологічна свідомість.

Основні завдання екологічного виховання:

- ❖ формування системи екологічних знань про предмети та явища навколишнього середовища як умови життя особистості в сучасному довкіллі;
- ❖ набуття навичок розумової праці, удосконалення дослідницьких умінь, що виявляються в аналізуванні, систематизуванні, поясненні, доведенні, міркуванні;
- ❖ цілеспрямоване керівництво вихователя розвитком мислення дитини під час ознайомлення з природою, дотримання чітко сформульованого плану;
- ❖ на етапах опанування нового матеріалу, повторення, практичного застосування набутих знань і навичок доцільно опанувати метод моделювання природніх об'єктів і явищ (діти із задоволенням експериментують, вирощують квіти, саджають насіння). Процеси, що відбуваються, навчають дітей розкутості, обережності, дбайливого ставлення, вміння берегти, цінувати явища природи. [1. 7]

З огляду на поставлені завдання слід зазначити і відповідальність, яка лежить на вихователях закладів дошкільної освіти.

Вимоги до вихователя:

- ❖ запас знань з різних областей науки про природу;
- ❖ розуміння закономірностей її розвитку;
- ❖ вміння правильно (з наукової точки зору) пояснити зв'язок між предметами та явищами, що відбуваються в природі;
- ❖ знання природи своєї місцевості;
- ❖ вміння організувати куточок живої природи та створити для рослин і тварин умови, наближені до тих, в яких вони живуть в природі;
- ❖ володіння прийомами та навичками вирощування рослин на ділянці дитячого садка та в живому куточку;
- ❖ володіння основними методами роботи по знайомленню дітей з природою;
- ❖ постійне підвищення рівня знань, володіння інноваційними технологіями в даній галузі.

1.2. Планування та облік роботи по ознайомленню дошкільників з природою.

Основні вимоги до планування полягають у науковості, правильності, визначення перспективи, черговості виконання завдань, орієнтації на найновіші досягнення науки, передовий досвід, гнучкість, здатність чітко і швидко реагувати на зміни. Ці загальні вимоги до планування можуть вважатися як вихідні і під час планування педагогічного процесу, якому план надає цілеспрямованості. Планування роботи повинно забезпечувати всебічний розвиток дітей, воно має здійснюватися на науковій педагогічній основі з урахуванням основних дидактичних принципів, бути тісно пов'язаним з місцевими умовами.

Принципи під час планування системи занять:

- ❖ Врахування основних етапів засвоєння знань (початкове сприймання, розширення і узагальнення знань і вмінь). Головне, що неодмінно повинно знайти відображення у плані – це потреба неодноразового повернення до засвоєння певного матеріалу з урахуванням ускладнення змісту.
- ❖ На заняттях по ознайомленню дітей з природою при їх плануванні потрібно за змогою передбачити використання методів, що забезпечують безпосередній контакт дошкільників з реальними об'єктами природи.
- ❖ Планування занять за освітньою лінією «Дитина у світі природи» необхідно інтегрувати з іншими розділами.

Під час планування повсякденної роботи слід виходити з таких положень:

- 1) зміст повсякденної роботи з дітьми повинен відображати сезонні зміни, що відбуваються в природі.
- 2) планування повсякденної роботи має здійснюватись у найтіснішому зв'язку з заняттями, передбачити, що в процесі повсякденних спостережень, праці, ігор формується значний фонд конкретних знань, умінь, навичок, без яких неможливий процес узагальнення.
- 3) під час планування повсякденної роботи по ознайомленню з природою слід передбачити, що ознайомлення з тим чи іншим об'єктом природи повинно включати

кілька фаз в його розвитку, а тому його потрібно вести протягом певного часу, часом тривалого часу.

Основна мета планування – послідовне виконання програми по ознайомленню з природою, в якій закладено той обсяг знань, умінь, навичок, рівня вихованості, що забезпечуватиме всебічний розвиток дітей у процесі ознайомлення з природою. План може складатися на день, тиждень, два тижні, місяць. У даний час немає єдиної форми ведення плану. Багатоваріантність форм ведення зумовлюється рівнем досвідченості вихователів, традиціями, що склалися в колективі. Компактна форма плану: перспективний, у вигляді сітки, де коротко вказується тематика спостережень, види праці, тощо та щоденний - більш детальний.

Принципи планування:

- ❖ забезпечення формування моральності особистості дитини;
- ❖ науковості;
- ❖ врахування індивідуально- вікових особливостей дітей;
- ❖ цілеспрямованості;
- ❖ доступності;
- ❖ енциклопедичності;
- ❖ гуманізму;
- ❖ народності;
- ❖ демократизму;
- ❖ краєзнавчий принцип.

Повсякдення робота по ознайомленню з природою планується в такі відрізки часу:

Вранці:

- 1) дидактичні ігри, розглядання ілюстрацій, колекцій,
- 2) трудова діяльність,
- 3) спостереження в природі (колективні, індивідуальні), з цих видів діяльності щодня планується не більше 1-2.

На денній прогулянці:

- 1) щодня планується спостереження з усією групою або підгрупами.
- 2) 1-2 рази на тиждень планується трудова діяльність.
- 3) ігри з природничим матеріалом, дидактичні ігри плануються за потребою.

У II половину дня:

- 1) спостереження за таким явищами в природі, які не можливо спостерігати в першій половині дня.
- 2) індивідуальна робота з дітьми.[10]

1.3. Організаційні форми ознайомлення дошкільників з природою.

Форми ознайомлення з природою:

- ❖ Заняття
- ❖ Екскурсії
- ❖ Свята
- ❖ Гра
- ❖ праця в природі

Заняття – це планова, систематична, послідовна форма організації ознайомлення дітей з природою.

Види занять – для формування нових знань; для уточнення, розширення, знань; узагальнення, систематизації; грамотного використання знань.

Виділяють 2 групи занять:

- ❖ Основна (обов'язкова)- заняття, екскурсії, прогулянки (цільові та повсякденні).
- ❖ Другорядні -епізодичні(цирк, зоопарк),свята, розваги з батьками.

Заняття бувають: комбіновані, інтегровані, тематичні, комплексні, контрольні.

Екскурсії – один з видів занять. Це – найцінніші заняття для фізичного розвитку, зміцнення здоров'я дітей, вимагають чіткої організації;проводяться за межами садка, планується широкий обсяг програмового матеріалу, одержані знаннясистематизують уявлення про природу.

Види екскурсій: природничі (вгори, ліс, на море); сільськогосподарські (в сад, на город) проводять в середній та старшій групах.

Робота в повсякденній діяльності:

Прогулянки: на території ДНЗ, цільові – за його межами. Цільові прогулянки мають пізнавальне і практичне значення. Важливого значення екскурсіям надавав В.О.Сухомлинський: *«Особлива цінність – дають змогу формувати реалістичні уявлення про природу, а також перші елементи матеріального світорозуміння*
Зміст і форми обліку роботи по ознайомленню дітей з природою».

Фіксувати те, що діти спостерігають можна: на малюванні, ліпленні, аплікації, розповідях (малювання квітів, листя, дерев, плодів, тварин, птахів, за якими спостерігали; ліплення – овочів, фруктів, варин). Все це організують по закінченню ознайомлення з об'єктом.

Спостереження – за погодою, в куточку природи, фіксують стан погоди умовними знаками. Можна робити і тематичні малюнки (після прогулянки, екскурсій).

Сюжетно – рольові ігри – в них відтворюють те, що побачили на екскурсії. Відображають знання про рослини, тварин, працю в природі. Для фіксування спостереження можна використовувати іграшку. [10]

1.4. Методика ознайомлення з природою:

Оволодіння розумовими і практичними діями, уміння розрізняти, спостерігати, виконувати трудові дії, ознайомлення з природою у різновікових групах по сезонам, бережне ставлення, любов до природи.

Зміст: методика ознайомлення з природою належить до системи педагогічних наук. Основним предметом є процес вивчення і ознайомлення дітей з природою, виховання та розвиток їх, спрямоване на формування у дітей елементарних понять про навколишню природу, вирішення завдань всебічного розвитку особистості. Методика розробляє методи, форми, прийоми, питання організації матеріальної бази, куточків природи і ділянок. Основою ознайомлення з природою є природа рідного краю, яка включає знання ботаніки, зоології, фенології, географії. Під час підбору методів враховують вікові особливості психічних процесів (сприймання, мислення). В малюванні, ліпленні, аплікації фіксуються знання дітей про природу, в музиці, танцях, рухових іграх відображаються звуки і рухи тварин.[10]

Методи:

❖ Наочні методи:

Спостереження: цілеспрямоване, планомірне сприймання предметів та явищ навколишнього світу. Це складна пізнавальна діяльність, в ній бере участь сприймання, мислення і мова, потрібна стійка увага. Організуючи з дітьми спостереження природи, вихователь вирішує в цілому ряд завдань: формує у дітей знання про природу, учить спостерігати, розвиває спостережливість, естетично виховує. В природі організують спостереження для формування знань про властивості, якості предметів і явищ, діти вчаться розпізнавати форму, колір, величину структуру.

Розглядання картин, демонстрація кіно – і діафільмів: Використовування цих методів допомагає вирішити задачі: уточнювати і конкретизувати уявлення, систематизувати, узагальнювати знання, формувати естетичне сприйняття.

- ❖ **Словесні методи:** використовують розповідь вихователя, читання художньої, природознавчої літератури, бесіди. Використання методів – конкретизують, поновлюють, уточнюють знання дітей про відомі явища природи. За допомогою цих методів систематизуються і узагальнюються знання дітей про природу.
- ❖ **Практичні методи:** Це провідний вид діяльності, використовується для розширення уявлень дітей про доступні явища і предмети природи. Для ознайомлення дітей з природою використовуються дидактичні, рухливі і творчі ігри.[10]

РОЗДІЛ 2

Практичні методи ознайомлення дітей з природою

2.1. Характеристика та класифікація практичних методів ознайомлення дітей з природою.

Практичні методи навчання — це такі методи, при яких діяльність керованих вихователем дітей у процесі засвоєння нових знань носить практичний характер. Ця діяльність виступає у формі реального перетворення речей і створює можливість виділення таких властивостей і зв'язків, що недоступні безпосередньому сприйняттю.

Отже, у практичних методах ознайомлення дітей з природою, здобуття малюками нових знань та вмінь чи закріплення знань та вмінь, набутих раніше, відбувається завдяки включенню дітей у певну практичну діяльність, спрямовану на реальне чи уявне перетворення природи. При цьому пізнавальна діяльність дітей, проходячи в рамках діяльності практичної, досить часто залишається неусвідомленою ними (вони не помічають, що їх вчать в той момент, коли вони захоплено граються або працюють).

Значення практичних методів полягає в тому, що вони значно більше, аніж методи словесні чи наочні, забезпечують активність дитини у навчанні, надають процесу навчання самостійності, практичної спрямованості. Використання практичних методів дозволяє мотивувати пізнання природи (щоб щось виростити, слід знати, які умови необхідні рослині; щоб виграти у грі, слід мати певні природничі знання та ін.). Практичні методи дозволяють не лише отримати певні знання про природу, а й набути досвіду їх використання. А, як зазначав відомий мислитель, вчений та художник Епохи Відродження, Леонардо да Вінчі: *«Знання, не народжені досвідом, безплідні та повні помилок»*. І навпаки, знання, набуті шляхом практичного досвіду, завжди точніші, конкретніші, вагоміші.

У практичних методах навчання особливу роль здобуває показ способів дії при готовому зразку і показ способів аналізу умов при завданнях «за умовами». У процесі виконання дітьми практичних завдань у них формується вміння зіставляти

отриманий результат із заданим і виправляти замічені невідповідності. Це сприяє розвиткові самоконтролю.

Важливою стороною практичних методів навчання є розробка системи практичних завдань, що послідовно ускладнюються. Ця система характеризується тим, що в ній поступово зростають вимоги до умінь дітей здійснювати обстеження зразка (або аналізу заданих умов), планувати послідовність виконання дії, контролювати одержувані результати.

Виділення практичних методів в окремі групи прийнято робити на основі характеристики того виду практичної діяльності, який у кожному випадку використовує вихователь для навчання та пізнання природи. Такими видами діяльності можуть бути:

- ❖ гра;
- ❖ трудова діяльність;
- ❖ елементарна пошукова діяльність.

Тому в методиці ознайомлення з природою прийнято виділяти такі практичні методи:

- ❖ ігрові методи (впершу чергу – дидактичні ігри);
- ❖ працю в природі;
- ❖ елементарні дослід природничого змісту;
- ❖ екологічні тренінги (вони по суті є різновидом ігрового методу, тому що тренінг проходить зазвичай у ігровій формі);
- ❖ метод проекту (це комплексний метод, який може включати елементи різних видів практичної діяльності дітей, зокрема, дослідницької, трудової і навіть гри).

Роль кожного з цих методів та активність їх використання різні. Гру вихователі традиційно використовують здебільшого для закріплення знань дітей, вправлення у їх застосуванні в навчально-ігрових ситуаціях. Праця слугує для вироблення навичок та умінь, вияву дітьми свого ставлення до природи. Досліди застосовуються для самостійного здобуття дитиною нових знань про природу. Найширші можливості у навчанні, вихованні та розвитку дошкільнят має метод проекту (застосовують у варіанті “метод екологічного проекту”), оскільки він передбачає

самостійне здобуття нових знань на основі закріплення та уточнення уже наявних, вправлення у виробленні певних навичок та вмінь, вияв ставлення до природи та екологічно доцільної поведінки.

Істотний вплив на розумовий розвиток дітей справляють ігрові методи навчання. Основною формою цих методів виступають дидактичні ігри, що дозволяють дитині ненавмисно засвоювати різні знання й уміння. У таких іграх головним моментом для самої дитини виступають ігрові дії і досягнення ігрової мети. Але одночасно вона, сама цього не зауважуючи, вирішує навчальні завдання, опановує новими знаннями й уміннями. Перевага ігрових методів полягає в тому, що гра, як правило, викликає підвищений інтерес дітей, вони діють з емоційним підйомом, значно менше втомлюються, ніж на заняттях.

Ідея включення гри в процес навчання здавна привертала увагу педагогів. К.Д.Ушинський неодноразово підкреслював легкість, з якою діти засвоюють знання, якщо їх супроводжувати грою. Такої ж думки дотримувалися провідні вітчизняні педагоги А.С.Макаренко, Є.І.Тіхєєва, Р.Й.Жуковська, Д.В.Менджерницька й ін.

Використання гри у ознайомленні з природою досліджують С.Ніколаєва, В.Дрязгунова, О.Янківська. Їхні дослідження доводять, що у ознайомленні з природою необхідно використовувати різні види ігор, зокрема:

- ❖ *дидактичні ігри* (це ігри, створені спеціально для навчання дітей);
- ❖ *рухливі ігри*, побудовані на наслідуванні поведінки тварин, відображення сил неживої природи (сонце, вітер, дощ), рідше – рослин. Їх функцією є підвищення пізнавального інтересу дітей до природи, вияв певного ставлення до неї, урізноманітнення діяльності дітей під час занять, прогулянок тощо. Крім того, під час розучування з дітьми нової рухливої гри педагог має змогу уточнити, конкретизувати чи закріпити знання дітей про зовнішній вигляд та поведінку тварин, умови їх життя, взаємозв'язки у природі. В окремих випадках під час розучування гри діти отримують і нову, досі невідому їм інформацію про світ природи;
- ❖ *будівельні ігри з природними матеріалами* (снігом, глиною, піском, льодом, водою). Вони допомагають пізнати властивості природних речовин, навчають дітей

певним способам екологічно доцільної поведінки, закладають основи для раціонального використання природних багатств;

❖ *сюжетно-рольові ігри*, у яких діти відображають враження, отримані під час екскурсій, занять, прогулянок. Найчастіше - це праця людей у природі, природоохоронна діяльність дорослих, поведінка дітей в природі тощо. Сюжетно-рольові ігри не лише сприяють використанню дітьми набутих знань, вони слугують для уточнення цих знань, їх конкретизації, вироблення і вияву певного ставлення до природи, вправляють дітей у виборі того чи іншого способу поведінки. Самостійні сюжетно-рольові ігри дітей можуть виконувати ще й діагностичну функцію: спостерігаючи за іграми дітей, педагог робить висновки про результативність проведеної роботи, наявність у дітей інтересу до тої чи іншої діяльності дорослих у природі, знань про неї;

❖ *театралізовані ігри* (драматизування та інсценування казок, віршів, оповідань). Діти, беручи на себе ролі тварин, краще засвоюють їх поведінку, особливості зовнішнього вигляду, взаємозв'язки у природі. Іноді в іграх-драматизаціях діти вправляються у поведінці згідно з екологічними правилами, вияві гуманних почуттів до природи, бережливого ставлення до неї. Підготовка до гри-драматизації спонукає дітей до глибшого пізнання природи (перш ніж виготовити декорації, костюми, слід ознайомитись з тими природними явищами, які будуть відображені у грі; щоб виконати роль, теж необхідні знання про цю тварину чи рослину тощо).[11]

2.2. Дидактичні ігри, їх значення, функції, види.

У навчальному плані найважливіші дидактичні ігри, оскільки навчати дітей – їхня безпосередня функція. Дидактичні ігри – найпоширеніший метод на заняттях у всіх вікових групах. Їх проводять також під час екскурсій, прогулянок, свят та розваг у природі, організовують і у години, відведені для самостійних ігор дітей. Про важливість використання дидактичної гри в екологічному вихованні дітей дошкільного віку писали Л.І. Грехова, В.О. Дрязгунова, Г.В. Кіріке, А.С. Макаревич, Л.П. Молодова, С.М. Ніколаєва та ін. Дидактична гра – явище багатопланове,

складне. Це і метод навчання, і форма навчання, і самостійна ігрова діяльність, і засіб усебічного виховання особистості.

У дослідженнях, проведених під керівництвом О.П. Усової, були чітко виділені дві функції дидактичних ігор. Перша полягає в тому, що в процесі дидактичних ігор удосконалюються і закріплюються знання, що були засвоєні дітьми в процесі навчання на заняттях. У процесі ігор діти не просто відтворюють знання в тому вигляді, як вони були засвоєні на заняттях. Умови гри вимагають відомої трансформації, перетворення цих знань. Тому при відтворенні знань і умінь у грі активізується творча діяльність дітей. Вони не тільки актуалізують придбані знання, але і навчаються оперувати ними, перетворювати відповідно до нових обставин. Для успішного розгортання гри у дітей може виникнути необхідність у нових знаннях. У таких умовах ці знання засвоюються ними особливо ефективно і відразу ж використовуються в ігрових діях.

Друга функція дидактичних ігор полягає в тому, що діти в ігровій формі засвоюють нові знання. Однак для засвоєння нових, більш складних знань потрібна спеціальна організація способів пізнавальної діяльності дітей, що виступають як засіб оволодіння цими знаннями. Такі способи виявляються доступними дітям лише в процесі прямого навчального впливу. У цьому відношенні можна значно підвищити роль дидактичних ігор, якщо пропонувати їх дітям у строго розробленій системі. Така система ігор дозволяє здійснити послідовне ускладнення дидактичних завдань у процесі ігрового навчання і підвести дітей до засвоєння досить складних знань.

У дидактичній грі є дві частини – навчальна та ігрова. Навчальна - представлена дидактичною метою гри та пізнавальним результатом (тими знаннями, яких діти зуміли набути чи уточнити в грі, вміннями і навичками застосовувати ці знання).

Ігрова сторона гри постає через такі її обов'язкові елементи:

❖ ігровий задум, тобто ту ігрову ситуацію, в яку вводиться дитина. Здебільшого виражений у назві гри. Наявність ігрового задуму відрізняє справжню гру від ігрової справи чи тренінгу;

- ❖ ігрові дії, це дії дитини з ігровим матеріалом та пов'язані з виконанням ролі, якщо вона є у грі. У багатьох іграх вони носять характер змагання. Ігрові дії власне й надають діяльності дітей форми гри, зацікавлюють малюків;
- ❖ правила гри, це положення, які визначають характер та послідовність ігрових дій, обумовлюють результат гри та її тривалість, а також регулюють взаємини між гравцями.

Дидактична гра має також подвійний результат – навчальний та ігровий. Ігровий результат у багатьох іграх має вигляд виграшу, перемоги когось з гравців чи ігрових команд. У інших іграх він існує як емоційне задоволення дитини від участі в ігровій діяльності.

Види дидактичних ігор можна визначати по-різному. Наприклад, в залежності від ігрового матеріалу виділяють:

- ❖ предметні ігри (з реальними об'єктами природи);
- ❖ ігри з іграшками;
- ❖ настільно-друковані ігри (з наочним матеріалом, картинками тощо);
- ❖ словесні дидактичні ігри.

За характером ігрових дій дидактичні ігри можна поділити на такі види, як:

- ❖ ігри-забави (для дітей раннього віку та молодших дошкільнят);
- ❖ рольові ігри;
- ❖ ігри-завдання (тренінги, ігрові вправи);
- ❖ ігри-змагання.

Окремі види можна виділити серед настільно-друкованих ігор:

- ❖ парні картинки (“Зоологічне доміно” та ін.);
- ❖ лото;
- ❖ маршрутні ігри (настільні ігри-подорожі).

Останній вид рідко використовується на заняттях, частіше в повсякденному житті, оскільки він розрахований на невелику кількість гравців, вимагає самостійності дітей тощо. Проте в окремих випадках педагоги використовують ігри цього типу на заняттях, перетворюючи їх на командні або колективні (коли вся група діє як один

гравець). Звичайно, при цьому ігрове поле має мати достатні розміри, щоб усі діти могли бачити, як рухається фішка.

Методика проведення дидактичної гри під час заняття чи прогулянки залежить від віку дітей. Молодших дошкільників потрібно спочатку зацікавити матеріалом для гри (іграшками чи предметами природи, які будуть використовуватися), дати можливість розглянути, обстежити його, особливо у тих іграх, де для виконання ігрового завдання діти виконуватимуть перцептивні дії („Впізнай на дотик”, „Впізнай на смак” тощо). Далі вихователь пояснює дітям правила гри, одразу ж організовуючи ігрові дії дітей (наприклад, роздає кожній дитині картки і пояснює, що слід буде знаходити на столі картинки, які відповідають цим карткам). Педагог у молодшій групі найчастіше виконує у дидактичній грі роль ведучого. Під час гри нагадує дітям правила та може показати спосіб виконання ігрової дії, використовує такі прийоми, як підказка, заохочення тощо.

У середній групі часто використовують ті ж самі ігри, що і в молодшій групі, ускладнюючи їх за рахунок збільшення кількості матеріалу, вимоги до дітей більш самостійно виконувати ігрові завдання, самостійно контролювати правильність виконання поставленого завдання.

У старшій групі перед грою з дітьми можна провести бесіду, щоб з'ясувати й уточнити знання, необхідні для майбутньої гри. Якщо гра вже знайома, вихователь пропонує дітям пригадати і назвати правила гри, при потребі показує зразок виконання ігрової дії. Можна запропонувати дітям самостійно придумати правила для знайомої гри, щоб вона стала складнішою, цікавішою тощо. При ознайомленні дітей з новою дидактичною грою вихователь спочатку пояснює її правила, потім пропонує дітям самостійно обрати ведучого або розподілити ролі чи функції у грі, при потребі обрати арбітрів (арбітром може бути педагог), визначити, як будуть заохочені переможці гри тощо.

Велику роль у ознайомленні дітей з природою відіграють також ігрові прийоми. Суть їх використання полягає в тому, що створюється ігровий задум (ігрова ситуація), використовуються ігрові дії. Можуть бути наявні ігрові завдання, інші елементи структури гри відсутні.

Більшість дидактів підкреслюють велику роль ігрових прийомів, оскільки вони відповідають віковим особливостям дитини. Однак, як підкреслює Р.С.Буре, надмірне захоплення ігровими прийомами може бути й шкідливим. В цьому випадку вони нівелюють навчальне завдання, затримують формування у дітей звички до систематичної навчальної праці, вмінь докладати зусилля, долати труднощі, спричиняють панування лише мимовільного інтересу та уваги.

С.М.Ніколаєва підкреслює, що спостереження за самостійною ігровою діяльністю дітей показують, що відомості про природу майже не включаються в неї, відсутні сюжети природознавчого характеру, діти не беруть на себе ролі людей, що регулюють стосунки людини з природою, іграшки-тварини використовуються як антропоморфізовані персонажі в іграх на побутові або суспільні теми. Тому включення в зміст заняття з ініціативи дорослого різних структурних елементів гри (обігравання іграшок, створення уявлюваної ситуації, розігрування сюжету, рольових дій і стосунків) буде служити для дітей ігровим зразком, своєрідною формою навчальної гри, що, безсумнівно, вплине на зміст наступних дитячих ігор, на формування уміння самостійно здійснювати ігрові задуми.

Дослідниця підкреслює, що оптимальною формою привнесення сюжетно-рольової гри в процес ознайомлення дошкільників із природою є ігрові навчальні ситуації (ІНС). Вони створюються педагогом для розв'язання конкретних дидактичних завдань, що входять у природознавчі заняття, спостереження.

Виявлено три типи ігрових навчальних ситуацій, використання яких має різні дидактичні можливості. Це ІНС, побудовані з залученням іграшок-аналогів, ляльок, що зображують літературних персонажів, різних варіантів сюжету «Подорож».

В ознайомленні дітей з природою ефективними є такі варіанти ігрових прийомів:

- ❖ використання ігрового образу (персонажа-іграшки) як джерела природничої або екологічної інформації;
- ❖ створення ігрової ситуації на занятті (“сюжетно-дидактична гра”) – подорож, “урок у лісовій школі”, магазин, лікарня тощо.[11]

2.3. Праця дітей у природі

Не менше значення, ніж гра, має праця дітей у природі. Вона дозволяє дітям реально впливати на природне довкілля, вирощуючи рослини, доглядаючи тварин, утримуючи в чистоті найближче природне оточення. Праця дітей, якого б обсягу вона не була, стає осмисленою, екологічно доцільною:

- ❖ якщо простежується, залежність життя і стану рослин і тварин від умов, у яких вони знаходяться;
- ❖ якщо зміцнюється розуміння, того, що ці умови створюються трудом. людей.

Види праці в природі та зміст її в різних вікових групах.

Види праці виділяються в залежності від змісту виконуваних дітьми трудових операцій та дій. Зокрема, це:

- ❖ вирощування рослин (на городі, квітнику, в куточку природи), яке включає садіння рослин та догляд за ними;
- ❖ догляд за тваринами (в куточку природи), до цього виду можна віднести також виготовлення годівниць та штучних гніздівель, встановлення “пташиного стовпа”, іншу діяльність, спрямовану на приваблювання тварин на майданчик дошкільного закладу;
- ❖ прибирання території дошкільного закладу, кутка природи, яке включає трудові дії, спрямовані на збереження чистоти навколишнього середовища;
- ❖ природоохоронна діяльність (участь у екологічних акціях, “Зеленому патрулі”, підгодовуванні тварин в лісі, очищенню джерел і т.д.).

У визначенні конкретного змісту та обсягу праці для дітей кожної вікової групи слід керуватися, в першу чергу, принципами посильності праці для малюків, доступності їх розумінню цілей та значення виконуваних дій.

Дослідження С.Ніколаєвої доводять, що важливим засобом ознайомлення дітей з природою, їх екологічного виховання є участь у спільній з дорослими діяльності. Спільна організаційно-господарська, трудова діяльність у зеленій зоні дитячого садка, вирощування рослин, турбота про дорослих тварин і їхнє потомство можуть приймати різні форми і проходити з різним ступенем включеності й участі як

дорослих, так і дітей. Дошкільники здатні стати учасниками цієї діяльності трьома способами:

- ❖ слухаючи розповіді вихователя про різні справи і події в ЗДО;
- ❖ спостерігаючи за діяльністю дорослих;
- ❖ практично беручи участь у ній.

У молодшому дошкільному віці діти в спільній діяльності є більше спостерігачами, ніж практичними виконавцями, і проте саме в цьому віці зразок взаємодії з природою має вирішальне значення: діти чують ласкаву розмову дорослого з тваринами і рослинами, спокійні і ясні пояснення про те, що і як треба робити, бачать дії вихователя й охоче приймають у них участь. Поступово функції вихователя і ступінь самостійності дошкільників змінюються, але діяльність залишається спільною. У середній групі вихователь і діти діють разом, хоча пріоритет належить дорослому, що виражається у формулі: «Я роблю — ви мені допомагаєте, ви мої помічники. Ми разом піклуємося про наших вихованців!»

У старшому дошкільному віці самостійність дітей інтенсивно наростає. Дорослий і діти міняються ролями: діти роблять усе необхідне самі, а вихователь їм допомагає (при цьому неважливо, що допомога спочатку може бути дуже великою). Навчання дошкільників у процесі створення необхідних умов для рослин і тварин відбувається побічно — як допомога дорослого дитині. Формула цього віку: «Ви робите самі, а я вам допомагаю. Я ваш помічник, допоможу зробити усе, що поки у вас не виходить: нагадаю, підкажу, покажу».

Форми організації праці дітей в природі – це ті форми трудової діяльності, до яких традиційно залучаються дошкільники.

1. Доручення – це трудові завдання, що даються одній або декільком дітям у вигляді прохання чи наказу.

Ця форма організації праці використовується в усіх вікових групах, особливо часто – у молодшій та середній групі. Саме доручення є тією формою, яка дозволяє вихователю сформувати у кожної дитини навички праці в природі. В залежності від кількості дітей, яким дається трудове завдання, доручення поділяють на індивідуальні, групові та колективні.

Доручення вихователь може давати дітям на прогулянках, в ранкові та вечірні години, в час, відведений для самостійної ігрової діяльності і навіть на заняттях (наприклад, просить когось з дітей допомогти їй чи виконати певну трудову дію, передбачену планом заняття).

Керівництво дорученнями здійснюється по-різному в залежності від віку дітей та рівня їх трудових умінь. У молодшому віці або у випадку, коли дитина вперше виконуватиме доручення певного змісту і нашою метою є сформувати у неї певні уміння, керівництво дорученням повинно відбуватися у такій послідовності:

- ❖ Пояснення змісту трудового завдання та мотивація дитячої праці (пояснити, чому виникла необхідність у тій чи іншій трудовій дії).
- ❖ Показ трудових дій, що вимагає використання таких прийомів, як поетапний показ способів виконання дії, поєднання показу з поясненням, поетапне виконання дітьми завдання, оцінка вихователем кінцевого результату. Ці прийоми мають в основному індивідуальний характер, оскільки в цьому віці переважають індивідуальні доручення.
- ❖ Виконання дітьми трудового доручення при безпосередньому контролі педагога, в окремих випадках – у спільній з дорослим діяльності.
- ❖ Оцінка виконаного дитиною завдання.

В подальшому до методики керівництва дорученнями вносяться деякі зміни. В середній групі використовуються цілісний або частковий показ, який теж може супроводжуватися поясненням. Перед виконанням доручення вихователь пропонує дитині повторити зміст завдання, пригадати послідовність роботи. Після роботи дитина звітує про виконане, вихователь, оцінюючи працю, спонукає дошкільнят до самооцінки.

В роботі зі старшими дошкільниками провідним прийомом навчання новому виду праці стає пояснення. Використовуючи показ, вихователь може лише імітувати дію, супроводжуючи його коментарем. Оцінка стає більш диференційованою, оцінюється якість праці, можлива випереджуюча оцінка та оцінка, яка дається під час виконання дитиною трудового завдання, важливими прийомами є нагадування та підказка.

2. Чергування в куточку природи – це трудове завдання, що виконується всіма дітьми групи по черзі і має характер трудового обов’язку.

Особливістю чергування є те, що зміст праці дітей мало варіативний, тобто включає ті види догляду за мешканцями кутка природи, які щоденно повторюються (поливання та оббризування рослин, розпушування ґрунту; годування тварин та заміна підстилок у клітках).

Чергування в куточку природи встановлюється з старшої групи, лише після того, як у процесі виконання трудових доручень діти добре оволодіють навичками праці в куточку природи.

Зупинимось докладніше на методиці проведення чергувань у куточку природи з дітьми старшої групи.

1-й етап— огляд мешканців куточка природи і виявлення:

- ❖ їхнього самопочуття і стану;
- ❖ відсутніх компонентів життєво важливих умов (корм, вода, чиста підстилка й ін.).

Попередній огляд акваріума з рибами, птахів у клітці, рослин – це дуже важливий момент методики. По-перше, він дозволяє виховувати в дітях істинно гуманне ставлення до всього живого: під час огляду можна виявити, як виглядають і як себе почувають вихованці куточка природи, чи не відбулося з ними якого НП, чи не занедужали вони. По-друге, саме огляд умов, у яких знаходяться живі об’єкти в даний момент, дозволяє визначити набір трудових операцій, які необхідно виконати під час чергування. Попередній огляд укладає в собі екологічну сутність праці в природі, він робить її осмисленою й усвідомленою як для дорослого, так і для дитини.

2-й етап— практичне виконання всіх операцій по створенню потрібних умов. Другий момент методикитрадиційний — це реальні трудові операції по поліпшенню умов для тварин і рослин. Вони повинні укладати в собі життєву і педагогічну доцільність: їхнє виконання проходить з максимальною увагою до живої істоти, заради якої вони робляться, і максимальною зручністю для дитини, що їх виконує. Саме тому необхідно придатне устаткування: столик для готування

кормів, щітки і совки невеликого розміру, щоб дитині було зручно і неважко, небиткі миски, банки, цебра, невеликі безпечні ножі і т.д. Вихователь учить дітей виконувати всі дії спокійно, не кваплячись, обережно, щоб не налякати птаха, риб, не зламати стебла чи листя рослин.

3-й етап – заключне короткочасне спостереження за тваринами - їхньою поведінкою у поліпшених дітьми умовах життя (зовнішнє середовище). Третій момент методики(заключний огляд) дозволяє наочно побачити доцільність трудових зусиль. Це необхідне емоційне завершення спільної діяльності вихователя і дітей-чергових. Воно вселяє в них упевненість, народжує розуміння важливості реальної практичної турботи про вихованців куточка природи, викликає бажання і далі приймати в цьому участь.

Організація чергування в куточку природи передбачає спільну діяльність тих самих дітей з вихователем протягом декількох днів (від 2 до 5). Оптимальним варіантом є чергування трьох дітей підряд три дні. За цей час 5—6-літні дошкільники здатні зрозуміти зміст і значення обов'язкового догляду за живими об'єктами природи, набути початкові практичні навички. Процес організації чергувань з дітьми старшої групи протягом року можна умовно розділити на три періоди: початковий (осінні місяці), середній (грудень — березень) і завершальний (квітень і травень). У ці періоди по-різному здійснюється спільна діяльність вихователя з черговими, відбувається поступовий ріст самостійності дітей.

На початковому етапі діти вперше беруть участь у чергуванні, і вихователь навчає їх усьому процесові. У спільній діяльності на цьому етапі пріоритет належить вихователеві — він повністю включений у трудові операції, усе робить разом з дітьми, показує і коректує.

Наступний період – це коли діти чергують уже по другому і третьому разу. Чергові починають усе робити самостійно, вихователь стоїть поруч і допомагає їм — словом і справою, показом і схваленням. В одну команду краще поєднувати дітей з однаковими уміннями і подібним темпом роботи.

На завершальному етапі, коли діти беруть участь у чергуванні вже по третьому, четвертому і навіть п'ятому разу, вихователь у спільній діяльності віддає пріоритет

дошкільникам. Він знаходиться не поруч, але близько, здійснює візуальний контроль і, як і раніше, готовий нагадати, підказати і практично допомогти черговим виконувати їхні обов'язки. Вихователь хвалить дітей за правильність виконання трудових операцій, гарну їхню якість, за самостійність, впевненість і ініціативу тощо.

3. Колективна праця – трудове завдання, яке виконують всі діти групи, взаємодіючи між собою.

Основними ознаками колективної праці є:

- ❖ Спільне трудове завдання для всіх дітей;
- ❖ Спільний предмет праці;
- ❖ Розподіл трудових завдань між колективно працюючими дітьми;
- ❖ Спільні знаряддя праці;
- ❖ Виникнення між працюючими взаємин відповідальної залежності, що виявляються у взаємодопомозі та діловому спілкуванні в ході праці;
- ❖ Спільний результат праці.

Колективна праця може бути по різному організована. Р.С.Буре виділяє такі способи організації колективної праці:

- ❖ Праця поряд, у якій після розподілу трудових доручень, які є однаковими для всіх дітей, вони працюють практично незалежно один від одного. Отриманий ними результат є спільним тільки завдяки словесному об'єднанню вихователем результатів індивідуальних трудових дій дітей. Цей вид колективної праці використовується в молодшій та середній групах. Він має дуже важливе значення, оскільки привчає дітей до єдиного ритму праці та формує у них ставлення до мети та результату праці як до колективного. Наприклад, садіння цибулі може відбуватися у II молодшій групі як праця поряд.
- ❖ Загальна праця передбачає спільне трудове завдання, яке розподіляється між окремими підгрупами дітей. Робота дітей може передбачати незначну взаємодію, проте вона все ж переважно індивідуальна, спільний результат отримується шляхом практичного об'єднання індивідуальних результатів після закінчення всієї роботи. Так проводиться, наприклад, прибирання кутка природи, майданчика.

❖ Спільна праця передбачає, що предмет праці по черзі переходить від одного працюючого до іншого (утворюється трудовий ланцюжок) або діти одночасно працюють з одним предметом праці (миють листя однієї рослини, чистять одну клітку та ін.). у спільній праці діти часто спільно користуються знаряддями праці, наприклад, разом везуть санчата з снігом, несуть носилки з опалим листям тощо).

Н.Ф.Яришева виділяє такі способи організації колективної праці, як спільно - індивідуальна праця, спільно-послідовна та спільно-взаємодіюча.

Організовується колективна праця на прогулянках, в II половину дня або як окреме заняття.

Вибір прийомів керівництва колективною працею дітей залежить від кількох факторів. Найперше він обумовлюється віком дітей та наявним у них рівнем сформованості трудових умінь. Враховується і зміст праці та конкретні завдання, які стоять перед педагогом.

При керівництві працею поряд можна використати ті ж прийоми, що й у керівництві трудовими дорученнями у молодшому віці (показ з поясненням, коментар, поетапний показ та поетапне виконання дітьми завдання) при цьому вони будуть носити фронтальний характер (вихователь демонструє дітям зразок дії, після чого кожна дитина відтворює дію із своїм предметом праці).

У керівництві загальною та спільною працею головним є організація першого етапу роботи: вихователь допомагає дітям розподілити трудові завдання між окремими дітьми чи ланками, обговорює правила користування спільними знаряддями праці, взаємодії у ході роботи, спонукає дітей до взаємодопомоги.[11]

2.4. Пошуково – дослідницька діяльність як форма практичного методу ознайомлення дітей з природою.

Як відзначають психологи, правильно організувати освітній процес – це значить поставити перед дітьми таке навчальне завдання, яке без експеримента не розв'язати. Там, де педагог постійно створює умови для експериментів, для творчості, діти обов'язково потрапляють у ситуацію, що вимагає від них прояву пізнавальної активності, а не простого просиджування за партою. Тому в останні роки велика увага методистів звернута на такий метод ознайомлення дошкільнят з природою, як елементарні досліди природознавчого змісту.

Досліди, за класифікацією методів ознайомлення з природою, належать до групи практичних, оскільки пізнання природи у них пов'язане із організацією особливого виду практичної діяльності дітей – дослідницької, пошукової діяльності. Це практична діяльність, котра спеціально здійснюється з метою пізнання властивостей того чи іншого предмета чи явища, з яким вона здійснюється.

Як стверджують психологи, зокрема М.М.Поддяков, дослідництво властиве дітям дошкільного віку, воно є проявом переважаючої у них наочно-дійової форми мислення, одночасно задовольняє потребу в активності та пізнанні, сенсомоторну потребу. Дослідництво лежить в основі самостійного пошуку дитиною нових знань про навколишнє, уточнення тих неясних знань, що входять до стихійного пізнавального досліду.

Дослід в методиці ознайомлення з природою визначають як особливий вид спостереження, яке проводиться у спеціально організованих умовах і передбачає активний вплив спостерігача на предмет чи явище, їх перетворення у відповідності з поставленою попередньо метою. Дослід завжди служить засобом перевірки висунутого наперед припущення, в якому обумовлюються впливи дослідника на предмет, з яким він експериментує.

Основне значення дослідів полягає в тому, що вони:

- ❖ дозволяють дітям самостійно розв'язувати пізнавальне завдання, поставлене перед ними у проблемній формі; цим самим забезпечується активність дитини у здобутті знань;

- ❖ досліді значно розширюють можливості інтелектуального розвитку дітей, дозволяють зробити видимим, доступним сприйманню те, що часто сховане при безпосередньому спостереженні, зокрема, причинно-наслідкові зв'язки у живій та неживій природі (в ході дослідів діти переконуються, наприклад, що саме наявність світла, тепла, вологи та ґрунту забезпечують ріст і розвиток рослин; що сніг, лід та вода – це різні стани однієї речовини тощо);
- ❖ досліді дозволяють зробити процес пізнання природи осмисленим, доказовим, включають дитину в елементарний науковий пошук.

Важливою особливістю дитячого експериментування є наявність у ньому двох протирічних тенденцій: досліджуючи, дитина викликає у об'єкті чи явищі природи певні зміни, перетворює його, ці перетворення розкривають перед дитиною нові сторони чи якості об'єктів. Нові, отримані дитиною в ході дослідів, знання, в свою чергу, породжують нові запитання, нові, складніші перетворення. Наявність цих двох тенденцій робить найпростіший експеримент ведучим методом при ознайомленні дітей з явищами живої та неживої природи.

Методика проведення дослідів з об'єктами та явищами природи розроблена І.С.Фрейдкіним, В.А.Колечко, Н.В.Лисенко та ін.

Види дослідів:

В залежності від часу, протягом якого організуються спеціальні умови для спостереження за об'єктами та явищами природи і здійснюється спеціальний вплив на них, досліді поділяють на короткотривалі та довготривалі.

В залежності від змісту виділяють досліді:

- ❖ з явищами неживої природи (тепловими, світловими, атмосферними);
- ❖ з предметами неживої природи (водою, снігом, льодом, піском, ґрунтом);
- ❖ з рослинами;
- ❖ з тваринами (хоча такого змісту досліді проводять нечасто);
- ❖ екологічні (вплив одних компонентів природи на інші, стан забруднення навколишнього середовища, виявлення причин забруднення тощо).

Екологічні дослідження особливо важливі, вони унаочнюють для дітей конкретні причини забруднення навколишнього середовища. З їх допомогою, наприклад, легко показати дітям, як забруднюється повітря в результаті горіння вогню, паління цигарок, розбризкування отруйних чи інших летких речовин (отрути проти комах-шкідників, лаку для волосся, дезодорантів тощо). Експериментування допомагає також встановити найефективніші способи охорони природи, так, порівнявши чистоту повітря у парку та місці, де не ростуть рослини, діти переконуються у дієвості такого способу охорони повітря, як створення зелених зон, захисних смуг тощо.

Матеріалом для екологічних дослідів досить часто виступають добре знайомі дітям речі, якими їм не раз доводилося користуватися у побуті (сіль, цукор, олія, мило, пральний порошок тощо). Використовуючи їх, вихователь має змогу показати дітям відносність понять “корисні” та “шкідливі” речі. Обов’язково слід, організуючи дослід, впевнитись у тому, що діти розуміють, чому в даному випадку використання начебто нешкідливих речей веде до негативних змін у природі (забруднюється вода, повітря, страждає здоров’я людей). Досліди допомагають також показати дітям, як користуватися “шкідливими речами” (наприклад, балончиками, що містять фреон) так, щоб їх негативний вплив на природу був меншим.

В залежності від способу організації можна виділити:

- ❖ демонстраційні дослідження, у яких основна пошукова активність дітей проходить на вербальному рівні і супроводжується демонстрацією практичних перетворень вихователем. У окремих випадках діти теж можуть здійснювати практичні дії, відтворюючи те, що продемонстрував вихователь або допомагаючи йому. Наприклад, це дослідження, пов’язані з застосуванням приладів, не зовсім безпечних речовин тощо; демонстраційні дослідження не обов’язково містять практичні дії, що можуть бути небезпечними, інколи ця форма обирається через нестачу матеріалу або недоцільність використання його великої кількості (приклад – дослідження на виявлення повітря, причин забрудненості повітря);
- ❖ дослідження, що проводяться самими дітьми під керівництвом вихователя.

Організуючи експериментальну роботу дошкільнят, слід брати до уваги одну з найважливіших умов її ефективності: нові знання як результат “відкриттів” кожної дитини мають ґрунтуватися на знаннях, раніше нею засвоєних. Тому використанню елементарних дослідів завжди передує робота з участю інших методів (спостережень, розповідей, розглядання ілюстративного матеріалу тощо).

Структура дослідів:

1. Постановка перед дітьми проблемного пізнавального завдання. Пізнавальне завдання ставиться зазвичай дорослим, однак може виникнути і у самих дітей. Пізнавальне завдання має бути чітко сформульоване у вигляді запитання, на яке слід дати відповідь. В запитанні вже можуть бути вказівки на умови проведення дослідів (наприклад, “Де краще ростиме рослина: в теплому чи холодному місці?”; “Що станеться з водою на морозі?”; “Як утворюється дощ?”).

2. Підготовка до проведення дослідів. Вона включає обговорення умов та висловлення припущень. Умови дослідів мають визначатися чітко, щоб вони були добре зрозумілі дітям (що можна зробити, щоб перевірити, як зміниться льодинка при нагріванні? – принести її в кімнату, там тепліше, ніж на вулиці; - нагрівати на спиртівці; - затиснути в долоні та ін.). Після висловлення гіпотез добирається природний матеріал для проведення дослідів, готуються необхідні прилади та засоби фіксації результатів майбутнього спостереження.

3. Хід дослідів. Цей етап включає здійснення тих чи інших впливів на предмет та спостереження за змінами, які відбуваються. Спостереження може бути короткотривалим (якщо зміни настають швидко, наприклад, опустили у воду ґрунт і спостерігаємо, що з’явилися бульбашки, які свідчать про наявність у ґрунті повітря). У інших випадках це серія короткотривалих спостережень, наприклад, за поступовими змінами двох рослин, одна з яких висаджена у поживний ґрунт, а інша – у пісок. Результати кожного етапу спостереження фіксуються у малюнках чи записах, у календарі спостережень, порівнюються. Обов’язковий на цьому етапі обмін думками з приводу спостережуваного. Основний прийом – запитання, використовуються також коментар дорослого, невеличкі пояснення, які

допомагають краще зрозуміти, які зміни відбуваються, але не дають прямої відповіді на головне проблемне запитання.

4. Заключний етап. Обговорення наслідків дослідів, виведення висновків та закріплення знань дітей в мові.

При відборі змісту дослідів керуються такими **основними принципами**:

- ❖ Не можна проводити дослідів, у яких можлива загибель живих об'єктів, порушуються їх життєво важливі прояви.

- ❖ Сам дослід не повинен становити загрози для здоров'я дітей.

- ❖ Зміст дослідів повинен спиратися на наявні знання дітей та бути їм зрозумілим.

У численних посібниках подається приблизний зміст дослідів, які допомагають дошкільникам самостійно відкрити деякі “таємниці природи”. Зокрема, до нього входять:

- ❖ визначення властивостей природних матеріалів та речовин (води, повітря, ґрунту, піску, глини, снігу, льоду тощо);

- ❖ вивчення властивостей предметів, зроблених з дерева, металу, інших природних матеріалів;

- ❖ вивчення атмосферних явищ, властивостей світла та тепла;

- ❖ вивчення кругообігу води в природі та трьох її агрегатних станів;

- ❖ визначення основних екологічних потреб рослин, диференціації цих потреб;

- ❖ функції різних частин рослини;

- ❖ взаємодія рослин у рослинних угрупованнях;

- ❖ пристосування тварин до умов навколишнього середовища;

- ❖ деякі сезонні явища в житті рослин, тварин, у неживій природі.

Методика проведення дослідів.

Підбір вихователем форми постановки перед дітьми проблемного завдання залежить від змісту дослідів та віку дітей. Це може бути запитання, проблемна ситуація, мовне логічне завдання (розповідь-загадка) тощо. Надзвичайно важливо не упустити попереднього висунення дітьми припущень. Слід надати всім бажаючим можливість висловити свою думку. Власну гіпотезу вихователь може висувати у випадку, якщо

жодне з висловлювані дошкільнят не наближається до вірної відповіді, проте робити це потрібно саме у формі гіпотези, а не впевненого твердження (можливо, буде так...). Це ж стосується і колективного формулювання висновків після досліду, слід вислухати всіх дітей і лише тоді підводити підсумки.

При необхідності досліди можна повторювати кілька разів для уточнення, поглиблення знань дітей про певний об'єкт.

Досить ефективною є використання ігрової форми у проведенні елементарних дослідів. При цьому ігрова ситуація створюється за участю казкових образів, придуманих самим вихователем (тітонька Погода, дядько Вітер, чарівник-невидимка Повітря, Світлячок, сестрички Краплинки тощо). Однак, обираючи для проведення дослідів ігрову форму, вихователі повинні пам'ятати, що діяльність дітей має включати пошукові дії та реальні, а не ігрові перетворення об'єктів та явищ природи.

Яку форму організації дослідів не обрав би вихователь (гру чи традиційне заняття), вбудь-якому випадку дуже важливо дотримуватися загальної структури досліду, тобто ставити перед дітьми пізнавальне завдання (найкраще у формі проблемного запитання), вислухати дитячі гіпотези, чітко визначити умови досліду та обговорити його результати. Інакше дослід перетвориться у просту демонстрацію (якщо не було попередньої постановки проблемного запитання та обговорення гіпотез) або дидактичну гру, в якій усі дії дітей з об'єктами природи підпорядковуються не пошуковим, а ігровим завданням.[11]

2.5. Екологічний тренінг

Одним з варіантів екологічної дидактичної гри є так званий екологічний тренінг, який займає особливе місце серед методів екологічної освіти дітей.

Він дозволяє розв'язувати у єдності всі важливі завдання, формувати у дітей "екологічне чуття", закладати основи екологічно доцільної поведінки. Особлива роль екологічного тренінгу в прилученні дітей до світу природи, розкритті її єдності, взаємозв'язків та взаємозалежностей, що існують у екологічних системах, формування у дітей почуття відповідальності за кожен живу істоту.

Методика використання екологічного тренінгу в дошкільному закладі розглядається в публікаціях останніх років. Зокрема, загальні принципи застосування цього методу виділяє Н.Токмакова, котра у статті намічає також загальну структуру екотренінгу. Детальніше це питання висвітлюється у посібнику Н.Горопахи “Виховання екологічної культури дітей”, у якому проаналізовано зміст тих природничих уявлень, котрі можна сформулювати у дошкільнят у разі активного використання екологічного тренінгу для самостійного пізнання дітьми довкілля. Свій погляд на методику екотренінгу пропонує і В.Зебзеєва. В роботах Н.Горопахи та В.Зебзеєвої подаються також різноманітні варіанти завдань для дошкільників. Оволодіння дошкільнятами вміннями виконувати завдання екотренінгу залежить від правильного керівництва з боку дорослого та від доцільно підібраної системи завдань, які, поступово ускладнюючись, вестимуть дитину по шляху дедалі глибшого проникнення у внутрішні зв'язки та закономірності природного світу.

Оскільки цей метод має досить складну *структуру*, його впровадження в процес екологічного виховання дошкільників доцільно розділити на декілька етапів: підготовчий, спілкування з природою, та узагальнюючий

Підготовчий етап екотренінгу полягає у вивченні флори і фауни обраної для занять екосистеми чи певної її ділянки (парк, сквер, ставок чи озеро, розташовані на території дитячого садка куточок лісу чи штучна водойма). Основними прийомами роботи на цьому етапі є розглядання ілюстрацій, атласів, порівняльні спостереження за окремими об'єктами екосистеми. Важливими джерелами природничої інформації виступають також розповіді, пояснення вихователя, художня література.

Другий етап передбачає перехід від раціонального знання до емоційного сприймання живої природи, яке ґрунтується на отриманому попередньо знанні, тому є значно глибшим у порівнянні з первинними спостереженнями. Заняття з групи переносяться в обраний куточок природи. Педагог організовує вправління дітей у знаходженні в реальному природному середовищі відомих їм об'єктів, порівняння їх між собою. Розпочинається і встановлення взаємозв'язків між елементами екосистеми (наприклад, якщо для екотренінгу обрано екосистему парку чи саду, то діти можуть відшукати відомі їм рослини, визначити, які з них ростуть поряд, а які

віддалені; дізнатися, які комахи до них прилітають, тощо). При цьому вихователь допомагає дітям виявити різноманітні зв'язки між об'єктами природи (симбіоз, конкуренція, харчові зв'язки тощо). Такі завдання найдоцільніше давати у ігровій формі: знайти “друзів” і “ворогів” того чи іншого об'єкта, назвати його “сусідів”, “помічників” та ін. Важлива умова ефективного навчання дітей на другому етапі роботи за методом екотренінгу – емоційна підготовка дошкільнят до зустрічі з природою, зацікавлення їх процесом спілкування з нею. Її реалізації допомагає використання казки та прийому персоніфікації при ознайомленні як з тваринами та рослинами, так і з неживою природою.

Третій етап екологічного тренінгу повинен узагальнювати уявлення про взаємозв'язки та взаємодію різних об'єктів та явищ у природі. На цьому етапі найефективнішими будуть ігрові вправи чи дидактичні ігри, мета яких – самостійне встановлення екологічних ланцюжків. Найпростішим видом взаємозв'язку в природі, доступним для усвідомлення дошкільниками, є харчові взаємозв'язки. Тому саме встановлення наявних у певній екологічній системі харчових зв'язків та побудова харчових ланцюжків, а пізніше – і харчових пірамід, є тими завданнями, з яких і варто починати проведення тренінгу. Крім харчових ланцюжків у екологічному тренінгу можна використовувати і встановлення інших взаємозв'язків у природі (“Хто де живе?”, “Хто кому допомагає рости?” та ін.). Окрему частину змісту екотренінгу складають ігрові завдання, в яких діти вправляються в оцінці екологічного стану певного екологічного комплексу чи середовища існування людини (дидактичні ігри “Яка річка чистіша?”, “Країна чистого повітря”, ігрові вправи «Що зайве у лісі?», «Дорога до роботи» та ін.). Екотренінг передбачає і закріплення у дітей навичок екологічно вірної поведінки, способів охорони природи (вправи “Оціни вчинок”, “Що буде коли ...?” тощо). Вправи екотренінгу використовують як у індивідуальній роботі з дітьми, так і як колективну форму екологічного виховання. Під час колективних занять іноді можна влаштовувати змагання між окремими дітьми чи командами.

Інший варіант використання методу екотренінгу пропонує В.Зебзеєва. Вона вважає, що у роботі з дошкільнятами цей метод має носити форму еколого-психологічного тренінгу, спрямованого на:

- 1) розширення чуттєвого досвіду дошкільнят, розвиток перцептивних можливостей при спілкуванні з природою;
- 2) розвиток почуття емоційної чуйності, співпереживання, почуття єдності з природою;
- 3) формування екологічних установок особистості, активної життєвої позиції стосовно природи, подолання прагматизму у ставленні до неї;
- 4) навчання вмінь та навичок взаємодії з природою;
- 5) розширення індивідуального екологічного простору.

Основна форма тренінгу – вправи з підгрупою вихованців. Проводити еколого-психологічні тренінгові вправи може вихователь або психолог дошкільного закладу. Вибір місця здійснюється в залежності від змісту вправ. Це, на думку В.Зебзеєвої, можуть бути групова кімната або кімната природи, майданчик дитячого садка або зимовий садок, спортивна чи музична зали. Авторка намічає певну послідовність використання вправ еколого-психологічного тренінгу. Спочатку вона рекомендує проводити вправи для розширення у дітей досвіду взаємодії з природою (“Чарівні дощечки”, “Птахи”, “Запашна казка”, “Природний оркестр” та ін.). Друга група вправ, запропонованих В.Зебзеєвою, спрямована на розвиток екологічної емпатії (“Привітаємося” – змістом є придумування дітьми привітань окремим об’єктам та явищам природи; “Розвідники природи” – вчить вдивлятися і вслухатися у природне довкілля та розповідати про свої враження від зустрічей з природою; “Я – берізка” та “Веселі танці” – вимагають від дитини уявити себе природнім об’єктом, передати у мові чи рухах розуміння його внутрішнього стану). Третя група тренінгових вправ сприяє корекції способів взаємодії дитини з природними об’єктами, розширенню суб’єктивного екологічного простору. Це, наприклад, вправи “Старі речі”, “Екологічний пост” тощо.

Для того, щоб навчити дитину милуватися природою, розпізнавати її багатоголосість, розвинути почуття емоційної чуйності, співпереживання, почуття

єдності з природою, сформулювати екологічні установки особистості нами розроблено екологічний тренінг «Сторінками Червоної книги України». [11]

(додаток 1)

2.6. Метод екологічного проекту

Одним з цікавих методів екологічної освіти є “метод екологічного проекту”. Це один з варіантів, методу створення дітьми власних дослідницьких проектів, який був частково “реабілітований” у вітчизняній освіті у 90-х роках ХХ століття. “Метод проектів” не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще у 20-х роках ХХ століття у США. Його називали також методом проблем. “Метод проекту” широко застосовувався в радянській педагогіці у 20-х роках, проте вже у 30-х він був заборонений. У педагогічній науці “метод проекту” трактувався переважно як метод навчання, при цьому недооцінювалися його виховні та розвивальні можливості. Тим часом саме специфікою методу зумовлений його виховний та творчий потенціал. Як зазначається у сучасних дослідженнях (Н. Рижова, В. Маршицька, Є. Полат, І. Цветкова), “метод проектів” є методом практичної цільової дії, він відкриває великі можливості для формування власного життєвого досвіду дитини у процесі взаємодії з навколишнім світом і є педагогічною технологією, яка активізує суб’єктну позицію дитини в педагогічному процесі. Він ґрунтується на дитячих потребах та інтересах, вікових та індивідуальних особливостях дітей, стимулює їхню самостійність та творчість. Це один з небагатьох методів, що виводить педагогічний процес за межі дошкільного закладу в докільця – природне і соціальне середовище.

Значення “методу проекту” як важливого засобу творчого розвитку дитини-дошкільника полягає у тому, що цей метод дозволяє природно включити її до дослідницької діяльності, впливаючи при цьому на інтелектуальну, емоційно-чуттєву та вольову сфери особистості, що розвивається. Все більшого визнання набуває думка про те, що саме “метод проектів” є універсальною формою організації проблемного (“дослідницького”) навчання, ефективним шляхом розвитку ініціативної, творчої особистості.

Сьогодні існує кілька класифікацій проектів. Досить вдалою є класифікація, запропонована Є.Полат за такими ознаками:

1. за пріоритетним методом (дослідницький, творчий, рольово-ігровий, ознайомлювально-орієнтувальний);
2. за характером контактів (у межах однієї групи, закладу, міста, країни);
3. за характером координації проекту безпосередній (жорсткий, гнучкий) такий, в якому немає реального учасника, він вигаданий або передбачається;
4. за кількістю учасників проекту (одиночні, парні, групові, колективні);
5. за тривалістю проекту: короткотривалі, середньої тривалості (від одного дня до одного тижня), довготривалі (від одного тижня до одного місяця).

Дещо по-різному розглядається різними авторами і структура цього методу. Зокрема, на думку О.Савенкова, “метод проекту” включає в себе такі основні етапи:

1. Виділення і постановка проблеми (вибір теми дослідження, проекту).
2. Пошук і пропозиції можливих варіантів розв’язання проблеми.
3. Збір матеріалу.
4. Узагальнення отриманих відомостей.
5. Підготовка проекту (повідомлення, доповіді, макету, тощо).

І.Цветкова та В.Маршицька [28] вважають, що неодмінною умовою створення та здійснення проекту є наявність у його структурі наступних складових:

1. Визначення мети проекту (або окремого його етапу).
2. Розробка проекту – плану діяльності для досягнення поставленої мети.
3. Виконання проекту.
4. Підбиття підсумків виконання проекту, визначення нових завдань для нового проекту (наступного його етапу).

Методику використання методу проектів у екологічному вихованні розробили Н. Рижова та В. Маршицька. Н. Рижова підкреслює, що «екологічний проект» - це, насамперед, вирішення певних завдань у процесі дослідження. Масштаб завдань може бути різним, він визначається термінами проведення проекту, віком і, відповідно, можливостями дітей, змістом освітніх програм дошкільної установи (будь-який проект повинен вписуватися в загальний освітній простір).

Для практичного ознайомлення дітей з природним довкіллям, виховання екологічної свідомості, розвитку інтелектуальних здібностей на базі КЗ «ДНЗ №16 ВМР» розробили та впровадили в освітній процес довготривалий проект «Твоя планета Земля».[11] (розділ3)

РОЗДІЛ 3

Досвід роботи КЗ «ДНЗ №16 ВМР» за освітньою лінією

«Дитина в природному довкіллі»

Базового компоненту дошкільної освіти України.

3.1. Довготривалий проект «Твоя планета Земля»

Коротка характеристика проекту

Мета проекту:

- ❖ формувати елементарні знання про явища природи, їх значення у житті людини;
- ❖ створення умов для пошуково-дослідницької та експериментальної діяльності;
- ❖ збагачення досвіду природо-охоронної роботи;
- ❖ накопичення досвіду естетичного сприймання і оцінювання об'єктів та явищ природи;
- ❖ вчити співставлення уявлення про цінність людського життя із самоцінністю інших форм життя у природі.

Завдання:

- ❖ забезпечити науковий та методичний супровід проекту;
- ❖ створити розвивальне середовище для експериментально-дослідницької діяльності;
- ❖ здійснювати індивідуальний підхід до формування емоційно-чуттєвого сприймання та образної оцінки гармонії природи:
- ❖ навчити дітей милуватися природою;
- ❖ доцільно використовувати дидактичні ігри, вправи для поглиблення екологічної компетентності вихованців;
- ❖ формувати екологічну свідомість і культуру;
- ❖ повсякчас турбуватися про активність чуттєвих аналізаторів дітей, забезпечуючи належну гостроту слуху, колірної зору, тонку диференціацію запахів, тактильних та смакових відчуттів.

- ❖ проводити милування природою, орієнтуючись на стан та явища природи.

Результати на завершальному етапі:

діти набули:

- ❖ елементарні уявлення про явища природи і їх значення у житті людини;
- ❖ реалістичні знання про навколишній світ;
- ❖ базові знання про взаємозв'язок і залежність в природі;
- ❖ практичні уміння і навички природокористування.
- ❖ вміють співставляти уявлення про цінність людського життя із самоцінністю інших форм життя у природі;
- ❖ збагатились практичні навички в експериментальній та пошуково-дослідницькій діяльності.

ПЛАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ «ТВОЯ ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ»

№	Заходи	Термін виконання	Оформлення результатів
	<u>I. Організаційний етап:</u>		
1.	Формування теми проекту	Вересень	Каталог науково-педагогічної літератури. Виготовлення дидактичних ігор, посібників.
2.	Визначення мети і завдань проекту.		
3.	Опрацювання методичної літератури, ознайомлення з науково-педагогічними працями з даної теми.	Жовтень	
4.	Поповнення матеріальної бази групи.		
	<u>II. Основний етап:</u>		
1.	Ознайомлення з природою в режимних моментах:	Жовтень	
1.1	<u>Куточок природи:</u>	Листопад	
	формування позитивного ставлення до праці в куточку природи;		
	ознайомлення з правилами догляду за кімнатними рослинами;		
	формування вмій та навичок догляду за кімнатними рослинами;	Листопад	

1.2	<p>ознайомлення з акваріумом, його мешканцями, обладнанням;</p> <p>формування вмінь та навичок догляду за акваріумом.</p> <p><u>Город, клумба, майданчик:</u></p> <p>формування позитивного ставлення до праці в природі;</p> <p>закріплення послідовності дій у процесі праці на городі, клумбі, майданчику;</p> <p>спостереження за працею двірника.</p> <p><u>«Город на підвіконні»:</u></p> <p>формувати уявлення про посів та висаджування рослин;</p> <p>розширити знання про умови, необхідні для росту і розвитку рослин;</p> <p>формувати вміння доглядати за рослинами на імпровізованому городі.</p> <p><u>Прогулянки:</u></p>	Протягом року	Розробка методичних рекомендацій.
1.3	<p>спостереження</p> <p><i>(нежива природа: сонце, зорі, небо, хмари, вода, вітер, повітря, пісок, земля, каміння;</i></p> <p><i>жива природа: рослини, тварини, комахи, птахи);</i></p> <p>пошуково-дослідницька діяльність;</p> <p>експериментальна діяльність;</p> <p>праця на клумбі, городі;</p> <p>уроки милування природою;</p> <p>спостереження на метеорологічному майданчику.</p>	Протягом року	Розробка методичних рекомендацій.
1.4	<p><u>Дидактичні ігри:</u></p> <p>«Знайдіть зайвого», «Що росте в лісі?», «Не заблудись», «Плутанина», «Допоможи</p>	Березень	Скласти плани прогулянок

1.5	<p>художникові», «Хто прийшов у гості?», «Чарівні фарби», «Хто де живе?», «Знайди рослину за назвою», «Перелітні і зимуючі птахи», «Нагороді, в саду, на квітнику», «Хто як кричить?», «Хто де живе і чим харчується?», «Хто кого шукає?», «Коли це буває?», «Будь уважним», «Посади рослину», «Відгадай правило».</p> <p><u>Бесіди:</u></p> <p>«Ідіть добрими у світ природи», «На одинці з природою», «Не ламай калину», «Хмари на небі, або що таке туман?», «Диво веселка», «Що таке Червона книга?», «Що таке екологія?», «Вереснева стежка», «По землі іде зима...», «Вернісаж весняних барв», «Свято весняних квітів», «Барвистий віночок літа».</p> <p><u>Розваги:</u></p>	Протягом року	Оформити каталог дидактичних ігор.
1.6	<p>«Свято весняної води», «Вода найсмачніша з криниці, де бать й мати пили».</p> <p><u>Уроки милування природою:</u></p>	Протягом року	Розробити конспекти бесід.
1.7	<p>«Чим пахне весна», «Диво-веселка», «Танок осіннього листя», «Осінь щедрість», «Сніговий балет», «Наші менші брати взимку», «Лісові сюрпризи».</p> <p><u>Читання дитячої художньої літератури:</u></p>	Протягом року	Розробити сценарії до свят і розваг.
1.8	<p>О.Буцень «Кмітливий горобець», М.Підгірянкя «Співанка про місяці», В.Сухомлинський «Шпак прилетів», «Як хлопчик хотів приголубити сніжинку», «Велике й мале», «Пелюстка і квітка», «Камінь», «Зайчик і Місяць», «Дуб під вікном», «Я вирощу внучку, дідусю».</p>	Протягом року	

1.9	<p>П.Воронько «Липка», «Берізка», «Перший сніг», «Їжачок-хитрячок», «Весняночка».</p> <p>Л.Українка «Мамо, іде вже зима», «Вишеньки», «Літо краснее минуло», «Біда навчить», «Тиша морська».</p> <p>О.Пчілка «Снігова баба», «Весняні квіти», «Як швидко літо проминуло», «Журавель і чапля», «Весна-красна».</p> <p>Я.Щоголів «Зимній ранок», «Осінь», «Літній ранок».</p> <p>Т.Шевченко «Дивлюсь, аж світає», «Тече вода з-під явора», «За сонцем хмаронька пливе», «Встала весна», «Садок вишневий коло хати», «Зацвіла в долині червона калина».</p> <p>М.Стельмах «Сонце стукає в віконце», «Ми садили ліс у полі», «Колосок до колоска».</p> <p>М.Підгірянкa «Діти і пташата», «Діти й ластівка», «Мороз», «Березень».</p> <p>Л.Костенко «Сунички», «Білочка восени», «Мурашки думають про зиму», «Вербові сережки», «Здивовані квіти».</p> <p>Г.Бойко «Морозець, морозець», «Берізка», «Кришталева зимонька», «Осінні клени», «Дощик», «Білочка», «Здоровим будь».</p> <p><u>Досліди, експерименти:</u></p> <p>«Властивості води», «Дітям про дощового черв'яка», «Властивості повітря», «Лід твердий, слизький», «Колір і форма льоду», «Сніг», експерименти з льодом, «Пісок», «Вітер», «Дощ», «Потреба рослин у воді», «Повітря», «Як рослина</p>	року	Оформити збірку художніх творів.
		Протягом року	

	<p>шукає світло», «Як виростити паростки», «Сад із кукурудзою», «Будиночок для метелика», «Як на зміну дню приходить ніч», «Як виглядає Сонце», «Як супутник обертається навколо Землі».</p> <p>Ознайомлення з природою в організованій діяльності:</p> <p><u>Заняття:</u></p> <p>«Космос».</p> <p>2. «В гості до Горобинки та Ялинки».</p> <p>2.1 «Умка в гостях у дітлахів».</p> <p>«Зимові портрети дерев».</p> <p>«Рух Землі навколо Сонця. Зміна пір року».</p> <p>«В гостях у тітоньки Одарки».</p> <p><u>Досліди-експерименти:</u></p> <p>«Встановлення здатності рослин до пошуку світла».</p> <p>«З яких кольорів у дійсності складається сонячний промінь?»</p> <p>2.2 «Дерева взимку «загоряють».</p> <p>«Як виглядає Сонце».</p> <p><u>Дидактичні ігри:</u></p> <p>«Цілий рік».</p> <p>«Тук-тук».</p> <p>2.3 «Всі додому».</p> <p>«Сонячна система».</p> <p>«Допоможи художникові».</p> <p>«Потрібно – не потрібно».</p> <p>«Тоне – не тоне».</p> <p><u>Художня література для дітей:</u></p> <p>Л.Глібов «Котилася тарілочка».</p>	<p>Протягом року</p> <p>Жовтень</p> <p>Листопад</p> <p>Грудень</p> <p>Лютий</p> <p>Березень</p>	<p>Розробити методичні рекомендації, конспекти дослідів, експерименти</p> <p>Розробити конспект заняття.</p> <p>Розробка методичних рекомендацій</p> <p>Виготовлення дидактичних ігор, посібників.</p>
--	--	---	--

<p>2.4</p> <p>2.5</p> <p>3.</p>	<p>М.Підгірянкa «Місяць і зірки».</p> <p>Т.Шевченко «Світає, край неба палає».</p> <p>М.Сингаївський «Що сказало Сонце?»</p> <p>Дж.Родарі «Безіменні зірки», «Поїзд майбутнього».</p> <p>Л.Українка «Зоряне небо».</p> <p>Г.Бойко «Збираємося в політ».</p> <p>Прислів'я, приказки, загадки.</p> <p>В.Сухомлинський «Казка про Сонце».</p> <p><u>Легенди:</u></p> <p>«Про молочний шлях».</p> <p>«Про північне сяйво».</p> <p>«Про сузір'я Змієносця».</p> <p>«Про сузір'я Великої ведмедиці».</p> <p>«Про сузір'я «Віз»».</p> <p>«Про Місяць».</p> <p>Сенсорне виховання засобами природи:</p> <p>Ігри на заняттях із квітами.</p> <p>Заняття із листям.</p> <p>Ігри і досліди з піском.</p> <p>Заняття з овочами, фруктами, ягодами.</p> <p>Ігри з шишками, камінчиками.</p> <p>Ігри і заняття з водою.</p> <p>Малорухомі ігри й заняття (ходіння по слідах, малювання паличками на снігу, «друкування» на снігу, фарбування льоду).</p>	<p>Квітень</p> <p>Протягом року</p>	<p>Оформити добірку літературних творів.</p> <p>Розробка методичних рекомендацій.</p>
	<p><u>III. Підсумковий етап:</u></p> <p>Діагностика знань та умінь дітей з розділу освітньої діяльності «Віконечко в природу».</p> <p>Презентація проекту. Розробка плану дій щодо подальшого функціонування проекту.</p>	<p>Травень</p>	

	Оформлення дидактичних ігор, посібників, літературних добірок, методичних рекомендацій.		
--	--	--	--

(додаток 2)

3.2. Гурткова робота

Гурток «Маленькі дослідники»

Мета роботи гуртка:

- ❖ формувати у дітей пошуково – дослідницькі навички;
- ❖ розвивати інтелектуальні здібності;
- ❖ закласти основи аналізу, синтезу, розуміння причинно – наслідкових зв'язків.

План роботи гуртка «Маленькі дослідники»

№ п\п	Зміст роботи	Термін викинання
1	«Вода ллється, капає, розливається» «Вода чиста, брудна, кольорова » «Смак води» «Вода, холодна, тепла»	Вересень
2	«Форма води» «Випаровування рідини» «Вітер в житті людини» «Повітря та його роль для живого»	Жовтень
3	«Повітря є скрізь» «Повітря всередині нас» «Де ще є повітря?» «Повітря в повсякденному житті» «Магніт та його властивості»	Листопад
4	«Що вміє магніт» «Сніг - брудний» «Перетворення снігу на воду» «Спостереження за формою сніжинок»	Грудень
5	«Чому під снігом тепло» «Лід та його форма» «Лід та утворення різнокольорових сніжинок»	Січень

6	«Лід – слизький «Перетворення льду на воду» «Лід чистий чи брудний» «Бурульки»	Лютий
7	«Глина та її властивості» «Ґрунт та його властивості» «Чи ростуть рослини?» «Чи дихають рослини?» «Чи потрібна рослинам вода?»	Березень
8	«Чи потрібно рослинам сонячне світло?» «Садіння квасолі» «Властивості сухого піску» «Чарівні дива сухого піску»	Квітень
9	«Тверді предмети та рідини» «Густі та негусті речовини» «Газоподібні речовини» «Рух сонця по небу»	Травень

Гурток «Юні науковці» (створено на основі науково – методичного посібника Г. В. Беленької «Природничі науки у казках, запитаннях, завданнях, досліджах»).

Мета:

- ❖ розвивати пізнавальну сферу дітей: інтелектуальну і особистістну;
- ❖ розширити знання про Космос, стародавній світ, людське тіло, тварин та рослин, країни, винаходи;
- ❖ підтримувати та розвивати у дітей стійкий інтерес до об'єктів природи та навколишнього світу;

- ❖ формувати вміння виділяти в об'єктах спостереження і дослідження ознаки, за якими їх групувати;
- ❖ формувати екологічну свідомість.(див. додатки)

План роботи гуртка «Юні науковці»

№ п/п	Зміст роботи	Термін виконання
1	<p>«Цікаво про серйозне».</p> <p>«Серйозно про цікаве: астрономія, фізика, хімія».</p> <p>«Зустрічі з науками».</p> <p>«Зустрічі з науками».</p> <p>«Науки очима дітей».</p>	Жовтень
2	<p>«Що за наука Хімія?».</p> <p>«Доповнення професора Хіміуса».</p> <p>«Експериментуємо разом з Чудаксою».</p> <p>«Поради лікаря Аболіуса. Дослід з водою».</p>	Листопад
3	<p>«Знайомтесь: Біологія»</p> <p>«Річечка. Казка, яку розповіла Гея»</p> <p>«Біологічний калейдоскоп: досліджуємо, спостерігаємо, експериментуємо»</p> <p>«Біологічний калейдоскоп: малюємо, граємося»</p> <p>«Медицина – наука бути здоровим»</p>	Грудень
4	<p>«Базікус розповідає, Чудакса пропонує.»</p> <p>«Фізика для всіх»</p> <p>«Базікус розповідає.»</p>	Січень
5	<p>«Фізика навколо нас: досліджуємо»</p> <p>«Фізика навколо нас: експериментуємо»</p> <p>«Мандрівниця Географія»</p> <p>«Мандрівниця Географія: працюємо з картою та глобусом»</p>	Лютий

6	«З чого зроблена Земля? Утворення землетрусів» «Географічні цікавинки» «Спробуємо розмалювати карту» «Красуня Астрономія»	Березень
7	«Знайомство з обсерваторією» «Базікус розповідає: астрономічні тіла» «Мандруємо в Космосі: марсохід, космічний корабель, космодром» «Планети Сонячної системи» «Малюємо сузір'я: Мала Ведмедиця, Велика Ведмедиця, Дракон»	Квітень
8	«Чому Землю називають «блакитною планетою»?» «Хто вигадав назви усіх місяців року?» «Як не хотілося прощатися: узагальнення» «Казочка на останок: підсумкове заняття»	Травень

РОЗДІЛ 4

«Інноваційні технології та їх значення»

4.1.«Програма STREAM – освіта, або Стежинки у Всесвіт».

У світі інтерактивних технологій з'являється необхідність створення нового предметно – розвивального середовища, пошуку нових шляхів навчання та виховання дітей дошкільного віку, розвитку їх творчих здібностей. Парціальна програма «Програма STREAM – освіта, або Стежинки у Всесвіт» є нагальною потребою сьогодення. Вона перебуває в стадії розроблення, але вже зацікавила багатьох креативних педагогів та батьків.

Напрями програми

Природничі науки: астрономія(наука про Всесвіт), фізика(наука про склад і структуру матерії, а також про основні явища в неживій природі), хімія(наука про будову й перетворення речовин), біологія(наука про живу природу), географія (наука про Землю), медицина (наука про людський організм та його здоров'я).

Технології: формування уявлень про предметно – перетворювальну діяльність людини, світ професій, шляхи отримання й збереження інформації та та способи її обробки, здатності до формулювання творчих задумів, свідомого дотримання безпечних прийомів роботи та користування інструментами і матеріалами, розвиток художньої й технічної обдарованості, технічного мислення в процесі творчої діяльності, навичок оволодіння ручними техніками обробки матеріалів(папір, дерево...); ознайомлення з інформаційно – комунікаційними технологіями, гаджетами, експериментування.

Читання і письмо: формування здатності розуміти зміст тексту;пропедевтичний (вступний) курс навчання грамоти,розвиток дрібної моторики, підготовки руки до письма.

Інженерія: проектування, наочне моделювання, конструювання.

Мистецтво: просторові мистецтва(архітектура, скульптура, живопис, графіка, художня фоторафія, декоративно – вжиткове мистецтво та дизайн); часові мистецтва (музика, література); просторово – часові (кіномистецтво, театр, танець).

Математика: кількісні відношення та просторові форми, логіка.

Структура програми

- ❖ Психолого – педагогічна характеристика дитини передшкільного віку.
- ❖ Сенсорний розвиток – технології, читання і письмо.
- ❖ Інтелектуальний розвиток природничі науки, математика.
- ❖ Розвиток творчих здібностей – інженерія, мистецтво.
- ❖ Шляхи реалізації STREAM – освіти.[6.4]

Опираючись на досвід сучасних науковців Н. Гавриш та І. Кіндрат, потрібно зазначити, що інтегрований підхід до навчання та розвитку дошкільників є ефективнішим та раціональнішим, ніж традиційний. З огляду на тематичне спрямування посібника, зупинимось на природничих науках.

«Ознайомлюючи дітей зі світом природи, ми вбачаємо свою місію у формуванні **цілісного уявлення** про цей світ, у якому дещо існує саме собою(кругообіг води, сезонні зміни, природні ландшафти, пояси. Клімат, рух Сонця і Місяця, залежності і закономірності існування екологічного ланцюга тощо); про щедрість **природи**, яка **дарує мені** можливість жити (сонце, вода, повітря, корисні копалини, продукти харчування, одяг тощо) й оточує піклуванням, додає енергії. Водночас невід’ємним від цих уявлень має бути **усвідомлення** того, що природа сподівається на мене, чекає від мене зворотного зв’язку, мого **спілкування, моєї участі**, тобто того, що я сам можу дати **природі**.

Усвідомлення означеного факту допомагає дитині відчувати відповідальність за власне здоров’я, за збереження природи, частиною якої вона є. Поступово формується **екологічне мислення**, яке стимулює до активних дій, тобто йдеться про формування **життєвої позиції**. »[7.11]

Під час впровадження STREAM – освіти доцільно використовувати інтегровані заняття. Тому, що «в інтегрованому занятті об’єднання відбувається з проникненням однієї діяльності в іншу, тобто межі такого об’єднання розмиті. На такому занятті майже неможливо, принаймні дуже важко відокремити один вид діяльності від іншого (спробуйте математичну компоненту від природознавчої та зображувальної, коли дитина викладає з семи паличок будиночок для жирафа чи змії. Ця діяльність характеризується єдністю, цільністю.)»[8.22].

4.2 Фрактали як елемент STREAM – освіти.

«Не можна бути математиком, не будучи трохи поетом». К.Веєрштасс

Фрактал – нерегулярна, само подібна структура. В широкому розумінні фрактал означає фігуру, малі частини якої в довільному збільшенні є подібними до неї самої.

У роботі з дітьми ми використовуємо фрактальну геометрію в природі.

У книзі «Фрактальна геометрія в природі» Б.Мандельброт не зосереджується на точному визначенні цього поняття, а звертається до геометричної інтуїції читачів.

Саме так і потрібно розповідати дошкільнятам про фрактали. Саме вони розвивають увагу, зорове сприйняття, асоціативне мислення, творчу фантазію.

Діти з цікавістю та задоволенням відшукують подібність в явищах живої та неживої природи, асоціюючи їх з об'єктами навколишнього довкілля. Наведемо приклади об'єктів, що володіють фрактальними властивостями в природі.

У живій природі:

- ❖ Корали;
- ❖ Морські зірки і їжаки;
- ❖ Морські раковини;
- ❖ Квіти і рослини (брокколи, капуста);
- ❖ Плоди (ананас);
- ❖ Крони дерев і листя рослин;
- ❖ Кровоносна система і бронхи людей і тварин;

У неживій природі:

- ❖ Межі географічних об'єктів (країн, областей, міст);
- ❖ Берегові лінії;
- ❖ Гірські хребти;
- ❖ Сніжинки;
- ❖ Хмари;
- ❖ Блискавки;
- ❖ Утворені на склі візерунки;
- ❖ Кристали;
- ❖ Сталактити, сталагміти, геліктити. (додаток 3)

4.3. Технологія використання казки у формуванні екологічної культури передшкільного віку.

В основі технології – авторська казка природознавчого змісту з науковою основою, що використовується як засіб формування в дітей дошкільного віку початкових екологічних уявлень та включається в різні види діяльності.[4.68]

4.4.Технологія використання пейзажного живопису у формуванні екологічної культури дітей дошкільного віку.

Технологія спрямована на забезпечення розвитку почуттєвої сфери дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення їх з природою та базується на використанні творів пейзажного живопису в навчально – виховному процесі дошкільного навчального закладу. [4.79]

4.5. Технологія застосування інтелектуальних карт у роботі з дітьми.

Ефективним способом формування системи знань на основі інтеграції змісту дошкільної освіти є застосування методу інтелектуальних карт (mind - maps) або карт розумових дій (визначення Т. Бьюзена).

Запропонована методика й розроблений авторами атлас карт розумових дій може допомогти вихователеві оптимізувати навчально - пізнавальну діяльність за рахунок унаочнення послідовності пошуково – орієнтувальних дій, установлення взаємозв'язків різноманітних понять. [8. 57]

4.6. Едьютейнмент: навчання як розвага.

Едьютейнмент – новітня технологія, яка базується на отриманні дитиною та педагогом задоволення від процесу навчання (первинного інтересу до предмета, явища, інформації).

Для зручності розуміння технології едьютейнмент у її можна поділити два великі різновиди:

- ❖ коли йдеться про спосіб передачі та навичок дітям, не дуже вмотивованим до навчання; тут розважальність розглядається як спосіб «підсолодити» щось складне;
- ❖ коли сам процес навчання розглядається як розвага, причому відомості й навички можуть засвоюватися з будь – яких джерел, зокрема тих, які спочатку не були задумані як такі.

Базові принципи технології:

- ❖ принцип системності;
- ❖ принцип діяльності;
- ❖ принцип безперервності;
- ❖ принцип мінімаксу;
- ❖ принцип доміанти;
- ❖ принцип варіативності засобів;
- ❖ принцип психологічної комфортності.

У сучасній освіті до едьютейнменту дуже близькі методи активного та інтерактивного навчання – способи активізації пізнавального інтересу дошкільників, які спонукають їх до активної пізнавальної та розумової діяльності. Важливо, щоб у засвоєнні знань, умінь і навичок були задіяні всі психічні процеси (сприйняття, уявлення, мовлення, мислення, пам'ять).[9.2]

ДОДАТКИ

Перспективний план роботи з дітьми на рік

«Сторінками Червоної книги України»

- Вересень:** 1. Заняття «Охорона рослин»
2. Заняття «Дбайливе ставлення до природи»
- Жовтень:** 1. Екологічна стежина «Подорож до берізоньки»
2. Заняття «Повітря – це життя»
- Листопад:** 1. Заняття «Жовтоока осінь завітала в гай»
2. Заняття «Як тварини до зими готуються»
- Грудень:** 1. Екологічна стежина «Сосна рясна»
2. Заняття «Будемо пташок ми оберігати»
- Січень:** 1. Заняття «Є у лісі хатка»
2. Заняття – драматизація «Зимова пригода»
- Лютий:** 1. Заняття «Добрі вчинки»
2. Заняття «Про водицю та криницю»
- Березень:** 1. Екологічна стежина «Бережіть первоцвіти»
2. Заняття «Сторінками Червоної книги України»
- Квітень:** 1. Заняття «Ранньоквітучі рослини та їх охорона»
2. Заняття «Хай будуть соловейко і жук»
- Травень:** 1. Екологічна стежина «Країна доброти»
2. Екскурсія до водойми.

Практичні матеріали

Заняття

Тема: «Охорона рослин».

Мета: Ознайомити дітей з Червоною книгою України; чинниками, що впливають на життя рослин, засобами збереження й охорони рослин. Діти повинні засвоїти поняття «екологія «довкілля», знати рідкісні види рослин свого регіону, що занесено до Червоної книги України. Виховувати дітей бачити красу навколишнього світу; виховувати милосердя, співчуття до всього живого, готовність прийти на допомогу природі, охороняти її скрізь і завжди. Спрямувати дітей на досягнення загальнолюдських ідеалів, духовних цінностей.

Терміни і поняття: екологія, довкілля, Червона книга України. «Правила поведінки в природі». Таблиці із зображенням рідкісних та зникаючих рослин, що занесено до Червоної книги України; Червона книга України.

ХІД заняття.

Дитина: Не рвіть, не нищять, не топчуть

Ви квіточку духмяну.

Вона себе не захистить --

Я їй на захист стану!

Звучить лірична музика.

Вихователь: Діти сьогодні йтиметься про рослини, яким необхідний захист і порятунок.

Були у Матері-Природи Дві донечки такої вроди: Хто їх побачив хоч на мить, -- Не міг забути і розлюбить.

Голубооку звали Флора. У неї очі, наче зорі. Завжди замріяна, тендітна, Ласкава, ніжна та привітна.

А Фауна -- швидка, як вітер, Могла за птахами летіти І за оленями стрибати Та з білочками пустувати.

Обидві світ живий любили, Відтак його боготворили. То ж вирішила мудра мати на посаг їм дарунки дати:

Мрійливій Флорі -- світ рослинний,

А жвавій Фауні -- тваринний,

Щоб берегли і доглядали,

Від всього злого захищали.

Живуть в легендах і понині

Живого світу дві богині.

Вихователь: Діти про що йдеться в цьому вірші? Хто така Флора? А хто ж тоді Фауна?

У переносному розумінні це -- тваринний і рослинний світ нашої планети. Флора -- це рослинний покрив Землі. Під флорою розуміють видовий склад рослинності. Визначення видового складу флори дає уявлення про загальну кількість видів, які живуть на певній території. Кількість видів, що становлять флору, і визначає багатство рослинного покриву Землі.

Рослинний світ України багатий і різноманітний. Природна рослинність, якою зайнято 32 % території, налічує близько 30 тис. видів вищих і нижчих рослин. Флора -- найбеззахисніша перед діяльністю людини, вона дуже чутливо реагує на зміни екологічних чинників і є показником їх впливу на природу.

Які чинники згубно впливають на рослини? (Діти: діяльність людини.)

А що таке «довкілля» (Діти: навколишнє середовище)

Вихователь. Нині зникає велика кількість рідкісних рослин. Інформацію про них заносять до Червоної книги. Що ж це за книга? Хто знає?

Ідея її створення належить відомому англійському зоологу, професору Пітеру Скотту. Червона книга -- це зібрання фактів про унікальних представників флори і фауни нашої планети, над якими нависла загроза зникнення. До Червоної книги України занесено 224 види рослин, зокрема такі рідкісні, як баранець звичайний, сальвінія плаваюча, орлики трансільванські, журавлина дрібноплідна, деревій голий, айстра альпійська, лілія лісова, нарцис вузьколистий, ковила, білотка альпійська, або едельвейс, білоцвіт весняний, горицвіт весняний, підсніжник сніговий, сон-трава велика та ін.

(Показує на малюнках.)

А тепер уявіть, що оцей альбом -- то Червона книга, і ми зараз записуватимемо до неї рідкісні та зникаючі рослини нашого регіону (місцевості)(разом з вихователем діти замальовують деякі квіти до альбому)

Дитина:

З-під снігу я пробився

Бо силу добру маю.

Своїм біленьким цвітом

Я землі прикрашаю.

Вихователь: Я розповім вам про підсніжник. Цвіте підсніжник дуже рано, коли тане сніг. Підсніжник -- це квітка надії, бо з ним пов'язані сподівання на весну. Кажуть, що краса беззахисна. Можливо, в цьому причина зникнення підсніжника. Він зник у багатьох місцевостях України і, замість того щоб прикрашати ліси, оселився на сторінках Червоної книги України.

А ще я знаю легенду про цю квітку: в той час, коли перші люди були вигнані з раю, на Землі йшов сніг. Єва дуже змерзла. Щоб її зігріти і подати надію, кілька сніжинок перетворилися на ніжні квітки підсніжника -- провісника тепла, символ сподівань.

Дитина. А я розповім про первоцвіт весняний. Росте він

на схилах, лісових галявинах, серед кущів. У народі кажуть, що саме він відкриває двері в добре, щедre літо. Зацвітає у травні, є гарним медоносом та багатим на вітаміни.

Вихователь: Ось що розповідає датська легенда: «Одного разу спустилася на Землю небесна принцеса Ельф, зустріла вродливого юнака і палко покохала його.

Гнів богів упав на неї, і вони перетворили її на анемону дібровну, а її коханого -- на первоцвіт весняний.

За свої красу і лікарські властивості первоцвіт дорого розплачується. А ще є прикмета: коли зацвітає первоцвіт -- на тепло і сонячну погоду.

Дитина. Я розповім про латаття біле (водяну лілію).

Вихователь. Одного разу на українське село напали татари. Дівчата, щоб не потрапити в полон, втопилися у глибокій річці. І в тому місці, де вода сховала

красунь, з'явилися гарні білі квітки. Здавалося, ніби то ніжні дівочі руки тягнуться до сонця, вітаючи його, а із заходом -- ховаються в чорних водах ночі.

Вихователь. Що ще відомо вам про цю квітку?

Якщо листки латаття спливають на поверхню водойми -- бути холодним нічним приморозкам.

Якщо квітки латаття зовсім не піднялися з води -- до зливи або похолодання.

Вихователь: Багато цікавого дізналися ми сьогодні про квіти, чи не так? Вони прикрашають наші домівки, ліси, парки, сади й гаї. Вони надихають на творчість поетів, художників. Квіти приносять естетичну насолоду, їх пахощі впливають на нервову систему людини, покращують настрій. А що необхідно робити, щоб зберегти рослини, щоб і надалі вони прикрашали нашу землю і повсякчас приносили нам радість і насолоду?

Діти. Не відвідувати великими групами навесні луки та ліси; не витоптувати, не зривати квіти; не вирубувати ліси, не осушувати водойми; збільшувати площу насаджень; розводити квіти в садках, парках, кімнатах, насаджувати більше дерев, кущів; бережно до них ставитися; любити природу і все живе. З метою охорони природи створювати ботанічні сади, заказники, парки, сквери та ін.

Читання віршів про природу.

Повітря; вплив рослин на рослини світло; вплив тварин на рослини.

Сонце засяє -- і все ожива .

Все розквітає -- на дворі весна.

Нова шпаківня гостей зустрічає,

Пташка із півдня уже прибуває.

Радісно всюди, чудова погода.

Трудяться люди в садах, на городах.

Бачу: лелеки гніздо змайстрували,

І перепілки вже заспівали.

Ось і зайчиха зайчат навела .

Вільно так диха маленька бджола.

Дехто із нас так природу «любив» --
Взяв сірника і траву запалив.
Квітка, ромашка згоріли дотла.
Де сіра пташка? Де ділась бджола?
Де ті зайчата, маленькі і кволі?
Видно, малята згоріли у полі.
Важко мені на той попіл дивитись,
Долі такій я не хочу коритись.
Кожному в душу я слово скажу,
Вишню та грушу в садку посаджу.
В лузі насіння барвінку розвію,
Сонця проміння нехай його гріють.
Хай розквітають сади і луги,
Важко звисають духмяні плоди!

Я квітку не можу зірвати,
бо їй, як людині, болить.
Як нам, моє серце крилате,
під сонцем їй хочеться жить.
І ти, наче квітка у полі,
і в тебе душа, як блакить.
Не можу завдати тобі болю,
Щоб серця твого не розбить.
Володимир Сосюра

Білі проліски

Ще бруньки не гріють верболоз,
Ще лютує лютий над полями,
А вони націлились в мороз
Гострими зеленими списами.

Біля пня проклюнулись і ждуть,
 Хто збере їх в руки задубілі,
 І очима чисте небо п'ють.
 Білі. Як дівоча ласка, білі.

Валентин Грабовський

Заняття

Тема: «Дбайливе ставлення до природи»

Мета: Формувати у дітей через літературні твори дбайливе ставлення до природи - як мірило людської доброти. Вчити милуватися красою навколишньої природи. Виховувати любов і дбайливе ставлення до природи рідного краю.

Хід заняття

- Діти, ви знаєте, що нас оточує жива природа. І сьогодні на занятті ми поведемо розмову про бережне ставлення до природи.

- Пригадайте, що належить до живої природи?

Жива природа - це дуже складний і багатогранний світ, який оточує нас, де особливе місце відведено птахам, тваринам і рослинам. А людина - добрий друг живої природи, це друг сильний, мудрий; справедливий. Сьогодні, ми будемо подорожувати поїздом, де на нас чекають дуже цікаві зупинки із прочитаних оповідань.

(Діти стають один за одним, вихователь подає гудок і діти імітують рух поїзда).

І зупинка. «Не дивись на чоловіка, а дивись на його діло».

- Діти, з якого оповідання ця ілюстрація?

(«П'ять дубків» В.О.Сухомлинського)

- Чи однаково Сергійко і Дмитрик виконали своє завдання? Недаремнов народі кажуть: «Даремно прожила життя та людина, яка не посадила ні одного дерева...»

- А тепер пригадайте, якою була вода у Максимовій криниці з оповідання «Максимова криниця» М. Саєнка?

- Як говорили прохожі? «Оце водичка! Спасибі тому чоловікові, що викопав криницю».

- «Я не з'їм, інші з'їдять, мені спасибі скажуть»

- З якого оповідання ця відповідь дідуся?
 - Чи думав дідусь тільки про себе?
 - Бачите, діти, хто робить людям добро, того ніколи не забувають.
- А тепер, діти, стали один за одним і поїхали до наступної зупинки.

II зупинка. «Боягузство, байдужість і легковажність».

- Зараз я вам зачитаю уривок з оповідання, а ви повинні сказати, як називається це оповідання.
 - Іванко поспішно виліз на дерево і крикнув товаришу:
 - Спасайся! Але Микола схопив палицю і кинувся на допомогу Жуку. На шум прибіг лісник і відігнав своїх вівчарок.
 - Чия собака? - сердито запитав він.
 - Моя, - сказав Миколка.
 - А чому мовчав Іванко, хоч теж хотів Жука? - А як ви б поступили?
 - З якого оповідання цей уривок? («Чия собака?» С.Баруздіна.)
- У цьому оповіданні вчинок сам сказав за себе.

- А з якого оповідання ця ілюстрація? («Погано» В.Осесвої.)
- Чому цих хлопців присоромила жінка?
- Якими моральними рисами наділені ці хлопці?
- Ніколи не залишайтеся байдужими до всього, що оточує вас. Будьте першими захисниками всієї живої природи.

Формуємо поїзд і їдемо далі в мандрівку.

III зупинка. «Доброта, чуйність, сміливість і хоробрість».

- А тепер пригадайте оповідання «Бджілка» В.Дуба.
- Як врятував Василько Бджілку? У народі кажуть: «Хто скоро допоміг, той двічі допоміг».
- А з якої казки ця ілюстрація? («Хоробрий хлопець»)
- Який хороший вчинок зробив цей хлопець?
- Які слова на прощання сказав чудо-птах?
- А тепер пригадайте оповідання «Капустяний листок»
- Про що мріяв хлопчик?

- Кому допоміг зайчик?

- А чи доводилось вам у житті приходити на захист живої природи? І як саме?

З обговорених оповідань можна зробити висновок, що від людей дуже багато залежить, їм довірено найцінніше - розумно підкоряти живу природу.

Читання вірша «Вмійте природу любити»

Вам у природу ходити,

І мандрувать, любі діти,

Вмійте природу любити,

Кожній стеблині радіти,

В полі, у лісі, над яром -

Квіти, дерева і трави...

Цвіт не вирви задаром,

Гілки не втни для забави.

Адже вам всім відомо, що рибі потрібна вода, птахам - повітря, тваринам - ліс, гори, степи.

Людині потрібна рідна земля, і оберігати природу - значить оберігати край мальовничої України.

Екологічна стежина

Тема: «Подорож до берізоньки»

1. Розповідь вихователя про значення берізки в житті людей та природі. (Лікарські властивості).
2. Читання вірша Скоромовського «Берізонька».
3. Бесіда на тему : «Чому берізка занесена до Червоної книги України?»
4. Дидактична гра: «Треба - не можна».
5. Розглядання малюнків про берізоньку за змінами пори року.
6. Збирання листочків берези для засушування гербарію.
7. Розгадування загадок про берізку.
8. Занесення берізки до «Власної Червоної книги, створеної руками дітей та вихователя».

Заняття

Тема: «Повітря - це життя»

Мета: поглибити знання дітей про те, що повітря оточує нас скрізь, без повітря життя неможливе. Дати знання про те, що від чистоти повітря залежить здоров'я людини. Розширити знання про різні види діяльності людей у природі, вчити передбачати деякі негативні наслідки поведінки людей. Виховувати дбайливе ставлення до свого організму, до природи. Залучати дітей до посильної участі в збереженні та відновленні оточення рідного краю. Вчити розуміти зміст прочитаного оповідання В.О.Сухомлинського «П'ять дубків» і робити висновки.

Хід заняття

1. Приказки і прислів'я про повітря, ліс
2. Досліди з повітрям
3. Дидактична гра «Дерева саду, парку, лісу»
4. Вправа «Дерево - частина живої природи. Доведи це». (оповідання «Відломлена гілка»)
5. Бесіда про кімнатні рослини (очищають і дезінфікують повітря в кімнаті)
6. Дидактична гра «Назви хто і що забруднює повітря»
7. «Що люди можуть зробити, щоб запобігти забрудненню повітря?» (складання розповідей)
8. Проблемне запитання «Чи дихають рослини?»
9. Дидактична гра «Обери правильну дорогу» (де повітря чистіше)
10. Дидактична гра «Треба - не можна»
11. Бесіда «Дерева - легені планети»
12. Бесіда «У природі все взаємопов'язане» (читання оповідання В.О.Сухомлинського «Вербу зрубали»)
13. «Де легше дихати у лісі чи у місті?» (зробити висновок)
14. Вправа - емпатія «Я - маленьке деревце»

Заняття

Тема: «Жовтокоса осінь завітала в гай»

Мета: уточнити і розширити знання ознак початку осені (зміни в живій та неживій природі, вплив погоди на організм людини). Продовжувати вчити розрізняти дерева і кущі за листям, корою, плодами. Виховувати бажання милуватися пейзажем, висловлювати свої враження, бережно ставитись до природи.

Хід заняття

1. Прикмети осені (ознаки поганої, гарної погоди)
2. Загадки про осінні явища (з використанням оповідання «Бабине літо»)
3. Дидактичні ігри «Підійди до дерева, яке я назву», «Звуки лісу».
4. Бесіда з використанням оповідання «Як починається осінь»
5. Розгляд репродукції картин з осінніми пейзажами
6. Спостереження за кленом (читання оповідання «Немов крило вивільги»)
7. Спостереження за березою (читання оповідання «Золоті стрічки»)
8. Дидактична вправа «Яка осінь?» (епітети)
9. Дидактична вправа «Який настрій у погоди сьогодні?» (як впливає на настрій людей)
10. Створення гербарію з осіннього листя («Чому опадає листя з дерев?»)
11. Праця в природі – збір насіння квітів («Чорнобривці»)
12. Гра – медитація «Я – дерево», «Я – кущ», «В осінньому лісі»

Заняття

Тема: «Як тварини до зими готуються»

Мета: формувати уявлення про життя диких тварин. Учити розуміти особливості пристосування тварин до умов середовища (спосібживлення, пересування, захист від небезпеки), піклування про потомство. Розкривати правила поведінки в лісі, показувати значення тварин у житті людини, пояснити, чому люди називали мисливця дивним (за оповіданням В.О.Сухомлинського «Дивний мисливець»).

Хід заняття

1. Бесіда про птахів, що відлітають у вирій (читання оповідання В.О.Сухомлинського «Куди летять ластівки?»)
2. «Чому з сумом покидають наші краї журавлі?» (читання оповідання В.О.Сухомлинського «Що найтяжче журавлям»)
3. Дидактична гра «Розмісти птахів на літньому та зимовому деревах»
4. Цікавинки з життя птахів (оповідання «Деркач і Ластівка»)
5. Дидактична гра «Мама, тато, дитинча»
6. Бесіда «Чому у птахів різні дзьоби?»
7. «Як поведуться комахи восени?» (розповідь з досвіду)
8. Розповідь про тварин, що впадають у сплячку (оповідання «Як їжачок до зими готувався», «Як кажани летять у вирій?», «Старий пень»)
9. Дидактична гра «Назви будинок тварини»
10. Бесіда про професію лісника (допомагає тваринам лісу)
11. Вправа-емпатія «Я-журавель», «Я-білочка»
12. Розгляд виготовлених природоохоронних знаків («Не ламай гілок», «Не руйнуй пташиних гнізд» та ін.)

Екологічна стежина

Тема: «Сосна - рясна»

1. Розповідь вихователя про вирубування лісів.
2. Бесіда з дітьми про лікарські властивості сосни.
3. Проведення аромотерапії в цілях профілактики.
4. Прикрашання сосни на вулиці новорічними прикрасами.
5. Гра-епітет: «Яка сосна?»
6. Роздуми дітей про те, чому сосну занесено до Червоної книги?
7. Спостереження за хвоєю, визначити відмінність та схожість з іншими деревам.
8. Занесення сосни до «Власної моделі Червоної книги».

Заняття

Тема: «Будемо пташок ми оберігати»

Мета: Продовжувати знайомити дітей з живою природою, з особливостями життя птахів своєї місцевості; навчати розпізнавати птахів; спостерігати за їх поведінкою; виховувати у дітей бережне ставлення до птахів, бажання їм допомогти.

Попередня робота: спостереження за птахами взимку; виготовити годівнички; підгодовувати пташок; читання віршів, оповідань про життя птахів узимку (В.Сухомлинський «Ялинка для горобчиків», В.Чухліб «Зимова казка», А.Камінчук «Годівнички»); гра «Синичко, синичко»; малювання, ліплення, аплікація синички.

Словникова робота: синички, годівнички, засніжена гілка, лісник, крихти, кетяг калини, потяг, вдячні, допомога, майструємо, будуємо.

Хід заняття

Вихователь:

- Діти, йдучи до садочка, я почула жалібний писк. Я зупинилась. Дивлюсь, а на засніженій гілочці дерева сидить пташка. Підійшла ближче. «Що трапилось?» – запитую.

- Цінь-цвірінь! Цінь-цвірінь! Біда у нас, у пташок! Снігом замело весь наш ліс, дмуть холодні вітри, які зруйнували всі наші будиночки.

А тут і ворона з сорокою прилетіли, на гілочку сіли.

- Кар! Кар! Скре-ке-ке! Скре-ке-ке!

- Так! Велика біда у пташок. Всі пташині будиночки зруйновані.

- Допоможіть нам! Ми знаємо, що в групі «Паляничка» всі діти майстровиті і талановиті. Можливо, вони змайструють будиночки для нас.

Вихователь:

- Діти, я запросила в гості пташку, щоб вона сама розповіла вам про свою біду. Хочете її побачити? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- А хочете дізнатись, яка ж пташка завітала в гості? (Відповіді дітей)

Вихователь: (загадує загадку)

Ця пташка у нас проживає,
 За море у теплі краї не літає.
 А з нами зимує, для нас співає.
 Голівка чорненька, щічки біленькі,
 Животик жовтенький... (синиця).

- Здогадались, як ця пташечка зветься? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- Молодці! От і вона.

- Синичко! Діти знають про біду пташок і готові вам допомогти. Як тільки почалася зима, ми майстрували годівнички, розвісили їх на деревах і насипали туди їжу. Бо знаємо, яку користь приносите ви навесні: знищуєте усю гусінь та шкідливих комах.

- Змайструймо, діти, будиночки для синички і її друзів. Сідаймо у потяг і рушаймо.

Діти стають один за одним.

- Та от і зупинка. Пора нам вставати. А щоб, нам не нудьгувати, будем з вами майструвати.

Вихователь:

- Що потрібно для будиночка? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- Правильно. Щоб будиночок був тепленький і зручний, ми використаємо цеглинки.

- Діти, які частини є у будинків? (Відповіді дітей)

- Так! Підлога, стіни і дах. Підлога-пластина. Цеглину ставимо зліва на пластину, на вузьку коротку сторону. Другу цеглинку справа. Зверху ставимо перекладинку-цеглинку.

(Діти сідають підгрупами і конструюють будиночки)

Вихователь:

- Діти! Запитаймо у синички, чи подобається їй будиночок.

Синичка:

- Так!

(Стук у двері. Вихователь заносить кетяг калини і повідомляє, що його передав лісник)

Вихователь:

- Діти, подивіться, який гарний кетяг з червоними ягідками з лісу передав пташкам лісник. Він зірвав його із засніженого снігом куща, який пташки чомусь не знайшли.

- Дякуємо! Пташки будуть дуже задоволені.

- А ви задоволені своєю працею? (Відповіді дітей)

- А зараз всі на ніжки підведіться, всі на мене подивіться.

- Покажіть мені, як ви будиночки будували.

(Діти показують рухами рук свої будівлі)

Вихователь:

- Дуже вдячні ліснику за кетяг калини. Ми почастиємо всіх пташок, які прилетять до годівнички.

Вихователь:

- Покажіть мені, як ми почали будувати будиночок для пташок.

(Діти рухами рук показують)

— Покажіть, як стіни будували?

— Як дах побудували?

— Молодці!

Заняття

Тема: «Є у лісі хатка»

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей з особливостями життя птахів своєї місцевості; ознайомити з життям і поведінкою пташки - синички з її характерними ознаками; вчити дітей уважно слухати оповідання і вірші про синичку, розуміти їх зміст і відповідати на запитання поширеними реченнями; розвивати пам'ять, мислення, інтонаційну виразність мовлення вихованців, звуконаслідування; виховувати бережне ставлення до природи, доброзичливість, бажання піклуватися і допомагати птахам взимку.

Попередня робота: спостереження, бесіди про птахів, про життя птахів узимку; облаштування годівниць, годування птахів зернятами; слухання оповідань, віршів, загадок про птахів і їх допомогу природі.

Матеріал: малюнок із зображенням синички і пташок біля годівниці; оповідання В. Сухомлинського «Як синичка будить мене», вірш Д. Мегелик «Чепурна синичка», фізкультхвилинка «Пташки літають».

Хід заняття

Вихователь:

- Як багато радості і задоволення дарує нам природа. Це прозоре і чисте повітря, зелені сади і парки, різнокольорове буяння квітів, стрімкі потоки річок, шум моря, веселе щебетання птахів. Так і заслухаєшся, і замилуєшся чарівною красою природи. Але все це можливе лише тоді, коли ми самі будемо допомагати природі, а не ламати дерева і забруднювати її річки і озера.

Вихователь:

- А що станеться, якщо ми не будемо стежити за чистотою будинків, вулиць, лісів і річок? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- А якщо все стане брудним, що буде з нами? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- А хто нас зможе вилікувати? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- А хтось зможе допомогти деревам, якщо вони захворіють і на них з'явиться гусінь, жуки і інші комахи, які будуть об'їдати плоди, листя, кору дерев? Чи є у природи свої лікарі? Хто вони? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- Так, правильно, вони допомагають природі і лікують кущі та дерева від їхніх ворогів і ціле літо працюють та визбирують з дерев комах, жуків і гусениць. Так вони допомагають природі і цим живляться. А нам повідомляють веселим співом, що в природі все гаразд.

- А зараз яка пора року?

- Куди поділися птахи?

- А чи всі птахи залишили наші краї? (Відповіді дітей)

Вихователь:

- За якими птахами ми спостерігали на прогулянці?

- А чий спів ми вчора слухали, хто прилітав до нашого вікна?

(Відповіді дітей)

- Подивіться на дошку і ми зможемо побачити зображення синички. І сьогодні я б хотіла, щоб ви дізналися ще щось дуже цікаве про синичку. Я прочитаю вам оповідання В.Сухомлинського «Як синичка будить мене».

- Щойно посвітлішає за вікном, прилітає малесенька жовтогруда пташка. То – синичка. Шапочка в неї чорно-оксамитова, щічки біляві. На зеленувато-сірих крильцях кожна пір'їнка, ніби пензликом намальована, синичка стукає гострим дзьобиком у шибку. Заглядає агатовими оченятами у кімнату. Розвиднюється, я піднімаюсь з ліжка, виношу шматочок несолоного сала. Синичка дзьобає сало і співає: «Пінь-пінь». Це вона говорить: «Дякую, завтра я знову прилечу».

Вихователь:

- А ви допомагаєте синичці взимку? (Відповіді дітей)

- І вона вам теж дякує? Тому я хочу, щоб ви вивчили віршик про синичку, і коли вона прилетить до вас на сніданок, ви його їй прочитаєте.

Чепурна синичка

Д.Мегелик

Є у лісі хатка,

Хатка невеличка,

В ній живе і зимує

Чепурна синичка.

Хоч кругом надворі,

Холодно, сніжисто,

А у хатці тепло,

Затишно і чисто.

Простирадла з листя,
 Подушки мов з вати,
 Та не любить пташка
 Довго в ліжку спати.

Як почне світати –
 Вже вона співає.
 Піснею синичка
 Весну зустрічає.

(Вихователь проводить бесіду за змістом вірша)

- Так де живе синичка?
- Яка хатка у синички?
- А як у хатці?
- А з чого простирадло і подушка у синички?
- А чи любить синичка довго спати?
- А що вона робить?
- Що наближає вона своїм співом? Відповіді дітей.

(Вихователь читає вірш ще раз, діти його вчать)

- То скажіть, будь ласка, яка на вигляд пташка-синичка, яка в неї голівка, спинка, грудка, крильця, ніжки, дзьобик, оченята?
- А ви хотіли б політати як синичка?

Фізкультхвилинка-гра «Пташки літають»

Рано вранці пташка встала
 Крилечками помахала.
 Наша пташечка мала
 Голівоньку підняла.
 Ніжками затупотіла
 І у небеса злетіла,
 А тепер в гніздечка сіла.

(Діти імітують рухи пташки – синички)

Вихователь:

- Діти, як співає синичка?

(Діти звуконаслідують синичку)

Вихователь.

- Вона дуже хороша працівниця. Тож допоможемо їй пережити зиму, а вона лікуватиме дерева і співатиме нам веселих пісень.

У садку літа синичка.

Тінь-тінь-тінь!

Тень-тень-тень!

Я маленька садівничка,

Хазяйную цілий день.

- А тепер пропоную вам одягнутися на вулицю і пригостити синичку, яка прилітає до нашого вікна, шматочком сала і послухати, що вона нам скаже сьогодні.

Заняття - драматизація

Тема: «Зимова пригода»

Мета: продовжувати вчити дітей розігрувати дії за змістом художніх творів, використовуючи й немовленнєві виражальні засоби (міміку, жест, відповідні рухи). Розвивати емоційність, виразність голосу під час промовляння віршів, закличок, уміння входити в образи персонажів. Формувати вміння оцінювати певну моральну ситуацію й висловлювати свою думку щодо неї. Виховувати доброту, ввічливість, щирість, бажання допомагати іншим.

матеріал: три ширми, спрощені декорації, елементи костюмів та наголівники персонажів; твори В. Сухомлинського: «Як зайчики грілися проти Місяця», «Від верби до тополі та від тополі до верби», «Про синичку та дівчинку Мар'янку».

Хід драматизації

Лунає тиха музика. Навкруги біло, в кутку під ялинкою стоїть маленький похилений сніговичок. Вихователь із дітьми підходять до нього.

Вихователь:

- Погляньте, діти, як змінився наш друг Сніговик! Він був такий великий і гарний, та й морозець іще надворі. Дивно, щось тут не так. Ага, ось якийсь конверт лежить. Що ж у ньому?

З листа діти довідуються, що Сніговика зачарувала Снігова Королева.

Вирішують усі разом віднайти її в країні вічного холоду, де відсутні доброта й теплі почуття, і зняти злі чари зі Сніговика.

1. Вихователь розсуває ширму, що ліворуч, – під кушиком сидять троє зайчат і плачуть. Розігрується казка «Як зайчики грілися проти Місяця».

Вихователь, діти:

- Зайчата, що сталося, чому ви плачете?

Зайчата (по черзі)

- Як нам не плакати, коли надворі так холодно й ми вже змерзли! Ми загубилися в лісі. Хочемо до своєї матусі!

Вихователь:

- Діти, поміркуймо, як можна допомогти зайчатам?

Дитина: - Давайте попросимо Вітра зігріти їх.

Разом: - Вітре, Вітре, Вітровій, ти нам зайчиків зігрій!

Вітер:

- Не можу, бо Снігова Королева прожене мене із землі навіки.

Вихователь:

- Тоді спробуймо попросити Сніг, щоб він зігрів наших зайчат.

Сніг:

- Я не можу допомогти вам, бо Снігова Королева мене знищить.

Дитина: - Онде Місяць по небу пливе. Давайте його попросимо.

Разом:

- Місяцю ясний, володарю прекрасний! Ти по небу гуляєш, усе бачиш, усе знаєш, зігрій наших зайчат!

Місяць:

- Зігріти не можу, а от дорогу до скирти покажу. Там і знайдуть зайчата свою маму.

Усі щиро дякують Місяцеві. Зайчата швидко знаходять скирту сіна та свою матір і радісно вистрибують біля неї.

Вихователь:

- Як ви гадаєте, діти, чи всі, до кого ми зверталися, були здатні зарадити зайчатам?

Діти: - І Вітер, і Сніг теж могли б показати їм дорогу до скирти. Вони ж пролітали там, але виявилися боягузами. Попрощавшись, діти прямують далі й зустрічаються з дідусем Юхимом.

Діти: - Добрий день, дідусю! Що це ви тут робите?

Дідусь:

- Дивлюсь, як мої онучата забавляються.

Дідусь розсуває ширму, що посередині, там двоє хлопчиків з іграшковими санчатами. Розігрується оповідання «Від верби до тополі та від тополі до верби».

Івасик:

- Михайлику, подивися, яка гарна сьогодні погода, як багато снігу! Давай кататися на санчатах!

Михайлик: - Давай!

Івасик:

- Я возитиму тебе з гірки вниз – від цієї тополі до верби (Бігцем «везе»

Михайлика). А ти мене везтимеш від верби до тополі – знизу вгору.

Михайлик:

- Гарзд! («Везе» Івасика з натугою у зворотному напрямі).

Вихователь:

- Михайлик був маленький і ще не знав, що везти на гірку важкі сани дуже важко.

Михайлик (підбігає до дідуся). Дідусю, чому Івасикові так легко санчата возити, а мені так важко?

Дідусь:

- А тому, Михайлику, що Іванко старший, сильніший, а ти ще зовсім маленький.

Іваси:

- Бачиш, дідусю, як я швидко вожу санчата!

Дідусь:

- Бачу, бачу, що швидко. Швидко та нечесно.

Вихователь:

- Діти, як ви гадаєте чому Івасик так учинив? Чи добре це?

(Відповіді дітей)

Дідусь Юхим показує мандрівникам дорогу до замку Снігової Королеви.

Діти йдуть і зустрічають Синичку, яка плаче.

Вихователь:

- Синичко, чого ти плачеш?

Синичка:

- Як же мені не плакати, коли надворі так холодно й ніде їжі взяти!

Діти:

- Ось у нас є крихти хліба!

Синичка:

- Дякую, дітки. Та зажурилася я ще й тому, що була в мене подружка Мар'янка. Вона щодня приходила сюди й приносила мені їжу. Але вже цілісінький тиждень її немає. Мабуть, вона забула про мене.

Діти:

- Ні, Синичко, ми знаємо цю дівчинку. Вона ходить у нашу групу, але застудилася й зараз удома.

Синичка:

- То покажіть мені дорогу до неї.

Вихователь розсуває ширму, що праворуч. Розігрується сценка за оповіданням «Про Синичку та дівчинку Мар'янку».

Мар'янка:

- Хто це стукає у шибку? Люба Синичко, як ти мене знайшла?

Синичка:

- Мені допомогли твої друзі. Послухай, Мар'янку, мою пісеньку – я принесла її тобі в дарунок. (Звучить запис пташиного співу).

Мар'янка:

- Ура! Я вже зовсім здорова! Дякую тобі, Синичко, і вам, друзі!

Діти:

- Синичко, чи не підкажеш нам дорогу до Снігової Королеви? Ще далеко туди?

Синичка: - Ідть прямо, не звертаючи, аж до білого лісу.

Діти дякують і йдуть далі. Назустріч їм виходить розгнівана Снігова Королева й заступає дорогу.

Снігова Королева:

- Як ви наважилися прийти сюди? Дорогу до мене долають лише сміливці, й ніхто інший. Гей, Вітровію, гей, Сніговію! Заморозьте й засипте снігом ось цих неслухів-дітей.

Вихователь: - Стій, Королево! Урви свій гнів – ми прийшли до тебе за допомогою.

Снігова Королева:

- Не хочу чути вашого голосу! Геть звідси!

Діти відступають і, порадившись, вирішують розтопити крижане серце Королеви своїм теплом. Посилають їй його долонями, й Снігова Королева лагіднішає, стає доброю. Вона вислуховує дитяче прохання й погоджується зняти чари зі Сніговика. З-за ширми з'являється справжній Сніговик.

Вихователь: - Погляньте, діти, це ж наш Сніговик!

Діти:

- Ми його врятували, і він знову живий!

Сніговик викочує велику білу кулю й дістає звідти «сніжки». Проводиться гра «Веселі сніжки». Під час гри Сніговик раптом присідає і скаржиться, що тут надто тепло, та й він уже втомився. Діти підводять його й прощаються з ним.

Вихователь:

І підвівся Сніговик

Та й пішов у поле –

Аж горить червоний ніс,

А в кишнях холод.

Озирнувся Сніговик,

Засміявся біло.

Білі зуби, білий сміх –

Полетіло «пір'я».

Сніговик, розкидаючи сніжинки, виходить.

Вихователь підсумовує заняття. Діти пригадують, що доброго вони зробили сьогодні: допомогли зайчатам зігрітися й знайти свою маму, навчили хитруна Івасика бути чесним, нагодували Синичку й допомогли Мар'янці одужати, зробили добршою Снігову Королеву, звільнили Сніговика від чарів.

Діти знаходять під ялинкою сюрпризного сніжка з гостинцями від Сніговика й залишають залу.

Заняття

Тема: «Про водицю та криницю»

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей із символами українського народу, значенням криниці для людей; розвивати допитливість, інтерес до історії та минулого рідного краю, до народних звичаїв та обрядів; виховувати любов до батьківщини, бережливе ставлення до джерел води.

Обладнання: макет криниці.

Хід заняття

Вихователь:

- Діти, чи знаєте ви, що вода є й під землею. Вона міститься в порях і порожнинах гірських порід. А скільки річок, озер мають у собі земні надра! На поверхню пробивається лише частина підземних джерел. Основна ж маса прісної води знаходиться глибоко під землею. Тому люди й добувають воду, викопуючи криниці, бурячи свердловини.

- Діти, скажіть, будь ласка, звідки ви й ваші батьки берете воду вдома? (Діти відповідають). А якщо немає водопроводу? (Воду беруть із криниць). Так, вода в них смачна, чиста, джерельна. Наш народ вважає криницю одним зі своїх символів. Її здавна оберігали, шанували, називали святою, без неї не уявляли життя. Чи хотіли б ви почути історію про те, як виникла криниця? Тоді слухайте. Спочатку по воду

ходили до річечки, джерельця. Люди облаштовували їх, дбали про них. І селилися поближче до води. Пізніше, коли стали розселятися, займали все більші території, були змушені копати штучні колодязі, бо джерела води глибоко залягали в землі. Криницю викопували, робили навколо неї дерев'яний зруб, тобто обробляли її

деревом, щоб було і воду зручно брати, і щоб усередину нічого не падало. Раніше колодязі були не в кожного господаря, а один на село, вулицю чи куток. Як ви гадаєте, копали їх поодиночі чи гуртом? (Діти відповідають). Ось як писав наш великий поет Тарас Шевченко: «Та й викопав при долині глибоку криницю. Не сам один, толокою йому помагали». З викопаної криниці всі гуртом куштували воду, визначали, яка ж вона: смачна чи не зовсім добра. Адже відомо: смакові властивості води залежать від того, в якому ґрунті вона протікає, яких речовин набирається від матінки - землі. І якщо вода людям подобалася, то криницю оздоблювали, саджали біля неї

калину, вербу. До криниці всі сходилися по воду. А зібравшись разом, дізнавалися одне в одного про новини, вирішували важливі господарські справи. Пізніше криниці почали копати в кожному

дворі. За криницею доглядали: лагодили її, чистили джерело, щоб не замулювалося. Звідси й пішла приказка: «Яка криниця – такий і господар». Діти, а як можна набрати води з криниці?

(Діти відповідають). Так, для криниць спеціально майстрували й журавлі, й ручні гачки, й коловороти, а нині воду з криниць набирають ще й за допомогою електричних моторів. Діти розглядають макет криниці.

Коли подорожньому давали напиться води з криниці, то обов'язково примовляли: «Пийте на здоров'я». Це свідчило про те, що люди шанували подорожнього, бажали йому всього найкращого.

- А зараз я хочу ознайомити вас із найпростішим способом пошуку джерела для криниці.

Назвемо його «паличкою – падалочкою». За допомогою цього способу ми з вами можемо визначити, близько чи глибоко під землею залягає джерело. Коли вербовою гілочкою із зеленими листочками (лозиною) водити низенько біля землі, то в різних місцях листочки

ворушитимуться по-різному. Там, де джерело знаходиться близько до поверхні землі, листочки, ніби під тягою магніту, прилипатимуть до неї. Такий спосіб віднаходження джерела називається лозошуканням.

Діти разом з вихователем грають у лозошукання, відшукуючи, де на майданчику може бути джерело.

Цього дня вихователі проводять екскурсію до найближчого ставка, під час якої ознайомлюють дітей з правилами поведінки поблизу водойми, з рослинами, які там ростуть. Діти вчаться встановлювати взаємозалежність між рослинами і тваринами, які не можуть існувати без води, ознайомлюються з походженням назви річки.

Діти милуються річковими краєвидами, висловлюють свої міркування щодо облаштування місць відпочинку на березі.

Друга половина дня

Проводиться гра-вікторина «Чи знаєш ти?»

Приклади запитань вікторини:

1. Як називається найбільша в світі водойма? (Океан).
2. Який прилад вдома є для того, щоб визначити, скільки води використовується? (лічильник води).
3. Як називається найбільша річка України? (Дніпро).
4. Де ніколи не розтає лід? (На полюсах).
5. Чим річка відрізняється від озера? (У річці вода тече, річка може простягатися на багато кілометрів. А в озері, на перший погляд, вода стоїть. Але насправді вона теж змінюється, бо озеро живиться підземними джерелами. Озера часто виникають саме там, де б'ють джерела).
6. Які тварини живуть у воді?

Діти проводять досліди з водою. Ось приклади таких дослідів.

Дослід 1. «Розчиняє – не розчиняє» У кількох склянках води діти пробують розчинити сіль, олію, цукор, молоко, пісок тощо. Доходять висновку, що не всі речовини розчиняються у воді.

Дослід 2. «Коли вода тече вгору». У тарілку наливають воду і ставлять у неї горщик із сухою землею. Через певний час діти помічають, що земля в горщику стала мокрою, а в тарілочці води не залишилося.

Дослід 3. «Сила води». У глибоку посудину наливають воду й кладуть аркуш паперу. Коли діти намагаються підняти аркуш, вони відчувають, що вода ніби не пускає папір – тримає його.

Або ж малятам пропонують погратися з водяним млинком. Діти спостерігають, як вода падає на лопату млинка і змушує його обертатися. Доходять висновку, що вода має силу.

Заняття

Тема: «Добрі вчинки»

Мета: уточнити і розширити знання дітей про ліс: які в ньому ростуть рослини, дерева; які живуть тварини, птахи. Показати взаємозв'язок живої та неживої природи. Продовжити знайомити дітей з творами В.О.Сухомлинського про природу, про місце та роль людини в природі. Розкрити філософський зміст виразу «залишити слід на землі». Закріпити знання дітей про правила поведінки в природі. Розвивати пам'ять, мислення, увагу, мову. Виховувати любов до природи, бажання берегти її.

Матеріал: фланелеграф, картинки до фланелеграфу - зелені дерева, посохлі дерева, метелики, комахи, гриби, птахи; твір В.О.Сухомлинського «П'ять дубків», атрибути до рухливих ігор «Зайці і Вовк», «Горобчики», звуки лісу (запис), знаки поведінки в природі.

Хід заняття

Сьогодні ми будемо говорити про світ природи. Кожну хвилину кожну мить ми спілкуємося з навколишнім світом. Все що нас оточує перебуває у взаємозв'язку: живі організми повністю залежать від неживої природи. Ми всі - невід'ємна

частинка природи. А починається все з дитинства, з першого слова, з першої матусиної казки. І зараз у нас теж з'явиться казка.

- Діти, скажіть, а що таке ліс? Звичайно, ліс - це дерева, (викладаю на фланелеграф дерева)

- Веселий цей ліс, чи сумний?

- Що ще є у лісі?

- Хто є у лісі?

(викладаю траву, кущі, квіти, звірів, комах...)

- Яким став наш ліс?

- Послухайте, як звучить ліс (запис звуків лісу)

Гра «Зайці і Вовк».

Мета: удосконалити навички стрибків на обох ногах і швидкого бігу.

Розвивати увагу та спритність.

Хід гри: на одному кінці залу «ліс». З дітей вибирають «Вовка», який ховається за деревом. Решта дітей - «Зайчики» стоять на протилежному боці залу.

Вихователь: Ой зайчики сіренькі

По лісу стрибають!

Діти наслідують рухи «Зайчиків».

За дерева, кущики заглядають,

Чи не йде вовк.

Знову бігають, стрибають,

Утомилися і сплять,

Тільки вушка із-за кущиків стирчать. Діти присідають, удають, ніби сплять.

Зайчики, поспішайте,

Вовк за деревом, - тікайте! «Зайчики»прокидаються і тікають, а «Вовк» ловить їх.

Виставляю на фланелеграф чорні і сухі стовбури дерев.

- Діти, що трапилося з лісом? Він змінився прямо на очах. У чому причина? (діти називають причини: пожежа, посуха, забруднення ґрунту).

- Де поділися лісові мешканці?

- Чи звучить такий ліс?

- Чи дає він чисте повітря?

- Давайте пригадаємо правила поведження в лісі:

Не розпалювати вогнища.

Не завдавати шкоди нікому з мешканців лісу.

Не залишати після себе сміття.

Не рвати рослини без потреби.

Не ламати гілля дерев

Не шуміти в лісі: ліс злякається і ти не довідаєшся жодної таємниці.

Не кидайсь камінням в гнізда! Схаменись, доки не пізно!

Не топчи гриби ногами. І не бався їжаками!

Ріки, джерела, струмки бережи! Може не стати на світі води!

Будеш безжально воду бруднити, сітями рибу ловити, травити, будеш у річку бруд виливати, можеш усе навкруги зруйнувати!

Йдіть і уважно під ноги дивіться! Травам і квітам ніжно всміхніться.

Несіть їм радість у кожній долоньці разом з промінням веселого сонця

Якщо в ліс прийшов ти - не кричи.

Трави, гриби, квітоньки не топчи; їх з корінням жадібно не зривай!

На деревах гілочки не ламай.

У лісі вогнищ не пали! Запалив, то загаси!

Плачуть, просять деревця:

- Пожалійте нас, малята!

Усі народилися в світі, щоб жити, співати, навчатись, трудитись, любити.

Тварини й рослини такі ж, як і ти, вони вимагають тепла, доброти.

Зумій від напасті їх захистити, щоб вільно було всім зростати і жити.

(поки діти повторюють правила, ліс з'являється знову, але на нього напала гусінь)

- Що знову трапилось?

У лісі сталася біда

Гусінь листя об їда

І на дубі, і на клені,

І на ясені зеленім

- Не хвилюйтесь, гусінь це корм для птахів. Ліс без птахів жити не може.

- Ось бачите діти, як все в природі пов'язане між собою.

Ліс - це помешкання для звірів, комах, птахів. Вони не можуть жити один без одного. Так зайчик любить їсти соковиту травичку, а в травичці живуть комахи, якими ласують птахи. А птахи лікують дерева від шкідників.

Гра «Горобчики».

Усі діти - «горобчики» - сидять на стільцях (у гніздечках) та удають, ніби сплять.

Вихователь: у гніздечках горобці живуть,

Рано вранці вони встають,

Дітям спати не дають

«Горобчики» розплющують очі і голосно промовляють: «чик - чирик, чик -чирик!»

Усі горобчики

Весело стрибають, -

Весело літають,

Зернятка збирають.

Стрибати більше не схотіли,

В гніздечка швидко полетіли.

«Горобчики» поспішають до гніздечок і сідають. Вихователь називає дітей, які легко і правильно стрибали і першими повернулись на свої місця.

- А зараз я пропоную послухати оповідання В.Сухомлинського

«П'ять дубків»

Дмитрик і Сергійко ходили з учителем до лісу. Вчитель викопав їм по три маленькі дубочки й сказав:

- Несіть до дому, посадіть біля хати.

Приніс Дмитро, викопав ямку, посадив дубок. Узав другий дубок, глянув і здалося йому, що корінець кволий. Викинув Дмитрик того дубка на дорогу. Глянув на третій дубок. І здалося Дмитрикові, що гілочки в нього слабкі. Викинув Дмитрик і того дубка на дорогу.

А Сергійко посадив свої три дубки, виходить на дорогу, аж бачить: два саджанці в пилюці лежать. Підняв їх, посадив поруч із тими трьома дубками. Поливає Сергійко дубки, ростуть вони зеленіють. А Дмитрик забув про свій дубок. Засохло маленьке деревце.

Минуло багато років. Стали Дмитро і Сергій дорослими людьми. У Дмитра вже синок є - Дмитрик, а в Сергія - Сергійко. Питається якось Дмитрик у батька:

- Тату, чому біля Сергійкової хати росте п'ять дубків, а біля нашої жодного немає? Мовчить батько. Мовчить.

- Скільки дерев посадив Дмитро?

- А де поділися інші саджанці?

- А скільки дерев посадив Сергійко?

- Тож по скільки у кожного стало дерев?

- Що трапилося з єдиним дубком Дмитрика?

Гра «Продовж речення»

- Учитель запропонував хлопчикам...

- Дмитрик хотів посадити..., але ...

- Сергійко виходить на дорогу і...

- Сергійко свої дубки..., а Дмитрик ...

- Батько Дмитрика мовчить, бо...

Коли Дмитрик садив дерева, то не відносився до них з любов'ю, найкраще дерево засохло. А Сергійко посадив навіть ті дерева, які Дмитрик викинув, доглядав за ними, поливав. Як ви вважаєте, хто з хлопчиків залишив кращий слід на землі? Так, той залишає гарний слід на землі, хто прикладає турботу, любов та працю. А чому батько Дмитрика нічого не відповів синові на запитання? (він жалів, що у нього не вирости дубки; соромно стало перед сином; можливо він із сином тепер посадить дерева).

Кожна людина повинна залишити свій слід на землі. А що ми з вами можемо зробити? Так, робити лише добрі справи.

Живи, добро звершай!

Та нагороду за це не вимагай

Хай оживає істина стара:

Людина починається з добра!

- Я впевнена, що ви діти, виростите чуйними, добрими людьми.

Екологічна стежина

Тема: «Бережіть первоцвіти»

1. Розповідь вихователя про первоцвіти, такі як підсніжник, сон - трава.

(Які на вигляд, яку мають будову, де ростуть.)

2. Зування загадок: З-під снігу де джерельце ніжне,

Пробивсь до сонечка ... (підсніжник).

3. Обговорення теми: «Що ми можемо зробити для збереження первоцвітів?»

4. Читання віршів: «Пролісок»

5. Дидактична гра «Обери правильно дорогу»

6. Бесіда на тему : «Правила поведінки в природі»

7. Виготовлення рваної аплікації «Підсніжник»

8. Занесення підсніжника до «Власної моделі Червоної книги»

Заняття

Тема: «Сторінками Червоної книги України»

Мета: поглибити знання дітей про перші весняні лісові квіти: підсніжник білосніжний, пролісок дволистий, сон великий, первоцвіт весняний та їхнє значення для природи. Ознайомити дітей з Червоною книгою України (рослинний світ), поєднувати розповідь про весняні квіти із загадками та легендами. Вчити бережно ставитися до лісових квітів, виховувати здатність бачити красу в кожній квітці. Розвивати уяву, пам'ять, допитливість; вміння творчо ставитися до поставленого завдання, розвивати дрібну моторику рук, увагу.

Матеріал: демонстраційні картинки із зображенням підсніжника

білосніжного, проліска дволистого, сон-трави великої, первоцвіту весняного; аудіозапис «Звуки природи» – весняний ліс; загадки, легенди про квіти; демонстраційний матеріал «Рослини Червоної книги України»; Червона книга України; картон з намальованим контуром кошика, ножиці, клей ПВА, пензлики клейові,

багатошарові кольорові серветки: зелені, білі, блакитні, фіолетові, жовті, які імітують зелень і перші весняні квіти.

Хід заняття

Вихователь:

- Добрий день, діти! Нарешті закінчилася зима, і прийшла така довгоочікувана пора. Яка?

Діти:- Настала весна.

Вихователь:

- Зима ще не хоче поступатися і весь час готує якісь несподіванки. А якби ви, діти, навесні захотіли помандрувати, куди б ви вирушили? (Відповіді дітей)

- Я вам пропоную здійснити подорож до...

Здогадайтеся, малята,

Де дерев росте багато.

Дикі звірі де живуть,

Квіти й кущики ростуть? (Ліс)

Діти: - Це подорож до лісу.

Вихователь:

- Закрийте очі й уявіть, що ви потрапили до весняного лісу. (Грає аудіозапис «Звуки природи» - весняний ліс). Весело пташки співають, весну красну закликають. А погляньмо на галявину, що це за лісове ДИВО? (Діти дивляться на дошку, на якій висять картинки із зображенням квітів різних пір року).

Діти: - Це квіти.

Вихователь:

- Так. Але, щось тут не так. Знайдіть, діти, помилку.

Діти: - Це квіти різних пір року.

Вихователь:

- Тож, пропоную пограти в гру і все поставити на свої місця.

Дидактична гра «Відгадай весняну квітку»

Мета: вчити дітей впізнавати весняні квіти за загадкою, вміти знаходити їх серед інших. Розвивати уяву, пам'ять, логічне мислення. Виховувати стриманість, повагу до товаришів.

Матеріал: демонстраційні картинки із зображенням весняних, літніх, осінніх квітів.

Дуже ніжний, білий-білий

Визирає із-під снігу.

Він зимоньку проводить

Весну першим зустрічає. (Підсніжник).

Листочків зелених шовковий килим

Сховала зима під снігом білим.

Весна настала і сонце гріє –

Зелений килим увесь синіє. (Проліски).

Рано навесні – не влітку,

Зацвіла у лісі квітка –

Фіалкова, волохата,

Та, що дуже хоче спати. (Сон-трава).

Із зеленої сорочки,

Жовті дивляться дзвіночки.

їх зіткав весною гай,

Як зовуть їх? Відгадай! (Первоцвіт).

Вихователь:

- Молодці, добре грали, були уважними. А тепер скажіть, як можна назвати квіти, що цвітуть весною? (Весняні квіти); а ті, що квітнуть улітку? (Літні квіти); а восени? (Осінні квіти); а коли квітів у лісі не буває?

Діти: - Зимою квіти в лісі не цвітуть, бо вони спочивають.

Вихователь:

- Подивіться, що я тримаю у руках. (Вихователь показує Червону книгу України). Це незвичайна книга, в ній зібрані відомості про всі рідкісні рослини нашої країни. Куди б ми не пішли: чи в ліс, чи в поле – повсюди нас зустрічають квіти – наші

зелені друзі. Кожна квітка – то загадка природи, сповнена краси й довершеності. (Вихователь показує демонстраційні картини із зображенням весняних рослин, що входять до Червоної книги України). Нажаль, дедалі більше видів рослин безслідно зникають. Як ви думаєте, діти, чому зникають весняні рослини? (Відповіді дітей).

Вихователь:

- Найбільшу небезпеку для весняних квіточок створюють люди. Особливо нещадно рвуть квіти для букетиків, коли наступають весняні свята. Як ви думаєте, які? (Відповіді дітей).

Вихователь:

- Як на вашу думку, яку користь приносять весняні квіти? (Відповіді дітей). Вихователь розповідає про те, чому не можна рвати лісові квіти; про користь весняних квітів для лісу, для перших комах, які пробуджуються після зимового сну тощо.

Вихователь:

- А ви знаєте, що люди розказують про первоцвіти? Ось послухайте.

Легенда про підсніжник

Розказують, що квіточка підсніжника утворилася зі сліз Снігуроньки. Коли надійшла весна, Снігуронька почала танути й стало їй так гірко, що вона заплакала. Її сльози капали на землю і вмить перетворювалися на ніжні квіти підсніжника. Ми і зараз можемо побачити, що пелюсточки цієї квітки схожі на крапельку сльози.

Легенда про сон-траву Легенда розповідає, що колись один мисливець побачив, як ведмідь лизав корінь сон-трави, а потім відразу солодко заснув. Чоловік і собі спробував, так і його сон зморив. Ще в давнину люди помітили, що сон-трава — лікарська рослина, щоправда, якщо неправильно її використовувати, дуже отруйна.

Легенда про первоцвіт весняний

Як ви гадаєте, на що схожі квіточки первоцвіту? (Відповіді дітей). Легенда розповідає, що колись Білосніжка гуляла по лісу й зачепилася намистом за гілочку, воно порвалося й розсипалося. Намистинки падали й проростали чарівними квітами

первоцвіту. Оповідують, що гноми, які ходять уночі, використовують квіточки первоцвіту як ліхтарики.

Вихователь:

- А я вам запропоную, на згадку про наше заняття, виготовити паперову поробку, яка буде називатися "Весняні квіти у кошику". Саме таким чином можна берегти рідкісні квіти і зробити хороший подарунок своїм близьким.

Діти ножицями вирізають картонний кошик по контуру, намальованому олівцем; кольорові паперові серветки розрізають і розшаровують, скочуючи їх у тугі кульки; різнокольорові кульки ретельно перемішують; верхню частину вирізаного кошика намащують клеєм і висипають на неї кольорові паперові

кульки, притискуючи руками до клейової основи; готовий кошик прикрашають бантиками.

Діти працюють. Звучить аудіозапис "Звуки природи" — весняний ліс.

Вихователь підводить підсумок.

Заняття

Тема: *«Ранньоквітучі рослини та їх охорона»*

Мета: ознайомити дітей із різноманітністю ранньоквітучих рослин, вказати на необхідність їх охорони; навчити дітей бачити красу Землі та берегти природу

Хід заняття

Вихователь. Заблищало сонечко весняне. Все вище й вище воно підіймається, все більше тепла посилає на землю, пробуджує природу від зимового сну. Найпершими прогріваються пагорби. Там, де відкривається клаптик землі, пробиваються до сонця вузенькі, маленькі листочки, з'являються перші весняні квіти.

Весна прийшла. Будьте уважними, і природа відкриє вам багато цікавого.

Нещодавно ми читали казку «Дванадцять місяців». Пригадуєте, кому передав посох брат Лютий? Так, Березневі, а Березень -- Квітню. Послухайте вірш:

Небо сонячне, блакитне,

Це прийшов на землю Квітень.

Хоч цвісти недовго рясту,

В оченятах -- синє щастя.

Він блакить співає з неба,

Заважать йому не треба.

Ведучий. То про який місяць згадується у вірші?

Діти. У вірші згадується про місяць Квітень.

Ведучий. Правильно. Тож зустрічайте його.

Заходить хлопчик у весняному одязі, вітається з дітьми, пропонує пригадати, як називаються весняні місяці.

Діти. Весняні місяці: березень, квітень, травень.

Квітень. У якому місяці з'являються перші весняні квіти?

Діти. Перші весняні квіти з'являються у квітні.

Квітень. Хто може назвати ці квіти?

Діти. Це -- пролісок і ряст.

Квітень. Які квіти з'являються у травні?

Діти. У травні з'являються сон-трава, конвалії, тюльпани, нарциси, бузок.

Квітень. Ви правильно відповіли на мої питання. Зараз я вам нагадаю ще загадку про весняну квітку:

Я найперша зацвітаю

Синім цвітом серед гаю.

Відгадайте, що за квітка,

Бо мене не стане влітку.

Діти. Ця квітка -- пролісок.

Квітень. Правильно. Це дуже гарні квіти. Багато їх можна побачити в лісі, в тих місцях, де сонце добре прогріло землю.

Ведучий. З-під снігу, наче маленькі списики, витикаються листочки проліска. Вони ховалися у своїй цибулинці під землею і снігом, а, відчувши тепло сонячних променів, почали проростати. Через кілька днів на тоненькій стеблинці з'являться ніжні, блакитні квіточки. Вони не бояться снігу та морозу, але, на жаль, швидко відцвітають. Цибулинка не відмирає, а залишається в землі, і наступного року з неї знову виростає квітка. Багато пролісків зривають задля краси навіть з цибулинами, але цього робити не слід. Бережіть, діти, цю ніжну вітку, адже вона є часткою краси,

яку дарують нам весна і природа. Пролісок занесено до списку рослин, які охороняються законом, бо вони зникають із Землі.

Квітень. Діти, а я вам розповім ще про одну цікаву квіточку -- сон-траву. Вона виростає з насіння, що розсіюється по землі з квіток, які вже відцвіли. Квіточка любить воду, але не переносить сонця. Коли їй не вистачає води, квітка схилена, ніби дримає, а коли вологи вдосталь -- виростають листочки і квіточка розкривається. Але, на жаль, у природі сон-трави залишилося дуже мало, тому рослину потрібно оберігати, щоб можна було довго милуватися її красою.

Діти. Квітень, а що ще ти нам приніс?

Квітень. Я приніс вам квіти. Відгадайте, як вони називаються?

Діти. Це ж ряст.

Квітень. А де він росте?

Діти. Він росте в лісі.

Квітень. Якого кольору в нього квіти?

Діти. Блакитні й фіалкові.

Ведучий. Правильно. Не буває весни без рясту, а рясту без весни. Ряст дарує людині здоров'я, силу, наснагу. Знайте, якщо хочете комусь із своїх друзів або знайомих побажати добра і довголіття, то фіалкова китичка рясту буде для цього дуже доречною.

Діти. Квітню, а куди ти нас ще поведеш?

Квітень. На галявину, де ростуть ніжні конвалії.

Прийшли на місце. Аж раптом чують... Тихесенько дзвенять дзвіночки.

Дзвіночки.

Нас мало лишилось рости на Землі,

Нам лячно дивитися вдаль,

Невже вам тоненьких стебелець не жаль?

Квітень. Цей тривожний дзвін нагадує нам, що конвалії рвати не можна. Не випадково вони занесені до списку рослин, які потрібно захищати.

Ведучий. Конвалія розростається з кореневища, яке знаходиться в землі. Спочатку з'являється один листочок, а потім другий. І от ми бачимо зелену лічку. Дош

потрапляє в неї, і рослинка живе. Пізніше на тоненькій стеблинці виростають два рядочки схожих на дзвоники, ніжно-білих квіточок. Хто не любить конвалії, не зачаровується ніжністю її квітів та неповторним ароматом!

Конвалія -- то є зразок прекрасного, скарбниця ліків.

Квітень. Гарно в лісі навесні! Все викликає радість та захоплення: перші квіти, яскрава, ніжна зелень молодого листя, приємний аромат рослин.

Чи бачили ви, як цвіте пролісок? Чи зривали його коли-небудь? Якщо колись таке станеться, то не викидайте цибулину, посадіть її під вікном, і квітка буде милувати ваше око, прикрашати двір.

Ведучий. Ось послухайте цікаву казку.

«Давно то було. Дівчинка Катерина потрапила в неволю до турків. Блукала не один, не два дні серед чужих людей. Тікаючи від них, вона знала, що її чекає жахлива розправа за вбитого слугу. На той час султан був у поході, а коли дізнався про те, що сталося, викликав загін і наказав повернути втікачку живою чи мертвою... Довго довелося тікати дівчині. А коли вона дісталася рідних країв, надворі стояли перші погожі дні весни. Лежачи на купі сухого теплового листя, Катря плакала від щастя, але раптом почула крики переслідувачів. Розкинула дівчина руки, обійняла торішню траву і почала благати: “Ненько, Земле моя! Не дай загинути! Не дозволяй повернутися в неволю!” Почула матінка-земля благання Катерини, враз голі кущі вкрилися зеленим листям, зашепотіли трави, а з небесної блакиті опустилися сутінки і сховали втікачку. Відтоді там, де опуститься на землю блакитний туман, заясніють квіти -- весняні проліски, нагадуючи ту хоробру українську дівчину».

Квітень. Діти, а чи завжди ви добре ставитесь до рослин? Повертаючись із прогулянки, інколи дорослі й діти несуть цілі оберемки квітів. Особливо багато знищують конвалій і дзвоників, сон-трави, рясту. Трапляється, що й не доносять додому -- викидають, бо на сонці зірвані квіти швидко в'януть.

Ведучий. Звичайно, кожному хочеться нарвати квітів. Але пам'ятайте самі й поясніть іншим, що, зриваючи квіти, ми нівечимо природу. Є рослини, яких у природі залишилося дуже мало, їм загрожує зникнення, тож не знищуйте, а оберігайте їх, нехай ще хтось помилується їх красою та ніжністю.

Квітень. Повідаю вам, діти, ще одну таємницю:

«Зажурилась навесні Лугова Волошка. Вона бачила, що під деревами вже біліють квіти, з-під кущів визирають жовтенькі зірочки. А сама Лугова Волошка ледве набралася сили, щоб розгорнути перші листочки і дізнатися, чому весняні квіти так рано розквітають. Попросила знайому Муху вивідати у квітів їх таємницю. Та погодилась, але повернулася ні з чим.

-- Квіти кажуть, що таємниця є таємниця. Вона закопана в землі.

-- У землі? -- здивувалася Лугова Волошка. -- Тоді я знаю, кого просити -- Крота. Хіба ж йому важко про все дізнатися?

Кріт вислухав Лугову Волошку і поліз під землю. Другого дня виліз такий поважний, що відразу стало зрозуміло: він про все дізнався.

-- Ну, що? -- спитала Лугова Волошка.

-- Почекай, дай перепочити, -- відповів Кріт. -- Я про все довідався. Всі ці весняні квіти запасують собі їжу ще влітку чи восени і зберігають свої запаси в підземних коморах. Кожна з квіток має комору на свій лад: бульбу, цибулину або товсте кореневище. Звідти й беруть вони поживні речовини зараз, навесні. Тому і мають стільки сили і можуть цвісти так рано.

-- Які хитрі! -- сказала Лугова Волошка. -- А от я таких запасів робити не вмію, тож розцвіту, коли зможу.

І зацвіла вона в середині літа, а всі нею милувалися».

Ведучий. Діти, цікаву таємницю розповів нам Квітень: про перші лісові квіти і Лугову Волошку. В саду в квітні й травні теж цвітуть гарні квіти: тюльпани, нарциси. Вони теж проростають з цибулинок, які взимку не замерзають у землі, бо в них багато поживних речовин.

Квітень. Я ще можу запропонувати вам гру «Хто більше назве весняних квітів?»

Діти пригадують, які квіти бачили навесні: кульбабу, дзвоники, бузок...

Квітень. А тепер відгадайте загадку:

Сонечко в траві зійшло,

Усміхнулось, розцвіло,

Потім стало біле-біле

І за вітром полетіло.

Діти (хором). Це сонячна кульбаба.

Ведучий. Як бачите, діти, у природи є свої закони і правила ввічливості. Коли ви прогулюєтесь у лісі, в саду, треба поводитись обережно, щоб ненароком не заподіяти шкоди ні тваринці, ні рослинці. Вони потрібні нам. «Рослина -- краса землі», -- каже народна мудрість.

Якщо ви не стомилися, то намалюйте на листівках весняні квіти, щоб ця розмова запам'яталася вам найдовше.

Заняття

Тема: «Хай будуть Соловей і Жук»

Мета: Вчити спостерігати за змінами, що сталися навесні (від сонячного тепла розтанув сніг, зазеленіла трава, на деревах розвинулося листя, зацвіли бузок і калина, інші рослини, з'явилося багато комах і птахів. Звернути увагу дітей на те, що, як багато прекрасного зможе подарувати людині спілкування з природою.

Викликати бажання спостерігати природу, вдивлятися в її фарби, прислуховуватися до звучання парку, лісу, саду. Виховувати любов і бережне відношення до краси рідної природи.

Словник: квітучий сад, досада, сонечко-жучок.

Хід заняття

Під час екскурсії вихователь звертає увагу дітей на явища, характерні цього весняного місяця. З'ясовують які дерева, трави, кущі цвітуть, колір, форму, запахи квіток. Прислухатися до пташиного співу, відгадати, який птах співає. Вихователь звертає увагу на комах, які літають поряд, сідають на квітки. Чому біля квітучих рослин завжди знаходяться комахи? Яке вони мають значення? Дітям пропонують спостерігати за поведінкою метеликів, бджіл, джмелів на квітках і розповісти про побачене.

- Діти, а ви бачили, як джміль чистить крильця перед тим, як злетіти з квітки, на якій він сидів вночі?

- А бачили ви, як сонечко-жучок в сонячний зимовий день визирало із-під кори дерева і дивувалось: "Що таке? Спати жарко, а навкруги лежить сніг, весна ще не прийшла?"

- Все це і ще дуже багато чудес, вам доведеться побачити. Все, що нас оточує необхідно не лінитися спостерігати. Вихователь пропонує закрити очі, послухати голос весни, вдихнути чисте прохолодне повітря, відчутти запах першої зелені, прислухатися до співу пташок, дзижчання комах.

В. О. Сухомлинський «Соловей і жук»

У садку співав Соловей. Його пісня була дуже гарна, він знав, що його пісню люблять люди. Того і дивився з погордою на квітучий сад, на синє небо і маленьку Дівчинку, що сиділа у садку і слухала його пісню. А біля Соловейка літав великий рогатий Жук. Він літав і гудів. Соловей припинив свою пісню та й каже:

- Перестань гудіти, ти не даєш мені співати. Твоє гудіння нікому не потрібне.

Та й краще, Жуче, щоб тебе зовсім не було. Жук із гідністю відповів:

- Ні, Соловію, без мене, Жука, неможливий світ, як і без тебе.

- Ну і мудрець! - зареготав Соловей. - Виходить, що й ти потрібен людям?

Ось запитаємо Дівчинку, вона скаже, хто потрібен людям, а хто - ні.

Полетіли Соловей і Жук до Дівчинки та й питають:

- Скажи, Дівчинко, кого треба залишити на світі - Солов'я чи Жука?

- Хай собі будуть і Соловей, і Жук,- відповіла Дівчинка. Тоді подумала і додала:

- Як же можна без Жука?

Екологічна стежина

Тема: «Країна доброти»

1. Прогулянка на ділянку Чудо-рослини. Спостереження за квітами.
2. Читання літературних творів : вірш «Фіалка» М.Лисич,
3. Казка «Під кущем» Н.Павлової, «Конвалії» М. Познанської.
4. Проведення бесіди («Зміни в природі весною», «Охорона природи»).
5. Організація екскурсій (на луки ,до лісу)
6. Проведення дидактичних ігор «Наші рослини», «Впізнай з якої рослини квітка», «Хто більше назве весняних квітів?»),

7. Загадування загадок про весняні квіти.
8. Розглядання ілюстрацій, календаря природи.
9. Занесення рослин, про які дізналися, до власної моделі Червоної книги.

Екскурсія до водойми

Мета: ознайомити дітей з літніми змінами на водоймі, мешканцями водойм, зокрема з равликом. Розвивати у дітей навички сприймання навколишнього середовища, пам'ять, увагу, спостережливість. Виховувати любов, до природи, бажання помічати та зберігати все те, що вона нам дарує.

Словник: равлик, кістяний будиночок.

Хід заняття

Під час екскурсії звернути увагу на красу берегів водойми: всі вони покриті ясною соковитою травою та буяють різноманітними квітами (кульбаба, мати-й-мачуха). Набрати води у відерце. Порівняти її колір та температуру з тією, що була навесні під час минулої екскурсії. Що на цю зміну вплинуло? пригадати, яких мешканців бачили у водоймі та поблизу неї навесні. Звернути увагу на коричневих жаб. Розглянути їх і уточнити, що це трав'яні жаби, але вони приходять до води, а у жабок, що живуть у водоймі, шкіра зеленого кольору.

Перевести погляд на водомірок, що ковзають по поверхні води, ніби мірять її кроками. За допомогою водяного сачка піймати равликів у воді, підібрати їх за різною формою раковин. Розглянути ставковика; раковина у нього закручена у формі спіралі і витягнута гострячком угору. У котушки вона звертається рівномірно від товстого кінця до тоншого. З раковини висувається м'якеньке тіло равлика, яке називається ногою, але на ній розміщені очі, вусики, різки і рот.

Розглянути, як вони пересуваються. Сказати, що равлики хоч і маленькі, повільно пересуваються, але дуже люблять мандрувати. Ось про одного із таких мандрівників і розповідає нам казочка В.О.Сухомлинського, яку він і назвав «Равлик». Читання казки.

Запитання за змістом казки:

- Де живе Равлик?
- Який у нього будиночок?
- Кого боїться Равлик?
- Чи залишає Равлик свій будиночок?
- Чим він любить поласувати?
- Де ховається від небезпеки?

Підвести підсумок екскурсії, пригадати побачене на водоймі та її мешканців. Пояснити дітям, що кожен куточок природи, всі пташки, звірі, комахи, що живуть у ній - невід'ємна частина життя на землі, де виростають нові покоління людей, які повинні піклуватися про збереження її краси.

В.О. Сухомлинський «Равлик»

Під кущем малини живе маленький Равлик. Це такий дивовижний мандрівник. Живе він у кістяному будиночку. Вилазить крізь маленьке віконечко, виставляє свої м'якенькі ріжки, дивиться навкруги оченятами. Якщо немає близько ні сороки - білобоки, ні жука рогатого, Равлик помаленьку лізе під кущ малини і будиночок несе із собою. Вилізе на листок, дістане солодку ягідку і з'їсть. А як тільки побачить небезпеку, залізе в будиночок і сидить. У кістяному будиночку йому не страшно.

Спостереження в природі

1. Спостереження за змінами у природі восени.

Діти в школи поспішають,
Пташки у вирій відлітають,
Листя жовте, небо синє —
Настає пора... (осіння).

Вихователь говорить дітям, що настала осінь.

Запитання до дітей:

- Чому цю пору року називають щедрою, красивою?
- Які пори року ви знаєте? Яка пора року вже минула?
- Що ви робили влітку? Де відпочивали?
- Чи відрізняється сьогоднішній перший осінній день від вчорашнього — літнього?

2. Спостереження за рослинами.

Вихователь пропонує дітям оглянути майданчик.

Запитання до дітей:

- Що росте на майданчику? (Трава, кущики, дерева)
- Рослини живі чи ні? Доведіть. (Вони ростуть, дихають, живляться тощо.)
- Рослини живі, тому їх слід берегти. Не можна топтати траву, ламати гілочки дерев, рвати квіти.

Вихователь пропонує дітям вступити до лав «Зеленого патруля» та виробити правила.

- ❖ Не ламати гілок.
- ❖ Не топтати траву.
- ❖ Не рвати квіти.

— Для чого потрібні рослини? (Рослини прикрашають наш майданчик, очищують повітря, деякі навіть лікують).

3. Спостереження за сонячним промінчиком.

Він і гріє, і пече,

І як зайчик, грається.

Схочеш взяти його — втече

І мерщій сховається. (Сонячний промінь)

Вихователь показує дітям сонячного зайчика.

Запитання до дітей:

— За допомогою чого утворився сонячний зайчик? (Промінь сонця відбивається у дзеркалі.)

— Чи може з'явитися сонячний зайчик у похмуру погоду? Чому?

— Давайте пограємо з сонячним зайчиком.¹

Вихователь показує сонечко на малюнку. Звертає увагу дітей на те, що у сонечка є промінці. Воно світить і зігріває всіх на землі. Без сонячного тепла і світла не існуватиме життя на Землі.

4. Спостереження за квітами.

Вихователь пропонує дітям оглянути квітник.

Запитання до дітей:

— Що росте на ньому? Яку назву мають рослини квітника? (Айстри, жоржини, чорнобривці)

— У чому ростуть рослини? (У землі)

— Які ще умови потрібні рослинам для росту і розвитку?

— Чи потрібні цим рослинам горщики?

— Рослини квітника можна пересадити у горщики, і вони ще довго будуть дарувати нам красу.

5. Спостереження за небом.

Запитання до дітей:

— Що ви побачили на небі?

— Зверніть увагу на красу хмар. Якого вони кольору?

— На що вони схожі?

— Звернутися до хмар можна такими словами:

Куди, прозора та ясна, і бистра наче птиця,

Ти линеш, хмарко чарівна, небесна мандрівнице?

— Чи згодні ви з тим, що хмара — мандрівниця? Чому? Поясніть.

6. Спостереження за вітром.

Розглянути з дітьми як колишуться дерева.

Запитання до дітей:

— Хто колише дерева? (Вітер)

— Він теплий чи холодний?

— Сильно дме вітер чи ні?

Вихователь роздає дітям прапорці. Пропонує підняти їх догори і поглянути чи колишуться вони.

— Чому прапорці тріпочуть?

— Чи можна визначити напрям вітру, дивлячись на прапорці?

— Як ви вважаєте, вітер завжди дме в одну сторону?

7. Спостереження за піском.

Вихователь пропонує кожній дитині взяти щіпку піску, покласти на долоньку і розглянути його.

Запитання до дітей:

— Із чого складається пісок?

— Якого розміру піщинки? (Піщинки дуже маленькі.)

— Яким пісок є на дотик? (Сухим)

Вихователь пропонує дітям зліпити пасочку із сухого піску. Підводить до підсумку, що сухий пісок сипкий, і з нього ліпити не можна.

8. Спостереження за айстрами.

Запитання до дітей:

— Якого вони кольору?

Вихователь демонструє, що у рослин є стебло, листочки, квіти.

— Чому не видно корінців?

— Для чого вони рослинам?

— Чи всі рослини мають корінь?

— А чи відомо вам, що є рослини, що не пускають коріння в землю?

— У тропічних лісах існують рослини, що висять.

Вони отримують воду безпосередньо з вологого повітря.

9. Спостереження за деревами.

Вихователь пропонує дітям підійти до дерев, що ростуть на майданчику.

Запитання до дітей

— Яку назву мають дерева?

— Високими чи низькими є дерева порівняно зі зростом дітей?

— А яка трава?

— Що вище — дерево чи кущ?

Дидактична гра «Дерево, кущ, трава»

— Як назвати дерево, кущ, траву, квіти одним словом? (Рослини)

— Якого кольору рослини?

— Чи можуть рухатися рослини? Чому?

— Де можна зустріти рослини?

10. Спостереження за птахами.

Вихователь пропонує дітям розглянути пташок, що прилетіли на майданчик.

Запитання до дітей:

— Назвіть птахів.

— Що вони роблять?

— Послухайте, як вони співають.

Вихователь пропонує звуконаслідувати голоси

птахів (синиці, горобця, ворони); звертає увагу на особливості зовнішнього вигляду птахів (голову, тулуб, крила, хвіст, лапи).

— Як пересуваються птахи?

— Яку користь приносять?

11. Спостереження за клопами – солдатиками.

Вихователь показує дітям клопів-солдатиків.

Запитання до дітей:

— Хто це?

— Якого вони розміру?

— Якого кольору?

— Що вони роблять?

Вихователь показує маленькі лапки, за допомогою яких вони швидко пересуваються.

— Де живуть клопи-солдатики?

Вихователь розповідає про те, що вони живі, тому їх вбивати не можна.

12. Спостереження за овочами на городі.

Вихователь пропонує дітям розглянути овочі.

Запитання до дітей:

— Що це? (Овочі)

— Назвіть їх. Де вони ростуть?

У нас на грядках підростає Все чого душа бажає: Огірки і помідори, Гарбузів гладеньких гори, Є редиска, є томати — Овочів смачних багато.

— Якого кольору морква?

— Хто полюбляє моркву?

— Що готують із моркви?

— Якого кольору капуста? Картопля?

— Чи вживали ми сьогодні страви з овочів? Які саме?

13. Спостереження за камінцями.

Вихователь пропонує дітям знайти на майданчику камінці.

Запитання до дітей:

— Які камінці на дотик? (Тверді, маленькі, холодні)

— Постукайте камінцями один об один.

— Чи живі вони? (Неживі) Чому?

— Чи однакового вони кольору, розміру?

— Що з ними можна робити? (Ними можна гратися, з них можна будувати невеличкі споруди тощо.)

Вихователь пропонує дітям зібрати камінці на своєму майданчику.

14. Спостереження за деревами на майданчику.

Вихователь пропонує дітям розглянути дерева, назвати їх.

Запитання до дітей:

— Назвіть складові частини дерева.

— Що розташоване на гілках? (Листя)

— Чому дерева не падають, а палиця падає? Вихователь ставить палицю на землю (палиця падає).

— У землі дерева ховають своє коріння. Воно тримається за землю своїм корінням.

Гілки тягнуться вгору до сонця. Стовбур дерева вкритий корою. (Діти торкаються до кори дерева.)

— Якого вона кольору?

— Чи однакова кора у всіх дерев?

15. Спостереження за жучком – сонечком.

Вихователь пропонує дітям спіймати жучка - сонечко.

Запитання до дітей:

— Як називається ця істота? Чому?

(Діти доводять, що це комаха.)

— Якого кольору крильця, голова?

— Чи є ніжки, вусики?

— Чи швидко повзе жучок?

Вихователь розповідає про те, що сонечко — це красивий і корисний жучок. Він поїдає шкідливих попелиць, які завдають шкоди рослинам.

— Чому його необхідно оберігати?

16. Спостереження за комахами в квітнику (метеликом).

Запитання до дітей:

— Кого ви тут бачите?

— Хто сідає на квіти?

— Що вони шукають? Вихователь загадує загадку.

Кольорові і барвисті, Наче дороге намисто, В квітнику поміж квіток Полетіли у танок. (Метелики)

Вихователь пропонує дітям помилуватися метеликом.

— Якого кольору у нього крильця?

— Чи швидко він літає?

— Чому не можна ловити метеликів і комашок?

17. Спостереження за небом.

Запитання до дітей:

— Чи є на небі сонце?

— Чому сонце відсутнє, а надворі видно? (Міркування дітей.)

— Що ви бачите на небі?

— Які хмари? На що вони схожі?

— Сонце закрили хмарки, але його промінці намагаються пробитися через хмари і принести світло і тепло нам.

— Для того щоб сонечко з'явилося, давайте повторимо закличку: «Вийди, вийди сонечко!»

18. Спостереження за собакою (кішкою).

Вихователь пропонує дітям розглянути собаку (кішку).

Запитання до дітей:

— Хто це?

— Де живе ця тварина?

— Зверніть увагу на особливості зовнішнього вигляду тварини.

Діти зазначають, що у неї є голова, вуха, очі, рот, ніс. Потім розглядають її лапи, тулуб, хвіст та шерсть. Діти придумують ім'я для тварини.

— Як слід поводитися з чужими тваринами?

— Чи становлять вони небезпеку?

19. Спостереження за дощем.

Вихователь пропонує дітям послухати, як стукає дощ у вікно і по даху.

Вихователь читає народну потішку:

Дощику, дощику припусти, припусти

На зелене зіллячко, на наше подвір'ячко,

На красиві квіти, на маленькі діти,

Не жалій водиці, будуть паляниці.

Запитання до дітей:

— Звідки падає дощ?

— Із чого він утворився?

— Чи всі хмари приносять дощі?

Вихователь привчає дітей не боятись блискавки і грому.

20. Спостереження за бджолою.

Вихователь звертає увагу дітей на комах, які літають над квітами.

Запитання до дітей:

— Чи знаєте ви, як ці комахи називаються?

Просмугована комашка

Працювати звикла тяжко,

Із квіток нектар збирає,

Мед смачнющий виробляє.

Робітниця ця мала називається... (бджола).

— Бджоли і джмелі — корисні комахи, їх слід оберігати, ловити їх не можна, адже вони боляче кусаються. Джмелі, метелики прикрашають природу.

Хоч вона — бджоли родина,

Ледарює цілу днину.

Мед вона не виробляє,

Тільки боляче кусає!

Здогадались?

В небеса полетіла зла... (оса).

— Чим схожі оса і бджола?

— Чим різняться?

Вихователь розповідає про правила надання першої допомоги при укусах цих комах.

21. Спостереження за птахами.

Вихователь пропонує дітям розглянути птаха (ворону, голуба або горобця), звертає увагу на особливості зовнішнього вигляду. (Птахи мають голову, тулуб, лапки, хвіст, крила.)

Запитання до дітей:

і

— Що є на голові птахів?

- Чим вони клюють їжу?
- Дзьоб — це рот чи ніс? (Дзьоб — це не ніс, а рот, тільки без зубів.)
- Чим вкрите тіло птаха?
- Якого кольору пір'я?
- Як пересуваються птахи?
- Як називаються птахи, які вміють плавати? (Водоплавні)

22. Спостереження за фруктовими деревами.

Вихователь пропонує дітям розглянути яблука, груші.

Запитання до дітей:

- Що це? Де вони ростуть?
- Знайдіть на майданчику яблуню та грушу.
- Як назвати одним словом яблуко, грушу, персик, сливу? (Фрукти)
- Що росте на городі?

Вихователь організує гру «В саду і на городі», демонструє ілюстрації із зображенням селян, які збирають фрукти в садах та овочі на городі.

23. Спостереження за ялиною.

Вихователь підводить дітей до ялини.

Запитання до дітей:

- Як називається це дерево?
- Назвіть складові частини дерева.
(Стовбур, гілки, коріння, листя)
- Чи є у ялини листочки?
- Що росте на гілочках замість листочків?
- Доторкніться до голочок. Які вони?
(Колючі, зелені, маленькі)
- Чи знаєте ви ще дерева, які мають замість листя голки? (Сосна, кедр)
- Як по іншому можна назвати ялину, сосну, кедр? (Хвойні дерева)

24. Спостереження за сонцем.

Вихователь пропонує дітям знайти на небі сонце.

Запитання до дітей:

— Чи на небі сонце було вранці?

— Сонце вранці піднімалося з одного боку, потім удень світило і гріло нас, а тепер буде сідати (ховатись), щоб до ранку відпочивати. Сонце встає на сході, а заходить на заході.

— Як гріє сонце?

— Чи таке воно яскраве, як удень?

— Чи може світити сонце вночі? Чому?

25. Спостереження за небом.

Вихователь пропонує дітям подивитись на небо.

Запитання до дітей:

— Якого кольору небо?

— Що ви бачите на небі?

— Із чого утворилися хмари?

— Існує декілька видів хмар: шаруваті, перисті, купчасті. За їх формою можна зробити висновок про те, якою буде погода.

— А які сьогодні хмари? (Купчасті)

— На що вони схожі? (Купчасті хмари схожі на вату, вони білі, пухнасті.)

— Чому їх так називають?

— Купчасті хмари сповіщають гарну погоду.

26. Спостереження за перехожими на вулиці.

Вихователь звертає увагу дітей на те, у що одягнені діти. (Діти називають свій одяг.)

— Чи так ви одягалися влітку? Чому?

— Чи тепло вранці надворі?

Вихователь пояснює залежність одягу від погоди, нагадуючи, у що були одягнені діти під час дощу.

27. Спостереження за ґрунтом.

Вихователь пропонує дітям доторкнутися до землі, взяти щіпку землі до рук.

Запитання до дітей:

— Якого кольору земля?

- Розімніть грудочку землі у руці. Пісок — це маленькі піщинки, а земля?
- Яка вона на дотик?
- Для чого потрібна земля?
- Що росте в землі?

Бесіди

«Не ламай калину...»

Мета: виховувати любов до природи рідного краю, формувати нетерпиме ставлення до людей, які завдають шкоди природі.

Хідбесіди:

(На дощі висять попереджувальні знаки: « Не ламай гілок!», « Не руйнуй пташині гнізда!» тощо.)

- Діти! Природа, як поранений птах, кричить, прохає нас допомогти їй.

Ви повинні знати про те, як можна зберегти природні багатства для тих хто живе та буде жити на Землі. Дехто вважає: «Може, нічого не трапиться, якщо я зламаю лише одну гілочку, зірву одну квіточку, задавлю метелика, нап'юся березового соку». А ви, діти, згодні з такими висловлюваннями?

Запам'ятайте: якщо ти щось взяв від землі – віддай їй. Посади дерево, вичисти джерельце, погодуй птахів. Тільки тоді природа залишиться неповторно красивою.

Гра « Що дуло б, якби...»: Якби раптом перестали квітнути рослини? Якби зникли лісові звірі, птахи? Якби не стало води на землі?

Розв'язання проблемних ситуацій:

1. Що ти робитимеш, коли на твоїх очах ламають гілки дерев, бігають по клумбах, коли стежину, якою йдеш , переповзає жук?
2. Як ти поводитимешся, коли побачиш, що хтось мучить кішку чи собаку?
3. Іноді можна почути від дорослих людей вислів: « Бузок ламай з того куща, що над дорогою. Там він нічий». Чи бувають «нічийі» дерева, кущі, трави, квіти?

Діти! А тепер ми спробуємо з вами правила поведінки у природі застосувати у своїй роботі з охорони природи.

«Хмари на землі або, що таке туман»

Мета: уточнити уявлення дітей про туман, про процес випаровування води і характерні її властивості, пояснити, чому осінь — пора туманів. Виховувати бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Хід бесіди:

-Сьогодні вранці принцеса-осінь підготувала нам сюрприз. Якою є ранкова роса? (Холодною,похмурою, вологою). Так, осінь-сира пора року. Часті дощі, невисихаючі калюжі, холодні ночі. Повітря вологе. А чи бачили ви туман? Якого кольору туман? (Білого, молочного, сивого, сірого). На що схожий? (На покривало, пелену,завісу). А що робить туман? (Лежить, стелиться).

Відгадайте загадки:

Не дід, а сивий, не спить, а стелється _____

Вкриває землю й океан, зовуть його...(Туман)

- Що ж таке туман, як ви гадаєте?(Вода)

Від холоду водяна пара, яка є у повітрі, перетворюється на маленькі-маленькі крапельки води. Ці краплини такі малі, що не падають на землю, а зависають у повітрі. Так утворюється туман. Краплинок стає все більше і більше, туман густішає і крізь нього вже нічого не видно. У туманні ранки слід обережно переходити дорогу. Чому? У великих містах туман затримує у собі пил, вихлопні гази автомобілів, частинки диму. Такий брудний туман називають смог. Смог небезпечний для людей, тварин, рослин.

«На одинці з природою»

(Під час екскурсії в парк)

Мета: розвивати в дітей чутливість до краси рідної природи, викликати потребу в спілкуванні з нею.

Хід бесіди:

-У кожного з нас, діти, є три матері: Перша - це ненька, яка нас народила. Друга - Батьківщина, наш рідний край. І третя мати - природа.

Ми вже з вами вчили правила поведінки, які допомагають спілкуватися з дорослими, рідними, однолітками, але і в стосунках з природою існують свої правила. їх треба знати і дотримуватись.

Чи всі ви знаєте, як слід поводитися на природі, щоб не завдати їй шкоди?

Чому треба берегти природу, її неповторну красу?

Чого не можна робити в лісі, на річці тощо?

Чим можна допомогти природі?

Гра « Таємниці природи».

Завдання дітям: розбігтися лісом, знайти свою «таємницю природи», розповісти про неї.

На завершення запропонувати дітям ще раз оглянути парк (ліс) і помилуватися його красою.

«Диво-веселка»

Мета: дати дітям уявлення про веселку, як про явище неживої природи.

Довести, що райдуга - це гра світла і води.

Обладнання: скляна призма, банка з водою, білий папір, люстерко.

Хвиля б'є у береги,

В небі — дивні батоги

Сім великих кольорів

Піднялось з-за берегів.

То ж у кого їх аж сім?

Чи відомо вам усім?

-Здогадалися, діти що це? Ви всі бачили цей барвистий міст на небі? Так, це веселка. У народі кажуть, що це сонечко п'є воду. Сонечко за день дуже втомилось і йому хочеться пити.

Встала серед степу,

Воду п'є з долини, вішає по небу кетяги калини

Все рожеве: заводь, берег і дерева.

Од веселки навіть я стою рожева.

Я не пам'ятаю ще таких веселок.

Що це там літає? Голуб чи метелик?

І мені б злетіти до веселки в небо,

Кетягів нарвати на вінок для себе.

Василь Швець.

-А в які пори року найчастіше буває веселка? (Влітку, весною).

-Після чого з'являється веселка? (Після дощу).

-А й справді, що ж таке веселка? Чому в повітрі виникло таке диво?

Причина цього дива - сонячний промінець. Коли промені сонячного світла проходять через повітря, ми їх не бачимо, бо вони прозоро-білі, ось на їхньому шляху зустрілася водяна краплинка. Проходячи крізь неї, сонячний промінь ділиться на кольори і малює веселку.

(У приміщенні можна відтворити це за допомогою досліду).

-Який настрій виникає у людей, коли на небі з'являється веселка? (Щасливий, веселий, радісний). Тому веселку ще називають райдугою. Підберіть слова, щоб описати веселку (яскрава, радісна, весела, гарна, світла, різнокольорова).

- Скільки кольорів у веселки? (Сім). Запам'ятайте!

Зовнішня частина веселки - червоного кольору, а нижня - фіолетового, між ними всі кольори райдуги: оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій.

За веселкою можна визначати погоду:

1. Якщо веселка швидко зникне, чекайте ясної погоди.
2. Якщо веселка довго в небі стоїть, погода швидко зіпсується.

«Веселка»

А веселка так і залишилась чарівницею. Як на землю ступає весна, тоді веселка з високої блакиті опускає на землю свої стрічки: червону, оранжеву, жовту, оксамитову, синю, блакитну й фіолетову - і кожна з них довга, як найдовша дорога. То, коли напуває з відерець рідну землю.

Василь Мельник

Хвилинка милування природою

ТЕМА: « В гості до Горобинки та Ялинки »

Мета:

Вчити дітей милуватись красою дерев в осінню пору, пояснити, яка прекрасна природа осінню. Вчити спостерігати за змінами, які відбуваються в природі осінню. Закріпити знання дітей про дерева рідного краю. Розрізнити їх за зовнішніми ознаками, будовою, кольором та формою листя. Формувати уявлення про користь дерев для усього живого на землі. Закріпити вміння відгадувати загадки, розповідати вірші, лічилки; уважно слухати розповідь вихователя, розуміти зміст розповіді, вміти правильно відповідати на запитання поставлені вихователем.

Розвивати увагу, мислення, мовлення, спостережливість.

Виховувати любов до природи, бережливе ставлення до неї; виховувати дружні стосунки і повагу один до одного.

Матеріал: літературні твори (дивись додаток), хустинка, кошики, шишки, лист від Ялинки.

Хід цільової погулянки:

Вихователь: -- Діти, яка зараз пора року?(Осінь).

-- А вам подобається осінь?

-- А яка осінь? (Щедра, багата, золота).

-- А які вірші ми знаємо про осінь?(діти розповідають вірші).

Вихователь: Молодці, дітки, гарні віршики знаєте. З них ми дізналися, що осінь дійсно багата різними фарбами. Своїм чарівним пензликом осінь дуже вміло розмальовує листочки на деревах. Діти, а хочете побачити, як гарно осінь попрацювала біля нашого дитячого садочка? Отже, сьогодні ми з вами підемо у гості до дерев. Чи хочете ви відправитися в гості? Так. Тоді вирушаємо у путь.

(Діти йдуть по екологічній стежині до зупинки «Дерева» та зупиняються біля горобини).

Вихователь: Хто в хустинці червоненькій став у лісі між дубів?

Може дівчинка маленька назбирать прийшла грибів.

Ні, не дівчинка там стала, горобинка виростала,

Ту хустинку вишивала щедра осінь золота.

(М. Познанська).

Вихователь: -- Діти, як називається це деревце? (Горобинка). Давайте підійдемо до нього ближче та погладимо його стовбур.

– Який він, дітки? Що,ви відчуваєте? (Стовбур гладенький, товстий, сірого кольору).

– Які ягідки в горобинки? (Червоні, маленькі, кругленькі).

– Хто дуже любить їсти ягідки горобини? (Горобчики, синички).

– А хто знає яку користь приносить це дерево і кому? (Відповіді дітей).

– Ой, дітки, подивіться, на горбинці якась хустинка. Мабуть, горобинка хоче, щоб ми з нею погрались і приготувала нам таку гарну хустинку.

Проводиться гра « Хустинка і горобинка».

Обирають ведучого за допомогою лічилки. Діти стають у коло навколо горобинки і йдуть по ньому вправо, ведучий йде за колом вліво навпроти дітей, промовляючи слова :

Я ношу, ношу хустинку під червону горобинку.

Хто хустинку знайде, той гру поведе.

Ведучий підкидає іншій дитині хустинку і та стає ведучим.

Вихователь: Дякуємо, тобі Горобинко, що ти подарувала нам таку гарну хустинку.

Ми із задоволенням з нею погрались і тебе порадували, розвеселили.

– Діти, подивіться, а що це за деревце росте поруч із горбинкою? (Ялинка).

--Давайте пригадаємо, яку ми знаємо загадку про ялинку:

І зелена, і колюча, і пухнаста, і пахуча.

Посеред кімнати стала, нас із святом привітала.

Вона в голочках – щетинках, а зовуть її... ЯЛИНКА.

Вихователь: -- Діти, а що ж осінь подарувала ялинці? (Так. Осінь її залишила зеленою).

– Діти, а ви знаєте чому у ялинки не листочки а голочки? Ось послухайте, що я вам розповім.(Розповідь легенди про ялинку).

—А до якого свята осінь залишила ялинку зеленою? (До свята Нового року). -- Ой, подивіться, що це на ялинці? Якась корзинка, а в ній шишки і записка. Вихователь

читає: « Любі діти, я дарую вам ці шишки для вашого куточка природи. Хочу, щоб взимку, коли буде холодно і багато снігу, ви глянули у куточок і пригадали мене».

– Дякуємо тобі, ялиночко, за такий щедрий подарунок.

--- Ой, подивіться на ялинці якесь намистечко. І хто це подарував їй це намисто, ви не здогадалися?(Так. Це її вірна подруга горобинка подарувала). – Діти, а я про нашу горобинку і ялинку, про їхню дружбу знаю оповідання Г. Девченко « Горобина» і хочу вам розповісти. (Вихователь переказує оповідання).

Вихователь: -- Ось яке оповідання , сподобалось вам. Про кого у ньому розповідається? Що саме сподобалось вам у ньому? Я домаю, що ялинці і горобинці воно теж сподобалось. А давайте пограємо ще в одну гру з шишками, які подарувала нам ялинка.

Проводиться гра «Хто збере найбільше шишок».

Дітям роздаються кошики , по землі розкидаються шишки. За командою педагога діти починають збирати шишки у свої корзинки, потім їх рахують та визначають переможця.

Вихователь: -- Діти, ось така цікава подорож у нас була. Час вже нам повертатись, а на згадку про діточок подаруємо ялинці і горобинці ось такі гарні годівнички, які ви виготовили разом зі своїми батьками. Нехай до них щодня прилітають пташки, а ми будемо збирати крихти і зернятка і годувати пташок взимку. І пташкам буде де поїсти і деревам буде веселіше .

(Вихователь чіпляє годівнички, а діти сиплять крихти хліба).

– До побачення, Ялинко і Горобонко!

ТЕМА: «Наші менші брати взимку».

Мета:показати дітям які зміни відбулися у житті тварин і птахів з приходом зими; стимулювати вживання в своєму мовлені образних висловів; виховувати дієву любов до природи, бажання допомогти тваринам взимку.

Хід заняття:

-Придивіться до тварин і птахів узимку. Як змінився їхній вигляд? Чиї шубки та пір'ячко яскраво миготять на фоні білого снігу? (Птахів - дятла, снігура, синиці, шишкаря, омелюха, чечітки, щигля; звірів - лисиці, куниці, білки.)

(Розглядання ілюстрацій).

Відгадайте загадку:

На ній шубка дорога

Вся горить, мов золота.

Хвіст пухнастий і м'який ___

Що за звір такий? (Лисиця)

Конкурс на кращий пташиний словесний портрет.

Помилуйтеся яскравим пір'ям червоногрудих снігурів серед білого лісу (*розгляд ілюстрації*). Що нагадує вам така картина? Щоб відповісти на ці запитання, вирушимо разом з поетом Петром Мостовим до лісу чи парку.

«Снігурі»

Розстелила знов зима

Випинають напоказ

Скатертину білу.

Малинові груди,

Прилетіли снігурі

І виспівують, дзвенять:

На ялину сіли.

-Дю-ді, дю-ді, дю-ді

Червоніють на гілках,

Ваблять кожне око.

Замість яблук не зірви

Ти їх не нароком!

-А тепер простежимо за нашими найближчими сусідами - горобчиками. Ці пташки, хоч і не мають яскравого пір'я, але ж по-своєму гарні і привабливі. Чим вони вам подобаються? (Рухливі, верткі, жваві, кумедні). Легко пережити цим достатньо витриманим пташкам зиму? Давайте придумаємо оповідання «Сміливий горобець». Зима в лісі суворіша, ніж у місті. Та життя там не завмирає. Що ви знаєте про турботи лісових тварин взимку?

«Біга зайчик-скакунець»

Біга зайчик скакунець,

Зайчик бачить, що біда -

В затишок тікає.

Під дубом сховався.

А зима на помелі	А зима тут снігу кидь!
Зайця доганяє.	Там малий й зостався.
А от білка із дупла	Хвостик виставляє,
А зима в дупло мерщій	Снігу напихає.
А як вгледіла вона	А уранці, щоб спочити,
Горобців на гілці,	На сосну злетіла,
Плиг туди — і горобці	І в ту ж саму мить сосна
В сніговій тарілці	Снігом забіліла.

Олександр Олесь

-Погляньте на сніг. Він весь помережений якимись рисочками, цяточками. Це «пишуть» на снігу своїми лапками та хвостиками звірі і птахи. Спробуйте хто по лісу ходив? Уважно придивіться і прислухайтеся до зими. Застигла земля, зупинилася річка, завмерли дерева. Холодна красуня зачарувала весь світ, приспала його до весни. Казковий сон природи! Але зима не тільки гарна, а й холодна і голодна пора року. І про це нагадують нам голоси замерзлих пташок. Як ми можемо допомогти у скрутний для них час?

Організуйте трудовий десант « Зимові їдальні» - виготуйте і влаштуйте годівнички для птахів і звірів.

ТЕМА: «*Чим пахне весна*».

Мета: показати дітям динамізм та багатство ароматних, звукові характеристик весняної природи; відкрити перед ними красу навколишнього світу, а в цій красі навчити бачити духовне благородство, сердечність, і на основі цього утверджувати прекрасне в собі; розвивати дитячу спостережливість, допитливість, цікавість, увагу.

Хід цільової прогулянки:

Як легко дихається на весні! Наберіть повні груди весняного повітря. Чим пахне весна? (Першою зеленню, теплою землею, молодив листячком, квітами та ін.). Як можна охарактеризувати весняне повітря? (Чисте, прозоре, світле, легке, п'янке).

Відгадайте загадку: _____

Вона прокинулась,умилась,

Зітхнула теплим паром,
Відразу квітами укрилась
Й травички ніжним шаром.

(Земля весною).

Спробуйте відчутти «дихання» весняної землі. Чи подобається : вам цей запах? Чим же пахне земля на весні?

А тепер спробуйте вловити ледь відчутний запах талої води. Це - «сльози» зими.

Це - розтоплене сонячним теплом серце Сніжної Королеви. Давайте разом придумаємо казку *«Чому зима заплакала»*.

Знайдіть бруньки, що почали розпускатися. Понюхайте їх: та запам'ятайте їх запах. Це рослини прокидаються після зимового сну і починають «дихати».

Зверніть увагу на пахощі весняного парку. Що ви відчуваєте? (Запах торішнього листя, парування землі, аромат весняних квітів).

Вдихніть пахощі весняних квітів, які зустрічалися вам на дорозі. Як можна охарактеризувати аромат перших весняних квітів: підсніжників, мати-й-мачухи, фіалки, медунки та ін.? (Ніжний, тонкий, свіжий, приємний, слабкий, несміливий, скромний та ін..)

А які квіти весна обдарувала найсильнішим запахом? Які весняні рослини мають духмяний, п'яний аромат? (Конвалія, бузок, черемха).

Відгадайте загадку:

В біле платтячко вбереться,

Аромат духмяний ллється.

Ну а потім вкрита чисто

З чорних ягідок намистом.

(Черемха).

Отже, весна сприймається як справжнє свято пахощів, що є невід'ємною ознакою рідної домівки і вони запам'ятовуються на все життя.

Пригадаймо українські народні пісні, присвячені весні (веснянки). Спробуйте привітати ними весняну природу («При долині мак»; «А ми просо сіяли, сіяли»; «Подоляночка» та ін.).

ТЕМА: «Барвистий віночок літа».

Мета: Показати дітям красу літньої природи, яка дивує різнобарв'ям і пахощами. Вчити відчувати навколишню красу, милуватися нею. Виховувати естетичні почуття, бажання оберігати і захищати усе в довкіллі.

Хід цільової прогулянки:

-Літо крокує по землі та щедро уквітчує її! Де можна зустріти безліч квітів, комах, пташок?

Відгадайте загадку: _____

Тут квітів - розмаїття,
Духмяно пахнуть трави,
Над ними у блакиті
Дзвенить невтомний жайвір.
Бджола тут мед збирає,
Комах тут безліч, друзі!
Ну хто тепер не знає,
Що це бува на... (лузі).

-А хто знає, - якого кольору літне поле? Чому його часто називають «золотим морем»? А що це блищить на пелюстках квітів?

Відгадайте загадку:

*Зоря лугом ходила,
Всі прикраси погубила:
Як перлина кожна,
А пінять не можна.*(Роса).

З чим можна порівняти росинки? (Перлинки, намистинки, сльозинки, срібні горошинки, скляні кульки тощо.)

Спробуймо разом створити казку *«Коли квіти заплакали»*.

Придивіться до квіток. Які з літніх квітів та рослин нагадують кульки зірочки, сонечка, сердечка, свічку, парасольку, ліхтарик, дзвіночок?

Відгадайте загадку:

Квітка ця на сонце схожа,

На олію вона гожа,
Жовті пелюсточки має,
їх до сонця повертає. (Соняшник)

Уявімо, що потрапили на квітковий бал. У святковому хороводі всі квіти літа. Як ви уявляєте собі їхні вбрання та поведінку? Пофантазуйте на цю тему.

Досліди та експерименти для дітей

Дослід №1

Тема: «Вода: ллється, капає, розливається»

Мета: Вчити дітей за допомогою спостережень та дослідів підводити до висновків. Розширити знання дітей про властивості води (ллється, капає, розливається). Закріпити вміння користуватися водою для пиття: не забруднювати, не розливати, закривати кран. Виховувати дбайливе ставлення до довкілля, бажання займатися дослідницькою діяльністю.

Матеріал: різні ємкості для води, вода.

Хід дослідів: Продемонструвати властивість води: розливається в різних напрямках, утворює плями різної форми і розміру. Вода ллється єдиною цівкою з посудини носиком (чайник, глечик, поливальниця) і кількома цівками, з посуду, що має овальний або круглий отвір. Чому?

Висновки: вода – рідина, вона ллється, розливається.

Дослід № 2

Тема: «Вода чиста, брудна, кольорова».

Мета: Вчити дітей за допомогою спостережень та дослідів підводити до висновків. Розширити знання дітей про властивості води (чиста, брудна, кольорова). Закріпити знання дітей про воду, що вона є однією з умов життя людини. Виховувати дбайливе ставлення до довкілля.

Матеріал: склянки, марганцевокислий калій, фарба.

Хід дослідів: У дві прозорі склянки налити воду з водопровідного крана та дощову. Пропонувати порівняти її. У склянку з водою покласти кілька кришталіків

марганцевокислого калію. Якого кольору стала вода? Аналогічно проробити дослід, додаючи інші барвники (два-три).

Висновок: колір води залежить від барвника. Дощова вода брудна. Водопровідна вода чистіша, але сирою пити не можна.

Дослід № 3

Тема: «Перетворення води на пару».

Мета: створити умови для проведення дослідів та заохотити дітей до участі в ньому. Дати дітям знання про те, що вода від нагрівання випаровується. Пар – це газ. Розвивати пізнавальне мислення, увагу. Виховувати позитивне ставлення до природи.

Матеріал: лід у склянці, спиртівка.

Хід дослідів: Продемонструйте плавлення льоду, а потім перетворення води на пару.

Запитання:

- Що відбувається з льодом під час нагрівання? Чому?
- Що відбувається з водою під час нагрівання?
- Куди зникла вода зі склянки?
- Якого кольору пара?
- Коли ми можемо бачити пару?
- У яких станах може бути вода?

Підведіть дітей до висновку: пара - це дрібні краплинки води. Пара - це газ. Вода перетворюється на пару під час кипіння (це явище дитина досить часто може спостерігати на кухні) або під впливом сонячного тепла. Отже, вода може бути твердою, рідкою та газоподібною. Властивості води у різних станах різні.

Дослід № 4

Тема: «Перетворення льоду на воду».

Мета: заохотити дітей до пізнання нового, незнаного. Вчити дітей за допомогою спостережень та дослідів підводити до висновків. Розширити знання дітей про

властивості льоду (при нагріванні лід перетворюється на воду). Розвивати спостережливість, допитливість, уважність. Виховувати дбайливе ставлення до довкілля, бажання займатися дослідницькою діяльністю.

Матеріал: лід, мисочки.

Хід досліду: Вихователь проводить бесіду з дітьми про воду та її стани: рідкий, твердий, газоподібний.

Візьмемо формочку з льодом, дістанемо з неї лід. Дати дітям потримати в долонях льодинки. Який він на дотик? - холодний, слизький. Запитати у дітей, що утворилось на долоньках після того як потримали лід? Чому утворилась вода? Зібрати лід у мисочку і показати, що коли лід тоне утворюється вода.

Висновок: від тепла лід тоне, утворюється вода.

Дослід № 5

Тема: «Лід. Утворення різнокольорових крижинок».

Мета: вчити дітей за допомогою спостережень та дослідів підводити до висновків.

Продовжувати ознайомлювати дітей з властивостями води: під впливом низьких температур вона перетворюється на лід, колір води визначає колір льоду. Закріпити знання дітей про неживу природу. Вправляти у практичному та розумовому експериментуванні. Виховувати бажання займатися дослідницькою діяльністю.

Матеріал: Посуд, фарби, вода, трубочки, дитячі молоточки.

Хід досліду: Дослід проводиться в 2 етапи: на занятті та після прогулянки. Візьмемо дві посудини і наллємо туди води (дати можливість попереливати воду із однієї склянки в іншу - це рідина), додамо в один посуд червоної фарби, в інший зеленої, розмішаємо. Розіллємо у формочки, поставимо замерзати. Для чого ми це робимо? Вода при замерзанні перетворилася на лід. У формочках утворився різнокольоровий лід. Чому? Подрібнимо лід і у нас вийшли різнокольорові крижинки.

Висновок: Колір льоду залежить від кольору води, лід розбивається.

Дослід № 6

Тема: «Лід – твердий і слизький»

Мета: вчити дітей за допомогою спостережень та дослідів підводити до висновків. Продовжувати ознайомлювати дітей з властивостями води: це рідина, але під впливом низьких температур вона перетворюється на лід, він холодний, слизький. Розвивати допитливість, самостійність, самовладання. Виховувати бажання займатися дослідницькою діяльністю.

Матеріал: формочки з льодом, тарілочки, серветки.

Хід досліду: Вранці: запропонувати дітям поковзати льодяними доріжками. Розповісти, що вода від морозу замерзає і утворюється лід. У групі дітям роздати кубики льоду, які були заморожені звечора у формочках. Вихователь занурює формочки з льодом у гарячу воду і висипає лід на тарілочки. Чому лід легко вийнявся з формочки? Діти беруть лід і визначають, що лід холодний, твердий. Від теплих рук він стає слизький, починає танути і перетворюється на воду. Чому тане лід в руках?

Висновок: Лід – це твердий стан води. Лід – холодний, твердий, слизький.

Дослід № 7

Тема: «Повітря є скрізь».

Мета: заохотити дітей до участі у досліді. Вчити за допомогою спостережень та дослідів підводити до висновків. Закріпити знання дітей про те, що повітря прозоре, є скрізь навколо нас. Розвивати спостережливість. Виховувати дбайливе ставлення до довкілля, бажання займатися дослідницькою діяльністю.

Матеріал: банка, поліетиленовий пакет, повітряні кульки.

Хід досліду: Продемонструвати порожню відкриту банку, поліетиленовий пакет. Запитати, що в них є. Запропонувати кожній дитині згорнути щільно складений поліетиленовий мішечок з боку отвору в трубочку рухати від себе. Що сталося? (Повітря, яке було в мішечку, ми поступово зібрали до купи, про що свідчить повітряна «подушечка», що утворилася в результаті наших дій). Банку опустити дном у відро з водою. Чому вода не набирається у банку?

Діти роблять висновок, що повітря прозоре, воно є в банці, в пакеті, в інших предметах, які стоять на столах, воно нас оточує.

Дослід №8

Тема: «Залежність між кількістю сонячного тепла й висотою стояння».

Мета: заохочувати дітей до пізнання нового, незнаного. Навчити за допомогою досліду визначати залежність висоти стояння сонця та кількості його тепла. Розвивати наочно-образне мислення, увагу. Виховувати бажання пізнавати неживу природу, вправляти у подоланні труднощів.

Матеріал: ліхтарики

Підготовка до досліду: Попередньо, на прогулянках, вихователь пропонує спостерігати за сонцем в різні частини дня та визначити, що сонце може знаходитися низько або високо над землею. Яка частина дня найтепліша? Чому? Коли сонце вранці, ввечері низько - промінці сонця не тепло гріють землю, а коли вдень високо, прямо над головою - відчувається тепло більше, тому що прямі промені дають більше тепла ніж косі.

Хід досліду: вихователь пропонує дітям перевірити на досліді отримані знання. По 2-3 дітей заводимо в затемнене приміщення(для миття посуду). Вихователь вмикає ліхтарик. Спрямувати світло ліхтарика на руку дитини під кутом, потримати 20-30 сек. Потім спрямувати світло вертикально до руки. Коли було тепло найвідчутніше? (коли світло було спрямоване вертикально).

Висновок: сонце гріє найбільше тоді, коли знаходиться високо над землею. Це буває вдень. Важливо покривати голову кепкою, панамкою.

Дидактичні ігри та вправи для дітей

«Знайди рослину за назвою»

Мета: закріпити знання дітей про кущі та трав'янисті рослини, сприяти розвитку мови.

Правила: підійти до названої рослини за сигналом вихователя.

Хід гри:

Діти діляться на дві команди. Одна відгадує за назвою кущі, а друга - трав'янисті рослини. За сигналом вихователя " Раз, два., три - до...біжи", діти підходять до названої рослини.

Матеріал: картки з зображенням рослин.

Ускладнення:

Визначити рослину за словесним описом вихователя чи загадкою.

«Впізнай дерево за описом»

Мета: закріпити знання дітей про дерева, які ростуть в даному регіоні.

Правила: шукати дерева можна лише після сигналу вихователя.

Хід гри:

Вихователь описує знайомі дітям дерева, вибираючи з них ті, які мають помітні відмінності (ялина і сосна, горобина і акація). Діти називають дерево, користуючись при цьому листям з гербарію або малюнком.

Матеріал: картки з описом, малюнки, листочки з гербарію.

Ускладнення:

Вихователь загадує загадку про дерева.

«Звідки до нас прийшли овочі»

Мета: вчити визначати предмет за його ознакою.

Правила: розділити на дві команди в залежності від того, де росте овоч – на поверхні землі чи в землі.

Хід гри:

Вихователь роздає дітям картки з зображенням овочів і говорить, що вони повинні підійти до орієнтирів в залежності від того, де ростуть овочі - на землі чи в землі.

Матеріал: зображення овочів, орієнтири.

Ускладнення:

Загадати загадки про овочі.

Визначити, що в рослині можна їсти: «вершки» чи «корінці».

«Відгадай домашню тварину за описом»

Мета: вчити визначати предмет за його ознаками, узагальнювати набуті знання.

Правила: після словесного опису вихователя показати відповідну картку.

Хід гри:

Кіт в чоботях приніс листівки, на яких записані ті загадки про тварин, які він загадував людожерові. Вихователь пропонує дітям відгадати загадки. Вихователь читає, а діти показують картинки.

Матеріал: картки з описом, картинки домашніх тварин.

Ускладнення:

Вихователь описує ту чи іншу тварину, а діти показують картинку - відгадку.

«Хто де живе і чим харчується»

Мета: узагальнити одержані знання дітей про те, де живуть і чим харчуються тварини.

Правила: до картинки - основи підібрати картки з зображенням тварин і їжі, котру ті споживають.

Хід гри: Вихователь пропонує дітям розмістити звірів по своїх домівках і нагодувати їх. Діти діляться на дві підгрупи - ті, які викладають диких тварин і які викладають свійських тварин.

Матеріал: картка - основа - ліс і картка - основа - двір, малі картки з зображенням звірів.

Ускладнення:

Імітувати рухи, голос тої чи іншої тварини.

«З якого дерева листок?»

Мета: Закріпити знання дітей про дерева, які розташовані на території дитячого садка, сприяти розвитку мови дітей.

Правила: описати дерево і підійти до нього.

Хід гри:

Вихователь говорить дітям, що на території дитячого садка похазяйнував вітер, позривав листочки і порозносив. Роздає дітям листочки і ті визначають, з якого дерева листочок.

Матеріал: картки із зображенням листочків різних дерев, або із засушеним і приклеєним листям.

Ускладнення:

Описати цілющі властивості дерева.

«Впізнай на смак»

Мета: вчити визначати на смак і називати овочі і фрукти.

Правила: вірно визначити і назвати овоч чи фрукт.

Хід гри:

Діти сидять навколо стола. На столі розкладені овочі і фрукти. Окремо в тарілочках ці ж овочі і фрукти, але дрібно порізані. Для кожної дитини окремо ложечка. Діти називають овочі і фрукти, а потім за викликом вихователя закривають очі і куштують дрібно порізані овочі чи фрукти. Дитина відгадує, що вона їла. Якщо дитина не відгадала на смак фрукт, овоч можна загадати загадку.

Матеріал: овочі, фрукти натуральні, чайні ложки.

Ускладнення:

Назвати, який смак у овоча чи фрукта (солодкий, кислий, гіркий тощо).

«На городі, в саду, в квітнику»

Мета: вчити дітей узагальнювати набуті знання, виділяти в предметі основні ознаки.

Правила: вибрати картки, які б відповідали картці - основі.

Хід гри:

Вихователь розділяє дітей на групи по три чоловіки. Кожній дитині видає картку - основу з малюнком городу, саду, квітника. Дитина повинна вибрати малі картки і викласти на основу.

Матеріал: картки - основи трьох видів та малі картки з зображенням, квітів, фруктів, овочів.

Ускладнення:

Запропонувати дітям описати зображення овочів, фруктів і квітів.

«Всі додому»

Мета: закріпити поняття дітей про зимуючих і перелітних птахів, розвивати мову дітей, активізувати словник словами - назвами птахів.

Правила: за сигналом вихователя дитина пташка (дитина в шапочці з пташкою) підходить до картини з зображенням засніженої гілки чи до гілки південної рослини.

Хід гри:

Вихователь розділяє дітей на дві команди - птахи зимуючі і перелітні. Спочатку діти - птахи граються, літають всі разом, а потім за сигналом вихователя "Осінь прийшла" зимуючі птахи підходять до зображення засніженої гілки, а перелітні - до пальмової.

Матеріал: на кожну дитину шапочка з зображенням птаха; дві картинки з засніженою гілкою і гілкою пальми.

Ускладнення:

Запропонувати дитині назвати птаха, який зображений на шапочці, пояснити, чому він відноситься до тієї чи іншої категорії.

ДОДАТОК 3

Тема: «Подорож весняної краплинки»

Програмовий зміст:

закріпити знання про ознаки та властивості води в рідкому стані (прозора, немає форми, смаку та запаху, розливається, тече), формувати уявлення про її значення в житті людини, уточнити знання про природні явища (дощ, хмари, сніг, паморозь, роса, град, веселка, малянок на склі), удосконалювати навички пошуково – дослідницької діяльності, розвивати вміння встановлювати схожість певних природних явищ(об'єктів) з предметами, що нас оточують та відповідними геометричними фігурами (фрактали); закріпити вміння розрізняти предмети за їх величиною та параметрами; продовжувати формувати вміння використовувати порядкову та кількісну лічбу в межах п'яти, порівнювати предмети за кількістю, використовуючи терміни однаково, порівну, стільки, скільки; вправляти у розрізненні геометричних фігур; формувати звичку користуватися сенсорними еталонами, набути математичними уявленнями у різних видах діяльності; формувати вміння самостійно аналізувати схожі об'єкти (визначати в них спільне та відмінне); закріплювати вміння планувати послідовність виконання роботи, використовувати побудоване в ігровій діяльності; удосконалювати виразне читання напам'ять знайомих віршів, називати їх повну назву та автора; розвивати елементарний аналіз віршованих творів (добирати римовані слова); формувати вміння виразно передавати за допомогою інтонації різний характер поетичних творів (здивування, сум радість), правильно використовувати логічний наголос, дотримуватись відповідного темпу і сили голосу; продовжувати активізувати словник різними частинами мови відповідно до теми, словами – назвами явищ навколишнього світу, дій та ознак, автоматизувати вживання слів – назв ознак та предметів у різних граматичних формах, стимулювати використання в мовленні різних типів речень, закріпити побудову відповіді згідно із запитаннями різного типу;

розвивати пізнавальний інтерес, логічне мислення; формувати екологічну свідомість; виховувати бажання більше знати про природні явища, любов до природи, стремління берегти її та охороняти водні ресурси.

Попередня робота: спостереження за явищами природи у різні пори року (осінь, зима, весна); бесіди про воду; пошуково – дослідницька діяльність; читання казок, оповідань, легенд про воду та її значення; заучування віршів, прислів'їв, закличок відповідно темі; перегляд мультфільмів, слухання аудіо записів, будівельно – конструктивні ігри, дидактичні ігри та вправи з екології, спостереження за весняними струмками.

Матеріали: мультимедійна установка, аудіо запис звуків природи, предметні та сюжетні картинки відповідно темі, обладнання для пошуково – дослідницької діяльності (прозорі ємності, вода, кольорові смужки, соломинки) та конструювання (будівельний матеріал), традиційні та нетрадиційні музичні інструменти.

Хід заняття:

(Діти заходять у святково прибраний зал та стають півколом).

Вихователь: Доброго ранку, доброго дня! (це можна проговорити з дітьми)

Все навкруг добрим хай буде щодня!

Весна нехай радісно з вами вітається

І діти щасливо до вас посміхаються!

(Дитина читає вірш).

Все навколо зеленіє

Все навколо зеленіє,

Річка ллється і шумить.

Тихо, тихо вітер віє

І з травою гомонить.

Як тут всидіти у хаті,

Коли все живе, цвіте,

Скрізь дзвенять пташки крилаті,

Сяє сонце золоте.

О. Олесь

(Звучить весняна музика зі співом птахів.)

Вихователь: Яка чарівна музика! Діти, уявімо себе частинкою весняної природи.

Пластичний етюд «Весна».

Вихователь: Наступила прекрасна пора року – весна.

Визирнуло сонечко, привітало нас своїми промінчиками.

Потекли струмочки, подув легенький вітерець.

Загойдалися гілочки на деревах, повилазили павучки.

Прилетіли пташечки, прокидаються квіти.

Виросла в садочку квітка запашна,

Та пелюстку вгору швидко підняла.

Пелюстки і квітки вітер загойдав,

Корінці у квітки дощик напував.

Квіточки прокинулись

І побачили високо в небі великі хмари.

З хмаринок полився весняний дощик.

Він умив квіточки.

Їм стало весело, вони посміхнулися

І потягнулися до теплого сонечка.

(Діти поступово підводяться).

Вихователь: Чарівна, дзвінкоголоса, веселкова, різнобарвна, лагідна... Чудові слова. А про яку пору року вони?

Дитина: Ці слова провесну.

Вихователь: Уявімо, що ми поети і спробуємо скласти вірша про весну.

Мовленнєва гра: «Загублене слово».

(Знайти загублене слово і вставити його у вірш).

Птахи весну зустрічали і весело... (заспівали, заскрекотали, защебетали).

Як радісно вдень і щоночі весняна водичка... (хлюпоче, шепоче, плюскоче).

Весна до нас спішить, про це струмочок... (дзюрчить, шумить, бринить, дзвенить).

(Чути фрагменту аудіо запису звучання весняного струмка).

Вихователь:

Дзвенить струмочок, дзвенить, дзвенить струмочок

І б'ється в бережок.

Під промінцями сонця розтанув вже сніжок.

І хлипав й стікав у синю течію.

І хвильками вітав він весну у гаю.

(З'являється хлопчик - Струмок).

Струмочок: Я струмочок весняний, щиро всіх вітаю

І до вас прохання надзвичайне маю:

Прошу в біді не залишіть –

Знайти сестер – краплинок

Мені допоможіть.

Вихователь: Здрастуй, Струмочку. Ми можемо тобі допомогти. Ось поглянь, скільки у нас краплинок . (Вихователь вказує на площинні краплинки, що розвішані по залу).

Діти, допоможемо Струмочку? (Так). Але, щоб краплинки приєдналися до струмочка треба потрудитися - виконати завдання: розказати про воду все, що знаєте та показати все, що вмієте. Ви згодні? (Так).

Тоді часу не гаймо – виконувати завдання розпочинаймо.

Завдання 1. «В яких природних явищах є вода?». (Логіки світу).

(Діти разом з вихователем підходять до столу, на якому знаходяться різнокольорові кружечки. Поряд знаходиться магнітна дошка).

Вихователь: Діти, погляньте, скільки пелюсток на зеленій галявині. А, що ж вони від нас приховують? (Вихователь підіймає найменший кружечок). У мене – краплинка, покажіть, що у вас.

1.Що приховує твоя пелюсточка?

2.Що зображено на твоїй пелюстці?

3.Про що промовляє пелюстка ...?

4.У тебе на пелюстці сніг, чи дощ?

5.Що заховалося на твоїй пелюстці?

6.Що ти бачиш на своїй пелюстці ...?

7.А твоя пелюстка про що розповідає?

8.Зображення чого заховалося у тебе на пелюстці?

Пропоную з цих пелюсток створити квітку. Ходіть до мене.

(Вихователь підходить до магнітної дошки і в її центрі розміщує свій кружечок.

Діти також розміщують пелюстки на дошці, утворюючи квітку).

Вихователь: Яка яскрава у нас вийшла квітка. Підкажіть мені, будь ласка, як можна назвати те, що зображено на пелюстках цієї квітки? (Явища природи). Молодці. А, можливо ви і вірші знаєте про ці явища? (Так). Тоді порадуйте нас своїми знаннями.

Веселка на долоні

Веселка в небі, як на долоні,

А ген під нею пасуться коні.

На синім лузі, в співучім гаї,

Де ходять хмари у небокраї.

М. Сингаївський.

Ранкові роси

Перший сніг

Голуби злетілися біленькі, -

Мабуть, хтось їм хліба накришив.

То вночі пройшов сніжок легенький

І усе довкіл запорошив.

П. Воронько

Хмаронька

Над обрієм сонце повільно сплива

Росою його зустрічає трава.

І дивно спросоння дивитись травиці

На сяючі вранці краплини водиці,

Бо в небі одне лише сонце встає,

А в кожній росинці палає своє.

В. Левін

Прудко хмаронька пливла

Поки білою була.

А, як трішки потемніла -

Сповільніла, обважніла.

А як зовсім темна стала,

То над нашим полем стала.

Пролилась і в землю впала.

Д. Куровський

Дощик (пальчикова гімнастика)

Дощик, дощик кап та кап

(пальцем правої руки торкаються до долоні лівої, імітуючи крапельки).

Ти не капай більше так!

(пальцем лівої руки торкаються до долоні правої, імітуючи крапельки).

Досить землю поливати!

(Загрожують вказівним пальцем в знак заперечення).

Треба далі вирушати!

(Двома пальцями правої руки імітують кроки на долоні лівої).

Вихователь: Добре впоралися із завданням і краплинка ожила. (Одягає на дівчинку берет та пелерину блакитного кольору. Вона стає поряд зі Струмочком).

Завдання 2. «Подумай та порівняй». (Фрактали).

Вихователь: Діти, а чи ви знаєте, що явища в яких живе вода, дуже схожі між собою та на предмети, що нас оточують, наприклад на геометричні фігури. Давайте разом поглянемо на екран і назвемо, що ми на них бачимо і на що це схоже. (На екран виводяться фрактали. Діти розглядають природні об'єкти та встановлюють схожість з геометричними фігурами. Бурульки – трикутники; хмари – коло, овал; сніжинки – коло, овал, трикутники; краплі дощу, роса – подібні до кулі; шматочки льоду – прямокутники, квадрати).

1.Що ви бачите на зображенні?

2. Яка геометрична фігура тут заховалася?

3. На що схоже наступне зображення?

4. З якою геометричною фігурою ти асоціюєш цезображення?

Вихователь: Ще одне завдання виконали, і наступна краплинка може приєднатися до струмка. (Одягає на дівчинку берет та пелерину блакитного кольору. Вона стає поряд зі Струмочком).

(В супроводі музики діти рухаються в напрямку столів, на яких розміщене обладнання для пошуково – дослідницької діяльності).

Завдання 3. «Властивості води».

Вихователь: Підійдіть та подивіться, що знаходиться на цьому столі. Які цікаві предмети тут є. (Проводяться досліди з водою).

Дослід 1. «Вода прозора».

Смужки різного кольору опускаємо у склянку з водою.

Висновок (дитина): Вода не має кольору – вона прозора.

Дослід 2. «Вода це рідина і не має форми».

Переливаємо воду з одного посуду в інший.

Висновок (дитина): Вода ллється, тече, переливається і вона не має форми.

Дослід 3. «Чиста вода не має запаху та смаку».

Чисту воду пробуємо на смак, нюхаємо.

Висновок (дитина): Чиста вода не має запаху та смаку.

Вихователь: Ви проявили кмітливість та оживили ще одну краплинку. (Одягає на дівчинку берет та пелерину блакитного кольору. Вона стає поряд зі струмочком).

Вихователь: Вода – все живе радіє їй та вмирає за її відсутності. Щоб виконати наступне завдання потрібно виявити, кому потрібна вода, щоб жити, рости, розвиватися. Будьте дуже уважні: я називатиму об'єкти навколишнього світу і, якщо для життя їм необхідна вода – ви плескаєте в долоні, а якщо ні – тупаєте ніжками.

Готові? 1, 2, 3- почали.

1. Вода потрібна рослинам.
2. Вода потрібна зорям.
3. Тварини потребують води.
4. Килимку потрібна вода.
5. Вода потрібна риbam.
6. Вона необхідна камінню.
7. Птахи потребують води.
8. Одяг не може існувати без води.
9. Людям потрібна вода.

(В супроводі музики вихователь та діти переходять до мольбертів. На одному з них розміщені тематичні предметні картинки, два інші – чисті. На них прикріплені краплинки: одна усміхнена – допомога людям, інша – засмучена: шкода від людей).

Завдання 4. «Як допомагає вода? Чим людина забруднює воду?»

Вихователь: Діти, придивіться уважно до краплинок. Який настрій у них? І чому, на вашу думку, він такий?

Дитина 1: Одна краплинка весела, а інша сумна. Я думаю, сумна через те, що люди її

образили. А весела, тому що допомагає людям.

Вихователь: Розгляньте ілюстрації, які знаходяться на дошці. Ті, на яких вода приходить на допомогу людям, потрібно розмістити біля веселої краплинки. А ті, де людина наносить шкоду – біля сумної та пояснити свій вибір.

Дитина 1: Люди використовують воду для пиття.

Дитина 2: Водою ми чистимо зуби та вмиваємось. (Кріпить біля веселої краплинки).

Дитина 3: Водою перуть білизну.

Дитина 4: Люди викидають сміття в річки та ставки. (Сумна краплинка).

Дитина 5: Вода гасить пожежу.

Дитина 6: Заводи забруднюють воду.

Дитина 7: За допомогою води варять їсти та роблять чай.

Дитина 8: Біля ставків миють машини.

Дитина 9: Люди поливають квіти, вазони.

Дитина 10: Використовують воду неекономно – залишають відкритими крани.

Вихователь: Молодці, ви гарно впоралися із завданням. Тепер ще одна краплинка приєднається до Струмочка. (Одягає на дівчинку берет та пелерину блакитного кольору. Вона стає поряд зі струмочком).

(Звучить шум струмка. Вихователь підводить дітей до синього полотна, яке знаходиться на килимку у вигляді річки, декламуючи віршовані рядки).

Вихователь: На гостину до вас біг

У траві спочити ліг:

Потягнувся на два боки –

Став, як річечка широкий. (М. Чепурна)

Завдання 5. «Виклади та порахуй кораблики».

Вихователь: Діти, ви чули, як співає струмочок. (Так). А як іще можна сказати? (Хлюпоче, гомонить, дзвенить, шумить, виспіває, виграє.) Скажіть, в яку гру ви любите гратися із струмочком? (Пускати кораблики). От зараз ми з вами і будемо пускати кораблики. (Діти хаотично викладають паперові кораблики на синю тканину, розміщену на землі. Кораблики різні за кольором та розміром. Завдання:

порахувати скільки великих, а скільки малих; визначити, що треба зробити, щоб стало порівну.)

Вихователь: Кораблики відправились подорожувати річкою. А нам, щоб продовжити подорож, потрібно подолати перепону та перейти на інший бік річки. Підкажіть мені, як це можливо зробити. (Розмірковування дітей).

Дитина 1: На той бік можливо перепливти на човні.

Дитина 2: Можна перелетіти літаком.

Дитина 3: Через річку можна побудувати міст.

Вихователь: Пропоную пофантазувати – уявити, що ви будівельники. Ось будівельний матеріал, з якого ви побудуєте міст через річку. Дівчатка будують вузький місток, а хлопчики – широкий міст. (Під бадьору музику діти виконують завдання. (По закінченню - вихователь одягає на дівчинку берет та пелерину блакитного кольору. Вона стає поряд зі струмочком).

Вихователь: Міцні та надійні вийшли мости,

Через річку сміливо можемо йти.

Часу не гайте – переплаву починайте.

(Діти переходять по цеглинках і прямують до наступної краплинки. Вихователь беручи наступну краплину, на якій знаходиться зображення веселої нотки).

Вихователь: Ця краплинка незвичайна - музична. І вона нам пропонує дізнатися чи може вода може співати і чи може вона бути музичним інструментом?

Пропоную розглянути ці незвичайні інструменти. Це -

Музичні інструменти, що відтворюють звуки води:

бульбофончики. Вони відтворюють булькання води;

трикутники – звуки краплинок;

металофони, маракаси – дзюрчання струмочка

водяні свистульки – щебетання пташок;

рейнстіки – звук водоспаду. І зараз ми з вами на них зіграємо.

Завдання 6. «Оркестр».

Вихователь: Яку чарівну музику весни ми створили і остання краплинка приєднується до струмочка. (Оживає наступна краплинка).

Дитина – краплина 1:

Краплинка за краплинкою –

І вже ручай біжить,

Із лісом та долинкою

Про весну гомонить.

Дитина 2:

Ми крапельки, краплята.

Єднає дружба нас.

Завжди усі нам раді,

Усі чекають нас.

Дитина 3:

Барвисті, мов веселка,

Блискучі та ясні

Ми, подружки веселі,

Радіємо весні.

Гра «Краплинка – струмочок – річка».

Краплинки бігають, гуляють,

Собі пару шукають.

Потім пара до пари збирається.

І в струмочок переливається.

(Під музику діти довільно бігають по залу, зі зміною музики діти кружляють

парами; змінюється музика – кружляють четвірками; потім – стають за

Струмочком, рухаючись «змійкою», виходять на центр залу та стають півколом).

Вихователь: Сьогодні ви здійснили цікаву подорож разом зі Струмочком, а сестрички – краплинки відкрили перед вами прекрасний, чарівний світ води. І наостанок – запам'ятайте:

Дитина 1. А вода - це справжнє диво.

Як прожити без води?

З нею ми завжди щасливі,

З нею в нас нема біди.

Дитина 2. Є вода – ростуть рослини:

Ліс, сади, рясні поля.

Це чудово для людини

І радіє вся Земля.

Дитина 3. Плавають у річці діти,

Риби у воді живуть.

Розквітають в лузі квіти.

І рясні дощі ідуть.

К. Перелісна. (Н. Красоткіна)

Вихователь: Наша подорож добігла до кінця, а на згадку про неї Струмочок залишає нашим гостям чудові крапельки.

(Під музику діти залишають зал).

Гурток «Юні науковці»

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

(література, довідкові електронні ресурси):

1. Ніколаєнко В. М. «Екологічне виховання в ДНЗ»
2. С.А.Веретенникова «Ознакомление дошкольников с природой». -Москва «Просвещение», 1980г.
3. Н.Ф.Виноградова «Умственное воспитание детей в процессе ознакомления с природой». -Москва «Просвещение», 1982г.
4. Белєєнька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А., «Дошкільникам по світ природи»
5. Базовий компонент дошкільної освіти вУкраїні
6. Крутій К., Грищенко Т. «STREAM – освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного милення. // Дошкільне виховання. _ 2016. _ № 1
7. Гавриш Н. «Інтегровані заняття в дитячому садку»
8. Гавриш Н. «Сучасне заняття в дошкільному закладі»
9. Крутій К. «Едьютеймент: навчання як розвага»// Дошкільне виховання. – 2017.- №1
10. <http://helpiks.org/7-18971.html>
- 11.. <https://studfiles.net/>
12. Артемова Л.В. Історія педагогіки України. – К., Либідь, 2006. – 424 с.
13. Бендіна К. Природа - окраса і чинник життя // Дошкільне виховання. -2002. - №
14. Вороніна Т., Науменко Т. Виховувати любов'ю: За спадщиною В.О.Сухомлинського. – К., Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
16. Лаврентєва Г.П. Джерела доброти. – К., АСК., 1997. – 304 с.
17. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників. – К., Освіта, 1993. – 106 с.
- 18.Освітні технології: Навчально-методичний посібник // За заг. ред. О.М.Пехоти. – К. АСК., 2001. – 256 с.
- 19.. Плохій З. Виховання екологічної культури дошкільників: метод. посіб. – К., ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с.
20. Плохій З. Природа як пізнавальна цінність // Дошкільне виховання. – 2004. - № 6. – с.7.

21. Ю.Харченко «Організація спостережень в дитячому садку». - Харків «Основа», 2007р.
22. Н.Поліщук «Коли в серці живуть добринки». -Тернопіль Методичний посібник «Мальва, -ОСО», 2007р.
- 23.Н.С.Вітковська «Розуминка». -Вінниця, 1996р.
- 24.О.Г.Жукова «Сенсорика. Екологія». -Харків «Ранок», 2009р.
- 25.О.Шатохіна «Ігри та забави для світлої голови». -К. «Редакції загально педагогічних газет», 2005р.
26. В.А.Старченко «Дошкільнятам про зоряне небо». –Х. «Ранок», 2010р.
27. С.Ю.Павлюк, Л.С.Русач, Г.І.Колосінська «Мандруємо екологічною стежиною». – Вінниця, 2007р.
- 28.Г.С.Тарасенко «Паросток: методика гуманістичного виховання дітей засобами природи». –Вінниця: РВВ ВАТ «Віноблдрукарня», 2000р.
- 29.Г.С.Тарасенко «Дивосвіт». –Вінниця: РВВ ВАТ «Віноблдрукарня», 2000р.
30. О.М.Каплуновська «Дошкільнятам про Космос. Програма та методичні рекомендації». –Запоріжжя: ТОВ «ЛПС. Лтд.», 2000р.
- 31.Л.Б.Фесюкова «Уроки екології». –Харків, вид. «Ранок», 2007р.